

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУ ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК
ОРТАЛЫҒЫ**

**МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ЦЕНТР
ДОПОЛНИТЕЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ**

**Балаларға қосымша білім беру жүйесіндегі
кәсіби бағдарлау қызметі**

Әдістемелік ұсынымдар

**Профориентационная деятельность
в системе дополнительного образования детей**

Методические рекомендации

Астана, 2015

«Балаларға қосымша білім беру жүйесіндегі кәсіби бағдарлау қызметі» (әдістемелік ұсынымдар) – Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің «Республикалық қосымша білім беру оқу-әдістемелік орталығы» РМҚК – Астана, 2015., - 170 бет.

Методические рекомендации «Профориентационная деятельность в системе дополнительного образования детей» (методические рекомендации) – «Республиканский учебно-методический центр дополнительного образования – г.Астана, 2015 год – 170 стр.

«Балаларға қосымша білім беру жүйесіндегі кәсіби бағдарлау қызметі» әдістемелік ұсынымдары қосымша білім беру жүйесіндегі бағыттар бойынша оқушыларды кәсіби бағдарлау әдістерін қамтиды. Оқушылардың кәсіби бағдарлануын, оның түрлері мен әдістерін ұйымдастыру бойынша қосымша білім беру педагогінің қызметі анықталған. Кәсіби бағдарлау жұмыстарын жүргізу әдістемесі мемлекетіміздің әртүрлі өңірлеріндегі білім беру ұйымдары тәжірибесін зерделеу негізінде құрылады.

Әдістемелік ұсынымда қарым-қатынас құру әдістері мен нысандары, оқушыларды кәсіби бағдарлауға бағытталған іс-шаралар, кәсіби бағдарлауды ақпараттық қолдау әдістері көрсетілген. Әдістемелік ұсынымдар басшыларға, әдіскерлерге, балаларға қосымша білім беру бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарының педагогтеріне арналған.

Методические рекомендации "Профориентационная деятельность в системе дополнительного образования детей" содержат методики профессиональной ориентации школьников в условиях системы дополнительного образования. Перечень методик проведения профориентационной работы составляется на основе изучения опыта работы организаций образования различных регионов страны.

В методических рекомендациях отражены формы и методы взаимодействия, мероприятия, ориентированные на профориентацию школьников, методы информационного сопровождения профориентации. Методические рекомендации адресованы руководителям, методистам, педагогам организаций образования, реализующих программы дополнительного образования детей.

*ҚР БЖҒМ Республикалық қосымша білім беру оқу-әдістемелік орталығы РМҚК әдістемелік кеңесі ұсынады
(2015 жылғы 25 маусымдағы № 3 хаттама)*

*Рекомендовано к печати Методическим советом
Республиканского учебно-методического центра дополнительного образования
(Протокол № 3 от 25 июня 2015 года)*

*© Республиканский учебно-методический центр
дополнительного образования, 2015 г.*

Мазмұны

Кіріспе	5
1. Қосымша білім беру жүйесін қалыптастыру жағдайында оқушыларды кәсіби бағдарлау	8
2. Оқушыларды кәсіби бағдарлауды ұйымдастыру бойынша қосымша білім беру педагогінің қызметі. Қосымша білім беру педагогі және оның қызметінің сипаттамасы	11
3. Кәсіби бағдарлау бойынша сұхбат: «Қаптағы мысық, немесе кәсіп таңдаудағы әдеттегі қателіктер»	17
4. "Қалай табысты болуға болады?" тренинг-ойын	22
5. Жалпы орта немесе қосымша білім беру ұйымдарында кәсіби бағдарлау орталығын құру	28
6. Профессиограмманы әзірлеу және қолдану	34
7. "Мен - мамандық әлемінде" жасөспірімдер үшін тренинг	39
8. Қорытынды	58
9. Балаларға қосымша білім беру бағдарламаларын жүзеге асыратын білім беру ұйымдарының жұмыс тәжірибесінен (Степногорск қ. А.С. Пушкин ат. №3 КМЛ педагог-психологы М.А. Савкинаның жұмыс тәжірибесінен)	59
10. "Мен және менің мамандығым" "Мамандыққа қадамдар" таңдау курстары	59
11. "Мамандық таңдау" балаларға қосымша білім берудің оқыту бағдарламасы	63
12. «Кәсіби өзін өзі анықтау» қосымша білім берудің түрлендірілген оқыту бағдарламасы	72
13. Мектептегі кәсіби өзін өзі анықтау (Солтүстік Қазақстан облысының Красноярск негізгі мектебінің директоры О.В. Михайлованың тәжірибесінен)	78
14. Мектептегі кәсіби өзін өзі анықтау (Павлодар қ. «Балалар-жасөспірімдер экология және туризм орталығы» жұмыс тәжірибесінен)	80
15. Балаларға қосымша білім беру жүйесінде сырттай оқытуды ұйымдастыру	83
16. Әдебиеттер тізімі	86

Содержание

Введение	88
1. Профессиональная ориентация школьников в условиях функционирования системы дополнительного образования	91
2. Деятельность педагога дополнительного образования по организации профессиональной ориентации школьников. Педагог дополнительного образования и характеристика его деятельности	94
3. Беседа по профориентации: «Кот в мешке, или Типичные ошибки при выборе профессии»	100
4. Тренинг-игра «Как стать успешным»	106
5. Создание профориентационного центра в организации общего среднего или дополнительного образования	111
6. Разработка и использование профессиограмм	118
7. «Я в мире профессий». Тренинг для подростков	123
8. Заключение	143
9. Из опыта работы организаций, реализующих программы дополнительного образования детей (из опыта работы педагога- психолога МШЛ №3 им А.С.Пушкина г.Степногорск М.А.Савкиной)	145
10. Курсы по выбору « Я и моя профессия». «Шаги к профессии»	145
11. Образовательная программа дополнительного образования детей «ВЫБОР ПРОФЕССИИ»	157
12. Образовательная модифицированная программа дополнительного образования детей «Профессиональное самоопределение»	160
13. Профессиональное самоопределение в школе (из опыта работы директора Красноярской основной школы Северо-Казахстанской области О.В.Михайловой)	165
14. Профессиональное самоопределение в школе (из опыта работы Детско-юношеского центра экологии и туризма г.Павлодар)	168
15. Организация дистанционного обучения в системе дополнительного образования детей	170
16. Список литературы	173

Кіріспе

Мамандық таңдау мәселесі жоғары сынып оқушыларының алдында әрдайым маңызды болады, ал қазіргі уақытта бұл мәселе біздің қоғамымызда болып жатқан өзгерістерге байланысты өте өзекті болуда.

Заманауи экономикалық және саяси жағдай адамның жеке психофизиологиялық ерекшеліктеріне өте жоғары талаптар қоюға мәжбүрлейді. Нарықтық қатынас еңбек мақсаттары мен сипаттарын түбегейлі өзгертеді: оның қарқындылығы өседі, шиеленісі күшейеді, жауапкершілікті, төзімділікті және жоғары кәсіби шеберлікті талап етеді.

Көптеген жаңа кәсіптер туралы оқушыларда ақпарат жоқ, оған қоса дәстүрлі кәсіптер де елеулі өзгерістерге ұшырады. Адамға кәсіптің қажеттілігі және оның жеке ерекшеліктері, еңбек нарығының сұранымы сияқты факторларды ескере отырып, кәсіби таңдау жасау, мамандықты табысты игеру, еңбек қызметіне үйлесімді кіру, маманның бәсекеге қабілеттілігін қалыптастырудағы маңызды шарты, сонымен бірге оның отбасының амандығы болып табылады.

Қосымша білім саласы ел алдындағы экономикалық жауапкершіліктегі өзінің үлесін сезінуі керек. Кәсіби бағдарлау жұмысы оқушылар келешегінің қажеттілігі, экономикалық жүйемен білім жүйесін байланыстыратындықтан қосымша білім жүйесінің қызметінде маңызды орынға ие. Қоғамның саулығы үшін, қосымша білімнің әрбір түлегі өз қызығушылықтарына, икемділігіне толықтай қолданулар мүмкіндігін алуы, өз еңбегінен терең қанағат алуда және барынша көп пайда әкелетіндей қоғамдық өндіріс жүйесінде өз орнын іздеуде күшін, уақытын (қаражатын да) жоғалтпауы керек.

Білімнің барлық сатыларын қамтитын кәсіби бағдардың кешенді жүйесін құруды қосатын, қосымша білімде сапалы жаңа білім үлгілерін әзірлеу қажеттілігі туындады.

Дұрыс таңдалған кәсіп адамдың икемділігі мен қызығушылығына сәйкес келеді, қабілеттілігімен толықтай үйлесімде болады. Тек осындай жағдайда ғана мамандық қанағат пен қуаныш алып келеді.

Білім алушылар кәсіптер туралы жан-жақты ақпараттарға, кәсіпті таңдау кезеңінде білікті кеңеске, кәсіптік қалыптасу барысында көмек пен қолдауға мұқтаж болды. Дәл осы жұмысты қосымша білім педагогтері ұйымдастыра алады.

Қазіргі өндірістік кадрлардың кәсіби дайындық деңгейіне деген бұрынғыға қарағанда тағы да талаптарының көбірек өсу кезеңі, білім алушылар басым бөлігінің кәсіби ойлары көбінесе белгілі кәсіби кадрлардың елдің экономикалық қажеттіліктеріне сәйкес келмейтіндіктен, оқушыларды кәсіби бағдарлау мәселелерін өзектендіреді.

Мамандық таңдауға дайындық тұлғаның жан-жақты және үйлесімді дамуының ажырамас бөлігі болғандықтан маңызды болып табылады, оны жекеше түрде және тұлғаның физикалық, эстетикалық, саяси және зияткерлі, еңбекті, адамгершілік қатынасын, яғни оқыту-тәрбиелеу процесінің барлық жүйесімен қарастыру керек. Оқушыларды кәсіби бағдарлау бойынша жұмысты жалпы білім беру мекемелерінен басқа қосымша білім беру ұйымдары жүргізеді. Олар сонымен қатар өз оқушыларына кәсіп таңдауда көмек көрсету мәселесін шешеді.

Қойылған міндеттерді табысты іске асыру үшін осы білім ұйымдарында оқыту процесінің ерекшеліктерін, балалардың жеке-тұлғалық ерекшеліктерін, әлеуметтік-экономикалық жағдайларын өзгертетін, қосымша білім беру ұйымының өзгешелігін есепке алатын, білім алушыларды кәсіби бағдарлау процесін ұйымдастыруға ғылыми негізделген қадам қажет.

Қосымша білім беру ұйымдарындағы оқыту процесі тұлғалық-бағдарлау сипатта болады. Осылайша қосымша білім беру ұйымдарында балаларды кәсіби бағдарлау концепциясын әзірлеуде жеке бас ықпалын іске асыру мәселесін өзектендіреді.

Ғалымдар заманауи педагогикалық ғылым және білім беру тәжірибесі алдында балаларды кәсіби бағдарлау саласында жаңа міндеттерді анықтайды. Ғылыми әдебиетті талдау келесі қайшылықтарды көрсетті:

- осы процестің жаңа теориялық-әдістемелік негіздерінің әлсіз өңделуі және кәсіпті саналы түрде таңдауға балаларды үлкен әлеуметтік және жеке бастық мәнділігінде дайындау арасында;

- қосымша білім беру ұйымдарындағы балаларды кәсіби бағдарлау теориясында осындай ықпалдың өңделуінің жеткіліксіздігі және еңбек нарығы мен өңірдің әлеуметтік-экономикалық қажеттілігін, табиғи қабілеттілігін, олардың жеке, тұлғалық ерекшеліктерін есептеумен балаларды кәсіби бағдарлау процесіндегі кәсіпқойлық өзі шешім қабылдауындағы ықпалдандырудың нақты қажеттілігі;

- Білім алушылардың кәсіби өзін-өзі анықтауына себепкер жеке тұлғаға бағдарланған технологияларды қолдану қажеттілігі және балаларға қосымша білім беру процесінде оларды қолдануға педагогтердің жеткіліксіз дайындығы.

Көрсетілген қайшылықтар негізінде мәселелер мынадай түрде қалыптастырылған әдістемелік ұсынымдар тақырыбы анықталған.

Қосымша білім берудің заманауи педагогінің қызметі еңбек нарығындағы әлеуметтік-экономикалық жағдай, оның қажеттілігі мен мүмкіншілігін есепке ала отырып, жұмысбастылықтың қолайлы түрін таңдауда және кәсіби өзін өзі анықтауында адамға көмек көрсетудің арнайы шараларының кешенін өткізу, сонымен қатар табиғи дарынын қолдау мен дамыту, өскелең ұрпақтың кәсіпқойлы қалыптасуы туралы қоғамды қамқорлау түрінде көрсететін дұрыс кәсіби бағдарды қамтамасыз ету үшін, мақсатына жетуге ықпал ететін жұмыстың түрлері және әдістерін игеруі, жаңа интерактивті әдістер, ақпараттық технологияларға негізделуі керек.

Әдістемелік ұсынымдардың мақсаты – қосымша білім беру бағдарламаларын іске асыратын педагогтердің кәсіби бағдарлау жұмысын жүйелі ұйымдастыру, кәсіби бағдарлау жұмысының жаңа түрі мен мазмұнын іздеу, сонымен қатар кешенді жүйе құру және оны міндетті ведомствоаралық негізде ұйымдастыру.

Қосымша білім беру жүйесін қалыптастыру жағдайында оқушыларды кәсіби бағдарлау

Кәсіби бағдарлау – бұл тұлғалық ерекшеліктерді есепке ала отырып, әлеуметтік-экономикалық жағдайдағы еңбек нарығында мектеп оқушыларына кәсіби өзін өзі анықтауына және жұмысқа орналасуына көмек көрсетуге бағытталған ғылыми негізделген іс-шаралар жүйесі.

Балаларға қосымша білім беру – көпқырлы тұлға тәрбиелеудегі, оның біліміндегі, ерте кәсіби бағдарлануындағы маңызды бөлім. Балаларға қосымша білім беру саласы алуан түрлі, түрлі бағдарланған, көп вариативті.

Балаларға қосымша білім берудің құндылығы жалпы білім берудің вариативті құрамдас бөлігін күшейтеді және балаларға кәсіби өзін өзі анықтауына көмектеседі, базалық құрамда алынған білімдерін, күштерін жүзеге асыруға ықпал етеді.

Балаларға қосымша білім беру балалық шағын толыққанды өткізу үшін балаға жағдай жасайды. Егер бала әлеуметтік маңызы бар міндеттерді шешіп, өзін өзі жүзеге асырып, тіпті қызметтің кәсіби өрісіне шығып, толыққанды өмір сүрсе, онда оның есейген шағында қатесіз таңдау жасауына, үлкен нәтижелерге жетуіне көптеген мүмкіндігі болады.

Балаларға қосымша білім берудің негізгі мазмұны – тәжірибеге бағдарланған қызмет: мұнда бала іздеу жағдайында өзі әрекет етеді, мәдени ескерткіштермен, табиғатпен, еңбек нысандарымен және т.б. өзара әрекеттен білім алады; балаға қоршаған ортадан өзі білім алуы керек кезінде жағдайлар жасалады. Балаларға қосымша білім беру – бірыңғай шығармашылық жағдайы, себебі балаға өз жолын табуға түрткі болады.

Бала қосымша білім беру саласында өмірдің ең маңызды мәнін ұғынады – өмірдің мағынасын және болу мүмкіндігін іздейді. Және де әрбір жаңа балаларға қосымша білім беру ұйымдарының ашылуы балалардың амандығы кеңістігін ұлғайтады. Қазіргі заманның балаларына енді бала тұлғасының қалыптасуына мектеп монополиясы жайлы түсініктер өзгергенін түсіндірудің қажеттігі жоқ; балаларға қосымша білім беру ұйымдарының беделі өсуде, олардың білім алу әлеуеті кеңеюде; «ыңғайсыз» (қалыпсыз)

балалар өздеріне жаңа орындар табуда.

Жеке тұлғаға бағдарлау негізінде қосымша білім беру ұйымдарында балаларды кәсіби бағдарлаудың табыстылығы келесі педагогикалық шарттар арқылы қамтамасыз етіледі:

Табиғи және мәдени сәйкестілік, пәнаралық байланыстар, жеке тұлғаға бағдарланған технологиялар қағидаттарын есепке алу және жүзеге асыру.

Белгіленген шарттарды сақтау тәрбиеленушілерге жеке қорларын дамыту мен қалыптасуда, табуда көмек көрсететін, олардың табысты кәсіби өзін өзі анықтауын қамтамасыз ететін; келешектегі кәсіпті саналы түрде таңдауға дайындығын дамыту үшін нақты тұлғаның, елдің, өңірдің сыртқы мәдени жағдайларын; тәрбиеленушілердің жыныстық және жас ерекшеліктерін және жеке мүмкіндіктерін жүзеге асыру мен есепке алу жолымен кәсіби бағдарлаудың табыстылығын қамтамасыз етеді.

Оқушыларды кәсіби бағдарлау жұмысы қосымша білім беру ұйымы жағдайында ақпараттық-ағарту, диагностикалық, кеңес беру және оқыту бағыттары бойынша жүргізіледі.

Ақпараттық-ағарту бағыты. Бұл бағытты іске асыра отырып, қосымша білім беру ұйымдары нақты-үгіттік нысанда мамандықтар әлемін ұсынады, осы немесе басқа кәсіптің түрлі тараптары бойынша дәрістер топтамасын дайындайды. Олар оқушылардың көңілін тақырыптық көрмелерге аударады, психологиялық және жас ерекшеліктерін есепке ала отырып, олардың сұранымдары бойынша қажетті әдебиетті таңдайды, арнайы қор бөлімін қалыптастырумен шұғылданады.

Бұл бағыттың мақсаты – балаларда кәсіптің негізгі тұрпатының барынша айқын және нақты кейпін құру. Бұл келешекте ең саналы және байыпты таңдау жасауға көмектеседі.

Диагностикалық бағыт. Бұл бағыт екі жоспарда жүзеге асырылады: өзін-өзі тану, баланың белгілі кәсіптің мәнмәтінінде өзінің жеке қасиеттерін зерделеуі; кәсіптік таңдауда ескерілетін осы немесе басқа да кәсіптік маңызды сапалар және басқа да ресурстарды білдірудің деңгейін анықтау, өз мүмкіндіктерін бағалау.

Бұл бағытты дамытуда қосымша білім беру ұйымдарына қандайда бір кәсіптік маңызды қасиеттерді дамыту деңгейін анықтауға көмектесетін, әртүрлі сауалнама және сынақтамалар жиынтығын қолдану пайдалы болушы еді. Олар бойынша сынақтаманы сауатты

өткізуді және білікті ұсынымды тек қана маман жасай алады, бірақ оқушы өзін-өзі тану мақсатында қандай да бір сауалнаманы толтырса, ешқандай зияны болмайды.

Егер материалдық-техникалық базаның мүмкіндігі болса, онда мүмкін болар кәсіби жолды анықтау үшін көптеген компьютерлі бағдарламалардың біреуін орнатуға болады.

Кеңес беру бағыты оптантты (мамандық таңдау қажеттілігі алдында тұрған адам) таңдауда көмек көрсетуді тұспалдайды. Бұл көмек көрсету адамның мотивін, оның қызығушылықтарын, бейімділігін, жеке тұлғалық мәселелері мен дүниетаным ерекшеліктерін есепке ала отырып негізделеді. Ол өзіне диагностикалық немесе ақпараттық қырларды енгізуі мүмкін, бірақ енгізбеуі де мүмкін.

Қосымша білім беру ұйымы кеңес беру бағыты шеңберінде балаға тек өзі қызығатын мамандық бойынша материалдарды ұсынуы мүмкін: профессиограммасын, еңбек нарығында талап етілетін кәсіптер туралы айтылатын мерзімді басылымдар және сол кәсіп бойынша дайындайтын білім беру ұйымдары туралы мәліметтер.

Оқыту (немесе қалыптастыру). Бұл бағыттың арнасында бала икемділіктері бар нақты қызмет жасаушы ретінде қабылданады: мамандықтар әлемін талдау; мамандық таңдау жағдайындағы өзінің мүмкіндіктері мен шектеулерін талдау; кәсіби өзін-өзі іске асыру жолдарын іздеу және жұмыс іздеу стратегиясын білу. Яғни, арнайы ұйымдастырылған дәрістерде қосымша білім беру педагогі балалар құзыретін жалпы әлеуметтік құзырет ретінде кәсіп таңдау саласында үйретеді. Бұл бағыт шеңберінде қосымша білім беру педагогі кәсіби өзін өзі анықтау саласында балалардың жеке тұлғасын белсендіруге бағытталған арнайы тұлғаға бағдарланған дәрістер өткізуі, сонымен қатар оқушылардың психологиялық ерекшеліктері туралы білімді есепке ала отырып жұмыс құруы мүмкін.

Қосымша білім беру ұйымы қызметіндегі балаларды кәсіби бағдарлау саласындағы негізгі бағыттар:

мамандықтар нарығының маңызы және келешегімен танысу;

кәсіби біліктіктің өсуінің мүмкіндігі, адамға ұсынылатын кәсіби талаптар, оларды игеру нысандары және жағдайлары;

экономиканың білікті кадрларға мұқтаждығын, еңбек нарығындағы жағдайлар туралы балаларды ақпараттандыру, кәсіби графикалық материалдар тарату;

заманауи өндіріс түрлерімен танысу;

балаларды кәсіптік бағдарлау, оларда кәсіпке деген қызығушылығын қалыптастыру бойынша жұмыс жүргізу;

кәсіптік, өндірістік және әлеуметтік бейімделу бойынша шаралар іске асыру болып табылады.

**Оқушыларды кәсіби бағдарлауды ұйымдастыру бойынша
қосымша білім беру педагогінің қызметі.**

**Қосымша білім беру педагогі және оның қызметінің
сипаттамасы**

Қосымша білім беру педагогі – әр түрлі бағыттағы қосымша білім беру бағдарламаларын тікелей жүзеге асырушы ең маңызды мамандардың бірі. Ол оқушылардың қабілеттері мен дарындарын, оның ішінде көркемөнер, ғылыми-техникалық, туристік-өлкетану және т.б. әрекеттерін дамытумен шұғылданады. Ол шығармашылық бірлестіктер құрамын жинақтайды, оқыту бағдарламаларын жүзеге асыруға, оқушылар контингентін сақтауға көмектеседі, тиянақты нысандар, әдістер, әрекет мазмұнын таңдауды қамтамасыз ете отырып, балалармен нақты шығармашылық бірлестікте тікелей оқыту әрекеттерін жүргізеді. Авторлық білім беру бағдарламаларын әзірлеуге қатысады, олардың сапалы іске асырылуына жауапты болады.

Қосымша білім беру педагогы балалардың алуан-түрлі шығармашылық әрекеттерін дамыту маманы болып табылады. Ол өз қызметі шеңберінде білім алушылардың шығармашылық ерекшеліктерін анықтайды, оларды дамытуға көмектеседі, дарынды және талантты балаларды қолдайды, ата-аналарға кеңестік көмек көрсетеді.

Қазіргі уақытта қосымша білім беру педагогінің кәсіби бағдарлау жұмысының жүйесіне **келесі бағыттар бойынша** қызметтер енгізіледі.

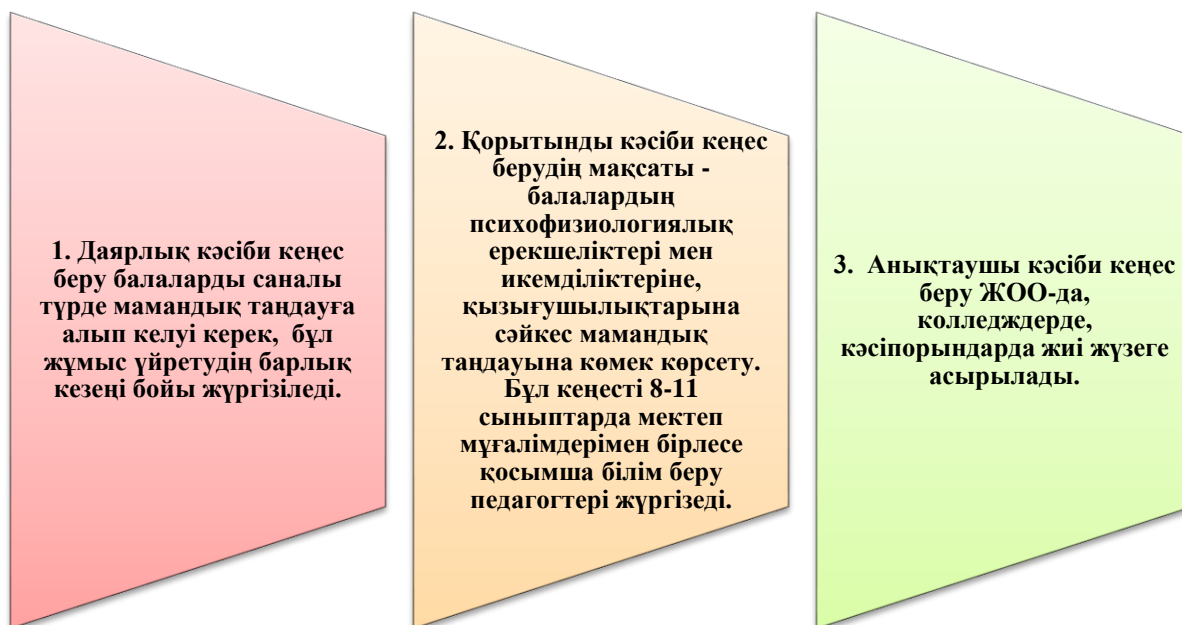

Оқушыларды кәсіби бағдарлау саласындағы қосымша білім беру педагогі:

- профессиографиялық материалдарды дайындауға қатысады;
- кәсіби бағдарлау кабинеттерін жабдықтауға қатысады;
- қала және өңірлік еңбек нарығындағы жағдай туралы, тұтас алғанда еңбек нарығында сұранымға ие кәсіптер және оларды облыс және өңірлік оқыту мекемелерінде, оның ішінде мемлекеттік жұмыспен қамту қызметі органдарының бағыты бойынша алу мүмкіндігі туралы ата-аналар және мұғалімдер, жалпы білім беру мектептерінің түлектері мен жоғары сынып оқушыларын кәсіби ақпараттандыруды жүзеге асырады;

- балаларға топтық және жеке кәсіби кеңес беруді жүргізеді;
- білім органдарымен, жастар қоғамдық бірлестіктері және ұйымдарымен бірлесе бұқаралық және тақырыптық кәсіби бағдарлау шараларын өткізуге қатысады;
- кәсіби бағдарлаудың мамандандырылған кабинеттерін құрады және білім ұйымдарында олардың жұмысын ұйымдастырады.

Кәсіби кеңес беру бойынша қосымша білім беру педагогының жұмысын үш кезеңге бөлуге болады:

Қосымша білім беру педагогінің балаларға кәсіби кеңес беру кезеңдерінің әрқайсысы түрлі сипатқа ие.

Бірінші кезеңде мамандық таңдауға дайындық тұлғаның жағымды қасиеттері мен өзін-өзі бағалауын дамытусыз мүмкін емес. Сонымен бірге, кәсіби кеңес беру ең алдымен дамыту сипатына ие. Егер балада әлдеқашан оның икемділіктеріне жауап беретін қызығушылықтар қалыптасқан болса, онда қосымша білім беру педагогінің міндеті оны әрекетке бағыттау болып табылады.

Екінші кезеңде кәсіби бағдарлау ұсынымдамалық сипатқа ие және мынадай негізгі міндеттерді шешеді: таңдалған кәсіп талаптарына денсаулықтың сәйкестігі, сол кәсіпті игеруге тұлғаның психологиялық дайындығы, еңбектің мазмұны мен сипаты, арнайы білім алу мүмкіндігі, кәсіби дайындығы және жұмысқа орналасуы туралы анықтамалық ақпарат. Осы міндеттерге сәйкес кәсіби кеңес берудің үш кезеңі болады: психологиялық-педагогикалық, медициналық және анықтамалық.

Психологиялық-педагогикалық кеңес жүргізу үшін қосымша білім беру педагогтері балалардың алдын-ала жеке тұлғалық кәсіби диагностикалық мәліметтерін қолданады. Медициналық кәсіби кеңес беруді адамға кәсіп талап ететін өзінің денсаулығы мен талаптары жағдайынан шыға, жасөспірімге өз бетінен дұрыс кәсіп таңдауына мүмкіндік беру үшін алдын ала өткізеді. Бұл жұмыс дәрігердің және басқа да медициналық қызметкерлердің қатысуымен жүзеге асады.

Кәсіби кеңес берудің үшінші кезеңі баланың тікелей жұмысқа немесе кәсіби оқу мекемесіне түсуімен байланысты. Оны тағы да қалыптастырушы деп атауға болады, өйткені бұл кезеңдегі негізгі

міндет - жас адамның кәсіби таңдауында бекемделуіне көмектесу. Қосымша білім беру педагогінің көмегімен жас адамдар оқу мекемесінде үйренуге дайындалуда өз қызметтерінің келешектегі жағдайларымен танысады немесе тікелей жұмысқа тұруға көмектеседі.

Қосымша білім беру педагогінің кәсіби бағдарлау міндеттерін шешуде қолданатын нысандары мен әдістері

Қосымша білім беру педагогінің кәсіби ағарту, оның ішінде кәсіби насихаттау және ізінен кәсіби үгіттеу бойынша жұмысын жоспарлау алдын ала кәсіби диагностикамен сәйкес келеді. Тек осындай тәсілдің негізінде балалармен мамандық таңдауға саналы қатынасты қалыптастыруға бағытталған тиісті жұмыс жүргізуге болады. Осыған байланысты, кәсіби ағарту - белсенді процесс, балалардың тікелей сол процесске қатысып ақпарат алуын талап ететін осындай жұмыс әдістеріне көбірек сүйену керек.

Қосымша білім беру педагогінің кәсіби ағарту бойынша жұмысы жағымды нәтижелерге ие болуы үшін ол үлкен педагогикалық ептілікпен және әдіспен өткізілуі керек. Ел және қоғамға қажеттілігі бар кәсіптерге бағдарлай отырып, қосымша білім беру педагогі осы кәсіпке деген қызығушылығын жоғалтуға алып келетіндіктен, қысымнан алшақ болуы керек. Кәсіби ағарту бойынша жұмыста қосымша білім беру педагогінің басшылыққа алатын басты қағидаты - өмірмен байланыс. Осыған байланысты, қосымша білім беру педагогінің осы саладағы жұмысының негізгі бағыттарын атауға болады:

кәсіби ағартушылық балаларда ел, салалар, кәсіпорындар, кәсіптер туралы толық көпжоспарлы көзқарасты қалыптастыруды көздейді;

кәсіби ағарту бойынша жұмыс жүргізу барысында жалпы білім беру және кәсіби оқыту орындарының бар екенін, қалыптасқан еңбек дәстүрлерін, осы экономикалық ауданның түрлі салаларын дамытудағы бағыттарын есепке алу қажет;

балаларды кәсіби ағарту нақты кәсіптерге шынайы қажеттіліктеріне негізделуі керек;

мамандық әлемімен таныстыруды жастардың ерекшеліктері мен икемділіктері, кәсіби қызығушылықтарымен және жас адамдардың осы ерекшеліктерінің даму серпінділігімен тығыз байланыстыру керек. Кәсіби ағарту бойынша жұмыстың мазмұны балалардың жасы, жынысы бойынша құрамын есепке алуы керек.

Қосымша білім беру педагогінің кәсіби ағарту жұмысында сұхбат маңызды орынға ие. Оларды қандай да бір кәсіппен, ұқсас кәсіби топтармен, адам үшін оны дұрыс таңдау мәнділігі мәселелерімен танысуға арнауға болады. Сонымен бірге сұхбат тақырыбы оқушылардың жас ерекшеліктеріне жауап беруі және балаларды қызықтыратын бір топ мәселелерді қамтуы керек.

Сұхбат барысында балалардың кәсіптермен танысу жоспары

1. Мамандық туралы жалпы мәліметтер:

- осы кәсіпке байланысты, негізгі мамандар, кәсіпті дамыту үдерісі мен қысқаша тарихи очерк, кәсіп қолданылатын ұйым және кәсіптің қысқаша сипаттамасы

2. Кәсіптің өндірістік мәні:

- ғылыми-техникалық үдерістегі кәсіптің рөлі мен орны, оның келешегі; еңбек өнімі және қаражаты, мәні; еңбек әрекетінің (қызметі) сипаты мен мазмұны; еңбекті механизациялау және автоматтандыр у көлемі; моралды қасиеттері, осы кәсіп маманының жалпы және арнайы білімі мен білігі; басқа мамандықтармен байланысы (өзара қатынас)

3. Жұмыс шарты және адамға кәсіптің талабы:

- еңбектің санитарлық-гигиеналық шарты; денсаулық және жасына талап; жақсы жұмысшының ерекше қасиеттері, адамның психологиялық және физиологиялық ерекшеліктеріне арнайы талаптар, жауапкершілік деңгейі, қиыншылық мінезі, шығармашылық элементтері; арнайы шарттар: жұмысшының өмір салтына, оның тұрмысына кәсіптің әсері; экономикалық шарттар: еңбекті ұйымдастыру, төлем жүйесі, демалыс

4. Кәсіпке дайындық жүйесі:

- кәсіпті игеру жолдары, курстар, колледждер, ЖОО; кәсіби дайындықтың еңбек әрекеті және оқумен байланысы; осы кәсіп бойынша бастапқы білім, білікті, дағдылар, кәсіби білімдердің көлемі мен деңгейі; кәсіби өсудің келешегі; кәсіппен танысуды қайда жалғастыруға болады

Мұндай сұхбаттарды қосымша білім беру педагогі кәсіби бағдарлау орталықтарында, жалпы білім беру мектептерінде, қосымша білім беру ұйымдарында өткізе алады.

Қосымша білім беру педагогінің кәсіби бағдарлау көмегінің негізгі ұйымдастыру нұсқалары.

1. Қосымша білім беру ұйымы кездесулер, ойындар, саяхат түрінде оқыту дәрістерін өзі өткізеді.

2. Қосымша білім беру педагогі нақты мектепте жұмыс істейді және тек сол мектептің оқушыларымен жұмыс жүргізеді.

3. Қосымша білім беру педагогінің нақты мектепте негізгі базасы (кабинет) болады, бірақ бірнеше жақын мектептерге қызмет жүргізеді.

4. Сырттай кәсіби бағдарлау көмегі, мысалы, хат жазысу арқылы (жеткіншек пошта арқылы сауалнаманың бланкісін қабылдайды, өз жауаптарын жолдайды, содан соң оған нәтижелері мен ұсынымдар жолданады). Қазіргі уақытта компьютерлік техниканың енгізілуіне байланысты (көбінесе «Ғаламтор» жүйесі) кең келешегі ашылуда.

5. Бұқаралық ақпарат құралдары арқылы көмек (арнайы хабарлар

топтамасы, мерзімді басылымдардағы айдарлар...).

Әрине ең жақсы нұсқаны бөліп алуға болмайды, себебі барлығы нақты жағдайларға тәуелді. Дұрысы түрлі нұсқаларды бірін-бірі толықтыру және қоса атқаруға ұмтылу. Дәл осы жағдайда кәсіби бағдарлау жұмысының жүйелілігі туралы айтуға болады.

Қосымша білім беру педагогінің кәсіби бағдарлау жұмысын ұйымдастыруды әрқайсысының өз міндеттері, құралдары мен әдістері бар үш кезеңге бөлуге болады.

Кәсіби бағдарлаудың бірінші кезеңіне 4-6 сынып оқушыларымен жұмыс жатады. Бұл кезеңнің міндеттері – балалардың қызығушылықтары мен икемділіктерін, алғашқы кәсіби ниеттерін анықтау; кәсіби өмірлік жолын таңдаған жағдайда адамгершілік, саналы және еңбек сипатының негіздерін тәрбиелеу болып табылады. Бұл міндеттерді шешу үшін түрлі институттар мен кәсіпорындарға экскурсия жүргізу; мамандық таңдау жөніндегі телехабарларды талқылау; мамандық таңдаудың маңыздылығы және т.б. туралы сұхбат жүргізу ұсынылады. 4-6 сынып оқушыларымен кәсіби бағдарлау бойынша үлгі жұмыс жоспары оқушының жеке тұлғасын зерттеу; мамандық таңдау және т.б. тақырыптарға сұхбат өткізуін енгізуі мүмкін.

Балалармен кәсіби бағдарлау бойынша жұмыстың екінші кезеңі келесі міндеттерді шешеді: өз қабілетін іздеуге көмек көрсету; келешектегі кәсібімен терең танысуында оқушыларға көмек беру; өзін-өзі дұрыс бағалауы, кәсіби идеалын қалыптастыру. Бұл жеке сұхбаттар, «Сирек ұшырасатын кәсіптер» тұсаукесері, мектеп түлектерімен кездесу; таңдаған кәсібі бойынша сайттарды қарау және т.б. өткізумен жеткізіледі. 7-8 сынып балаларымен кәсіби бағдарлау бойынша үлгілік жұмыс жоспары олардың жеке басын, қызығушылықтары мен қабілеттерін, сонымен қатар нақты әрекетке икемділігін үйренуді қарастырады.

Үшінші кезең (9-10-11 сыныптар) – бұл мектеп оқушыларының кәсіби өзін-өзі анықтау кезеңі. Бұл кезеңде келесі міндеттер шешіледі: таңдаған кәсібі бойынша тәжірибелік әрекетін ұйымдастыру; икемділігі мен қабілетін тексеру және оларды әрі қарай дамыту; тұрақты кәсіби қызығушылығын қалыптастыру; қажетті кәсіби ептіліктерді қалыптастыру бойынша балаларды өз бетінше жұмыс істеуге ынталандыру; жеке кәсіби құндылықтарды қалыптастыру.

9-11 сыныптар үшін үлгі жұмыс жоспарына келесі нысандар мен әдістерді енгізуді ұсынамыз: жеке сұхбаттар; назарын кәсіптің тек жақсы тараптарына ғана емес, оның қиыншылықтарына да акценттеумен кеңестер; «Кәсіп әлемінің алуан түрлілігі» мамандықтар фестивалі, «Кәсіпке суреттеме» компьютерлік тұсаукесерлер байқауы, «Мамандықтар әлемінде» тренингті дәрістер, профессиограмма әдісі

«Мамандықтар анатомиясы», Үздік кәсіби бағдарлау жобасы, болашақ кәсіпқой – оқушылардың үздік портфолиосы байқауы.

Кәсіби бағдарлау бойынша сұхбат: «Қаптағы мысық, немесе кәсіп таңдаудағы әдеттегі қателіктер»

Мақсаты: түлектердің кәсіп таңдау кезінде жасайтын қателіктерімен оқушыларды таныстыру және өз өмірлерінде қателіктер жасамауға көмектесу.

Мамандық туралы толық ақпаратсыз кәсіп таңдау

Әрі қарай білім алу жоспары немесе жұмысқа орналасу туралы ойлайтын жастардың көпшілігі, мамандықтардың қандай болатыны және оның өкілдері немен айналысатыны туралы өте аз біледі. Нәтижесінде балалар қаптағы мысық таңдау жағдайында қалады.

Мамандықтың немесе басқа кәсіптің сізге тура келетінін талдай келе, дұрысы бірінші кезекте оның өкілдерінің әдеттегі жұмыс күні қалай болатыны, олар нақты қандай әрекетке қанша уақыт бөлетіні туралы ақпаратты табу керек. Маңыздысы кәсіптің атауында емес, ал нақты және қандай жағдайларда жұмыс істеу керектігінде.

Мынадай мәселелерді де ойлау өте маңызды. Мамандық адамның бейімділіктеріне қандай талаптар қояды және оны меңгеру үшін қандай деңгейдегі дайындық қажет, ол мамандықты қайдан алуға болады, мамандықта карьералық өсу келешегін береді ме және олар нақты немен байланысты, ол кәсіп еңбек нарығында талап етіледі ме.

Тек мәртебелі және/немесе табысты сияқты белгілерге бейімделу

Мәртебелі кәсіпті өздігінен табыс көзі ретінде қарастыру көп таралған қателік болып табылады – бұл адам осы мамандық иесі болғандықтан, ақша өзінен өзі келеді деп ойлаудан келеді. Бұл жерде келесіні түсіну керек.

Біріншіден, еңбекақы кәсіп үшін емес қызмет атқарғаны, яғни қайсыбір ұйымның нақты қызметтерін орындағаны үшін төленеді. Әрине, түрлі саладағы қызметтің табыс деңгейінің әлеуеті әр түрлі, бірақ мұнда ең алдымен мәселе мамандықта емес, адамның жұмыс орнында, оның мәртебесінде, шеберлік деңгейінде, еңбек нарығындағы ұсыныс пен сұраныс балансында.

Екіншіден, мәртебелі деп саналатын мамандықтар шынында міндетті түрде табысты бола бермейді. Өйткені бұл мамандықпен айналысқысы келетін адамдар қажеттілікке қарағанда көбірек болады.

Мысалы, соңғы жылдарда білікті жұмысшылардың орташа табыс деңгейі заңгерлер мен экономистерге қарағанда жоғары, дегенмен бұл мамандарды оқытуға конкурстарды салыстырыңыз...

Бұдан басқа «мәртебелі» деген түсініктің өзі аса біркелкі: ол қарым-қатынас өрісіне тәуелді (мәртебелі ретінде еңбек түрінің әрқайсысы түрлі адамдардың көзіне әр түрлі болып көрінеді) және уақытқа қатысты едәуір тез өзгереді.

Оқыту пәнімен мамандық арасына теңдік белгісін қою.

Мектеп оқушыларының, тіпті студенттердің кең таралған қателіктері «әдебиет ұнайды, демек әдебиетші боламын» қағидаты бойынша талқылап, қандай да бір кәсіби сала және оқыту пәні арасына теңдік белгісін қою болып табылады.

Бірақ бұл қандай мамандық деп сұрауға рұқсат етіңіз? Көркемөнер әдебиетінің авторы ма? Әрине, негізінде осындай нұсқа да болуы мүмкін, бірақ әңгіме басқа да көптеген кәсіби әрекеттер туралы болуда. Редактор, корректор, тіл және әдебиет оқытушысы, аудармашы, филология саласындағы ғылыми қызметкер болуы мүмкін.

Бұлардың барлығы әртүрлі мамандықтар, және олардың өкілдерінің әрекеттері оқушылардың әдебиет сабағында орындайтын қызметке ұқсамайды.

Бұл талқылау басқа да оқыту сабақтарына қатысты. Олар мамандықты емес, ал негізін меңгеру керек болатын, оның ішінде кәсіби қалыптасу үшін белгіленген білім саласын ұсынады.

Нақты мамандық иесіне - адамға деген қатынасты кәсіпке аудару.

Егер бізге нақты бір адам ұнаса немесе ұнамаса, ол еш уақытта оның мамандығының сипаты болып табылмайды және бізге онымен шұғылдану керектігін айғақтамайды. «Жақсы адам» - ол кәсіп емес. Әрине оған ұқсағың келеді, бірақ ол жеке тұлғаның қадір-қасиеті мен еңбекке деген жалпы қатынасына қатысты, ал нақты әрекеттің түріне қабілеттілікті ауыстырмайды.

Ал егер, керісінше, бізге қандай да жағымсыз, өзінен бездіретін біреу кезіксе? Кейде бұл жағдай оның кәсібінен де алшақтатуы мүмкін: «Оған ұқсағым келмейді». Бірақ, келісіңіз, дәл сол жағдайда тура қарама-қайшы шешім болуы мүмкін: «Мен ол сияқты емес, керісінше, осы кәсіптің жақсы өкілі боламын»!

Демек, кімге қалай еліктеу, сонымен қатар кәсіби таңдаудағы жауапкершілікті шешу бәрібір өзімізге байланысты.

Кәсіпті «біреумен бірге» таңдау.

Шын мәнінде, бұл ұстанымның арқасында жеке жауапкершіліктен кетіп, шешім қабылдау тұр. Бірақ кейде, мұндай таңдау табысты болуы мүмкін – өйткені серіктестікте көбінесе қабілеттіліктері мен қызығушылықтары айтарлықтай деңгейде сәйкес

келетін адамдар жиналады. Алайда, бұл саналы және ойлы шешімнің нәтижесі емес, нағыз сәттілік-сәтсіздік элементі.

Мамандық таңдауда білім алу деңгейі немесе оны алу орнын таңдаумен ауыстыру.

Адам алдымен немен шұғылданғысы келетінін шешіп, ал сосын нақты кәсіпті алудағы мүмкін нұсқаларды қарастыратын жағдайда, тек қандай мамандық бойынша екені маңызды емес жай жоғары білім алу немесе нақты бір жерде оқу тілегі болмаса, бұл өте орынды ұстаным.

Егер талапкер нақты мамандықты меңгергісі келіп, басында нақты оқуға түскісі келген жерге түсе алмаса, кәсіпке деген қалауын сақтап, оны алудың басқа тәсілдерін іздеген қонымды. Мысалы, келешекте ЖОО-да оқуды жалғастыру мүмкіндігі бар екенін ескере отырып, жоғары білім емес арнайы орта білім алуға баруына болады. Бұл беделді университет болса да, өзіңе ұнамайтын мамандыққа түскеннен жақсы.

Өзінің қабілеттері мен қызығушылықтарын ескермеу.

Немен айналысу ұнаса және қолынан қандай әрекет жақсы келсе, соны өзінің кәсібі еткен абзал. Әрине, бұл қарабайыр болып естіледі, алайда ғажаптығы көбінесе көзден таса қалады.

Кейде адамдар мұны маңызды емес деп есептейді (кез келгенін жұмысты істеймін, тек жақсы төлесе болғаны дегендей). Алайда адам оның жеке ерекшеліктеріне жауап бермейтін немесе оған жай ұнамайтынымен шұғылданатын жұмыста жоғары нәтижелерге жете алмайды. Одан басқа, ақшаға айырбасталған уақыты мен күштерін «өмірінен алып тастайды», ондай адам өзін бақытты сезінуі екіталай.

Мұндай қателіктің тағы бір себебі – өзінің қабілеттері мен қызығушылықтарын білмеу. Өзін қандай да бір жұмыста байқап көрмей, ол жұмыс ұнайды ма және бұл жұмыс қолынан жақсы келеді ме, оны айту қиын. Әрине, тиісті білім алмай тұрып жеке тәжірибесінде жұмысты байқап көру мүмкін емес.

Бірақ мұндай жағдайда оған жанама белгілер бойынша икемдігі туралы жорамалдауға болады: нақты салаға қызығушылығы, сондай мамандардың қызметі туралы ақпаратты белсенді алу ықыласы, ол мәліметтерді түсіну және есте сақтау жеңілдігі.

Кәсіп таңдау мәселесінде құзыретті емес адамдардың пікірлеріне құлақ салу.

Көптеген біздің отандастарымыз кеңес беруді, оның ішінде «кім болам» мәселесіне қатысты ақыл айтуды жақсы көреді. Дегенмен, кәсіби өзін өзі анықтау сияқты маңызды салада негізделген ұсыныстарды тек бірнеше жағдайлар сәйкес келгенде ғана беруге мүмкін.

Бұл айтылып жатқан мамандықтың ерекшеліктерін, сонымен қатар, еңбек нарығындағы жағдайларды білу; таңдаушының жеке-

психологиялық ерекшеліктерін білу; кәсіби өзін өзі анықтау кезеңдерінде пайда болатын психологиялық мәселелердің мәнісін түсіну.

Бұл туралы не арнайы дайындығы бар кәсіпқой (психолог, жұмыспен қамту қызметінің қызметкері), не болмаса сізді жақсы білетін және өз тәжірибесінде белгілі кәсіптер топтамасымен таныс адам дәлірек талқылайтыны түсінікті.

Мамандық таңдау кезіндегі қателіктер.

1. Кәсіпті беделді адамдардың кеңестері негізінде таңдау.

Сіздің әкеңіз, анаңыз, туыстарыңыз, әрине, олардың пікірлерінше, барлық жақсылықтарды тілейді. Олар Сізді және Сіздің отбасыңызды әрдайым азықтандыратын мамандықты таңдауыңызға көмектесуге дайын. Дегенмен, жақын адамдар өздерінің жеке тәжірибесіне негізделе отырып, кеңес береді. Ал сен басқа уақытта тәрбиеленген және өмір сүретін мүлде басқа адамсың.

2. Алыс келешектегі еңбек нарығының өзгеруін есепке алу.

Қызметтің кез келген саласында адам біліктілігінің өсуіне қарай қызметтердің, жұмыстардың ауысуы болады. Сонымен бірге, кім бастапқы сатылардан жақсы өткен болса, сол барынша табысқа жетеді. Еңбек нарығындағы жағдайларды талдаңыз. Жыл сайын барынша жаңа кәсіптер пайда болып жатқанына көңіл аударыңыз.

Әрдайым біліктілікті арттырып отыруға, аралас кәсіптерді меңгеруге үнемі дайын болыңыз. Сіздің қазіргі, 11 сыныптағы таңдауыңыз, Сіздің тағдырыңызды анықтайтынынан қорықпаңыз. Бағытты өзгерту, жаңа қызмет саласын меңгеру Сізді кәсіп түйісінде қажетті, бағалы маман етеді. Бірінші кәсіп, тіпті Сіз кейін айнып және қандай да бір тартымдылауын тапсаңыз, ол кездейсоқ жағдайларда қажетіңізге жарайды. Мысалы, бірінші экономикалық білімі заңгерге (өзінің екінші білімі) кәсіпорынның қиын қаражат әрекетіндегі мәселелерді шешуге көмектеседі.

3. Кәсіптің мәртебесі.

Ырымшылдық қарапайым өмірлік іс- әрекетке кедергі болуы мүмкін. Қоғамдағы кейбір маңызды кәсіп (мысалы: қабыршы) әдепсіз, қасиетсіз жұмыс деп санайды.

Басқа мысал. Адамдарға темір ұстасы немесе социологқа қарағанда экономист немесе инженердің пайдасы аздау. Одан басқа кәсіптің беделдігі Сіздің қызығушылық пен ерекшеліктеріңіз есепке алынған болса жақсы.

Әйтпесе Сізді қанағаттандырмайтын, бірақ «сәнді» мамандыққа ие (егер болсаңыз) боласыз. Немесе, негізгі жұмыс қызметтерін

орындауға жарамай қаласыз. «Сәнді» атақ Сізбен зәрлі әзіл ойнағысы келіп, еңбек нарығында тәжірибесіз маман керек болмай қалуы мүмкін: мысалы – кризиске қарсы басқарушы.

4. Достардың таңдауының әсерімен мамандық таңдау

Біз кәсіпті киім және аяқ киім таңдағандай, өзіміздің «талғамымыз» және «мөлшерімізге» қарап таңдаймыз. Топ сезімі, қатарларына қарау – жоғары сынып жасындағы балалардың өте позитивті ерекшеліктері. Олар қоғамда өзін өзі ұстау нормаларын игеру, «Мен» образын және өзін бағалауын қалыптастыру үшін керек. Сондықтан да басқаларға қараған кезде сол немесе басқа обрызын жай көшірмелемей, өзіңізді достарыңызбен салыстырыңыз.

Достарыңыздан қандай айырмашылығыңыз және қандай ұқсастығыңыз бар екенін көруге тырысыңыз. Бұл белгілі жағдайларда шешім қабылдауға көмектеседі. Мысалы, егер Сіздің досыңыз әскери оқу орнына барса (ал ол – тәуекелшіл адам) – онда Сізге мұны істеудің қажеттігі болмайды – кәсіп ұнамай қалуы мүмкін (Өйткені Сіз өте сақ және парасатты адамсыз).

5. Белгілі бір мамандық иесіне қатынасты сол кәсіпке ауыстыру.

Маман таңдаған кезде ең алдымен Сізге сол жұмыспен шұғылданатын адам ұнайтын немесе ұнамайтынына қарап емес, кәсіптің ерекшеліктерін есепке алу керек.

Әсіресе оқытушының әсемдігі қауіпті. Егер Сізді әдебиетшінің шыншылдығы сүйсіндіретін болса – ол Сізге «жинақтамадан» тыс әдебиет өздігінен ұнайды деген сөз емес. Одан басқа, балалар көбінесе пір тұтатын адамының – тележүргізуші, саясаткер, журналист, әртіс кәсібін меңгеруге тырысып қателік жасайды.

6. Кәсіптің тек қандай да бір сыртқы немесе ішкі тараптарына қызығу.

Сахнадағы әртістің бейнені жеңіл орындауының ар жағында күнделікті қиын еңбек тұрады. Ал журналистер әрдайым телехабарларда сөз сөйлемейді – басқа біреу дауыстайтын (телевизия дикторы) 10 минуттық хабарламаны дайындау үшін олар көптеген адамдармен әңгімелеседі, мұрағат, сайттардағы бұқаралық ақпараттарды іздейді.

7. Мамандықты мектептегі оқыту пәнімен байланыстыру немесе осы түсініктерді айыра алмау.

Нұсқалардың біреуін қарастырайық. Шет ел тілдері деген сияқты пән бар, ал тілге қабілетті қажет ететін кәсіптер көп – аудармашы, экскурсия жетекшісі, халықаралық байланыс телефоншысы және т.б. Сондықтан кәсіп таңдау кезінде бұл пәннің арқасында қандай нақты мамандық тұрғанын есепке алу керек.

Ол үшін тек қана профессиограмма жасап немесе сөздік үйреніп

қоя салмай, еңбек нарығындағы бос орындарды талдаған жақсы болады. Сұранымда негізінде нақты маман, қызмет үшін қандай білім қажет екені көрсетіледі. Мысалы, лингвистикалық білімі бар адам (мектептегі «орыс тілі және әдебиеті», «шет ел тілі») оқытушы, редактор, аудармашы және хатшы-референт болып та жұмыс істей береді.

Сонымен бірге мектеп пәндеріне қарағанда мамандықтар көп екенін де есепке алу керек. Заңгер, маркетинг, аппаратшы болуға болады, онда әлеуметтік тәртіп және математика, әдебиет және тарихты, не болмаса математика мен физика сияқты базалық білімді білу керек болады. Таңдаған кәсібіңізге Сізге қызықты және ережеге сай осы мамандыққа ЖОО-на түсу емтихандарын тапсыру керек болатын бірнеше мектеп пәндері сәйкес келуі мүмкін. Айталық, болашақ инженерге мектепте сызу мен математика бірдей ұнауы мүмкін.

8. Мамандық таңдау барысында маңызы бар өзінің физикалық ерекшеліктерін, кемшіліктерін білмеу/бағаламау.

Сіздің денсаулығыңызға кері әсерін тигізетіндей Сізге жақпауы мүмкін мамандықтар бар.

Мұндай мамандықтар көп емес және оларға, негізінен, ағзаның физиологиялық жүйесіне ұзақ уақыт ауырлық түсетіндер жатады. Компьютершілердің көздеріне, ал ұшқыштардың жүрегіне көп күш түседі.

9. Еңбек сипаты туралы ескірген пікірлер.

Осы күнде өте өзекті динамикалық техникалық прогресс туралы ұмытпаңыз. Мамандықтарда, оның ішінде жұмысшы кәсіптерде бүгінгі күні қиын және қызықты техника енгізілуде, еңбек мәдениеті де артуда. Компьютер әрекеттің барлық салаларында, тіпті мал шаруашылығына дейін қолданылады. Сондықтан да әрбір адам өз қызметі саласында заманауи техниканы қолдануға дайын болуы керек. Бұл маңызды мәселелерді шешу үшін тағы да маңызды міндеттердің бірі.

"Қалай табысты болуға болады?" тренинг-ойын

Кіріспе сөз. Білім беру жүйесінің негізгі міндеті білім алушыларды заманауи қоғамда өмір мен еңбекке дайындау, үнемі өзгеріп отыратын әлемде олардың әлеуметтануы және әлеуметтік бейімделуі үшін жағдайлар жасау, жоғары сынып оқушыларына өзін-өзі анықтауына, олардың икемділіктерін, мүмкіншіліктері мен қабілеттеріне сәйкес өмірлік жолын таңдауда, түлектерді білімін жалғастыруға ынталандыруға дайындау болып табылады.

Көпшілік мектеп оқушыларының таңдауы кездейсоқ болып табылады, қиялшыл сипатқа ие, шынайы қабілеттіліктері мен мүмкіндіктеріне мүлде сәйкес келмейді. Мектеп бағдарламасы балаларға адамдар, оның қабілеттері туралы толық білім бермейді, яғни кәсіп таңдауға үйретпейді және оған сай білім бермейді. Түлектердің еңбек нарығы және сұранымға ие кәсіптер туралы, оларды алу мүмкіндігі бар білімнің түрлері туралы құралдары жеткіліксіз.

Мектеп оқушылары өмірлік жоспар құру үшін қажетті білімдерге ие емес. Оларда қоршаған әлеуметтік әлемнің толықтай ғылыми суреттемесі жоқ, ол туралы білімі жеткіліксіз және қарапайым. Көптеген оқушыларда өзін өзі әрі қарай дамыту қажеттілігі қалыптастырылмаған, сапалы кәсіби білім алу үшін күш салуға тұрақты уәждемесі жоқ. Осының барлығы оқушылардың кәсіби және өмірлік жолын таңдау жағдайына аса назар аудару қажеттілігін анықтайды.

Көбіне болашақ студенттер ақпаратқа ие болмай тұрып, болашақ мамандығын қате таңдайды. Біреулер өз таңдауын:

- отбасындағы дәстүр;
- қаржылық тарап;
- сол кәсіптің танымалдығы;
- досым сол ЖОО-на оқуға барады, менде сонда барамын деген сияқты уәждер жасайды.

Мамандық таңдаудың тағы көптеген өлшемдерін айтуға болады, бірақ әрбір жас адамға (жас бала, қызға) мамандықтар әлемін білу қажет екенін, әрі қарай дұрыс таңдау жасау үшін онда жақсы бағдарлану керек екендігін нақты бекітіп айтуға болады.

Кәсіби бағдарлау деген не? – ол кәсіби әлемде адамның өз орнын анықтауы.

Кәсіби бағдарлаудың мақсаты – оқушыларды кәсіби қызмет таңдауды өздігінен, таразылап жасауына келтіру, кәсіби өзін өзі анықтауына психологиялық дайындықты қалыптастыру. Кәсіби бағдарлаудың мақсаттары қоғаммен, оның міндеттерімен, қажеттіліктерімен, сонымен қатар адамның өзінің қажеттіліктері және қызығушылықтарымен, оның қандай да бір қызметте өзін өзі іске асыру тілегімен айқындалған.

Тәжірибелік тапсырмалар.

1-тапсырма

Өз әлемін құру. Адамның белгілі әрекет саласындағы секторды толтыру қажет: а) адам – табиғат; б) адам – адам; в) адам – техника; г)

адам – белгілеу жүйесі; д) адам – көркемөнер образы. Әр қатысушы мамандықтар әлемін жасауға қатысуы керек.

2-тапсырма.

«Жасалған әлем» бөлімдерге бөліну. Әр командаға өз заңдары бойынша істейтін әлемнің бір бөлшегі тиеді (өзінің кішкентай әлемін таныстыру үшін дайындалуға уақыт беріледі). Тапсырманы орындау уақыты: 20-25 минут.

Тапсырмаларды жазыңыздар:

Құрылған әлемнің тиген бөлшегін суреттеңіз:

- барлық суреттерге қажетті атаулар беру;
- сипаттық ерекшеліктерін белгілеу;
- бар болса, қандай мемлекеттік құрылым екенін көрсету;
- импорт және экспорт тауарлары;
- барынша сұранысқа ие мамандықтар;

- мәдени дәстүрлер (әнұран, ту, аңыздар, ертегілер, мемлекетке кіру үшін шет ел азаматының білуі және меңгеруі керек ережелер).

3-тапсырма. «Қолтырауын».

Әрбір команда адамның кез келген қызмет саласындағы қандай да бір кәсіпті ойлайды. Әр командадан мимика және ымның көмегімен сол кәсіпті көрсететін қатысушы шығады. Осыған сәйкес басқа командалар кәсіп иесін анықтайды (әрекетте 2-3 кәсіп көрсетілгені дұрыс, кішкене сахна көрсетілімі қажет). Дайындалу уақыты: 2-3 мин.

Кәсіби өзін өзі анықтау үдерісі шығармашылық, қоғамдық, тұлғалық және адамның белгілі әрекетін кеңейту және тереңдетуге байланысты.

4-тапсырма.

Әрбір команда қазір жалғастыру керек болатындай бірдей сөз тіркестерін алады. Бұл жаттығудың мақсаты: бұл түсініктердің оңтайлы анықтамасын табу. Жалғастырыңыз:

1. Кәсіби ағартушылық – ол...
2. Кәсіби диагностика – ол...
3. Кәсіби кеңес беру – ол... (мысал)
4. Кәсіби іріктеу (таңдау) – ол...
5. Кәсіби тәрбие – ол...
6. Кәсіби бейімдеу – ол...

Жауаптар:

1. ...кәсіби ақпарат, кәсіби насихат;
2. ... тұлғаның қызығушылықтары мен қабілеттерінің әлде бір мамандыққа сәйкестігін анықтауға бағытталған;
3. ...кәсіби кеңес берушілер – мамандар тарапынан кәсіп таңдауда жеке көмек көрсетуге бағытталған;
4. ...аталған кәсіпті жақсы меңгере алатындай болып көрінген тұлғаны таңдау мақсатында жүргізіледі;
5. ...оқушыларда кәсіби парыз сезімін, абырой және қасиетті қалыптастыру;
6. ... осы кәсіпке бейімделу деңгейі.

5-тапсырма

«Өмірлік құндылықтар» («Ашық айту конверті»).

Емтихандағыдай билет алып және дауыстап оқып, жазылғанға қатысты өз пікіріңді айту керек (осы тақырып бойынша сұрақтарды алдын ала дайындап қою қажет). Мысалы: «Сен үшін өмірдің мәне неде?»; «неліктен көптеген адамдарда мансап жасау қолынан келмейді?»; Бірнеше себептерін ата және т.б.).

Мамандық таңдау – қандай үлкен маңызға ие әдеттегі сөз тіркесі болғанымен, онда қаншама эмоциялар, үрейлер, үміттер, мәселелер, сезімдер жасырылған! Өйткені ол жай ғана жас кездегі сәтті немесе сәтсіз қабылданған шешім емес, ол сәтті құрылған немесе бұзылған тағдыр, белсенді, шығармашылықты, қуанышты өмір немесе селқос, немқұрайлы өмір сүру, ақырында ол адам бақытының шарттары және маңызды құрылымдарының бірі, өзінің адамдарға қажеттілігін сезінуі.

Кім болам? Әрбір мектеп оқушысы бұл өзіне сұрақты берген, береді және беретіні анық.

6-тапсырма. «Кәсіптер тізбегі» (қалалар ойнау қағидаты бойынша.)

Мамандықтардың 5 негізгі саласы бар.

1-сала: адам – адам (кезек бойынша әр команда кәсіптің атын атайды.) Кім тоқтап қалса, сол ойыннан шығады.

7-тапсырма. Сөзжұмбақ.

Сөзжұмбақ сұрақтары.

1. Математикалық моделдерді талдау негізінде компьютерлік бағдарламалар әзірлейді.
2. Қамыр, крем, торт, кекстердің түрлерін дайындайды, рецепт бойынша шикізат дайындайды.
3. Үстелді әзірлейді, келушілерді күтіп алады, тапсырыс қабылдайды, қолданған ыдыстарды жинайды.
4. Нысандардың және адамдардың деректі және көркемөнер суретке түсірілімін жүзеге асырады.
5. Жағдайлар мен деректерді заңды дұрыс кәсіптеуші, қылмысты ашатын қызметтік тұлға.

6. Деректерді орнына келтіреді және топтайды, оларға түсініктеме іздейді, оқиғалар арасында байланыс орнатады.

7. Оқушылардың оқып білуін қалыптастырады, оқушылардың келешекте өзі шешім қабылдауына негіздер (ғылыми, дүниетаным) салады.

8. Адамның қошаған жағдайларға бейімделуіне, жеке мәселелерін шешуге көмек көрсетеді.

9. Қылмыстық (азаматтық) істерді қарастырады, соттың барлық әрекеттерін заңдастыруын қамтамасыз етеді.

Шақырылған қазылар алқасы барлық ойынның қорытындыларын шығарады.

Әрбір қосымша білім беру педагогі өз жұмысын жоспарлай білуі керек. Жоспарлау бойынша ұсынымдар:

1. Аталған жұмыстың мақсатын түсіну: берілген топпен жұмыста барынша үлкен мақсатты және барынша кіші мақсатты анықтау.

2. Жұмыстың басым бағыттары мен негізгі мәселелер тізбегін көрсету (сол топтың ерекшелігін еске ала отырып).

3. Күндер және сағаттар бойынша дәрістер кестесін құру.

4. Барлық тақырыптарды (мәселелерді) күндерге бөлу («жалпы бағытталған мәселелерден – нақтыларға» қағидаты бойынша).

5. Теориялық мәселелерді көркемдейтін түрлі тәжірибелік әдістер тізбегін жасау (олар «теорияға» қарағанда көп уақытты алғаны дұрыс).

6. Теориялық мәселелермен сәйкестендіре отырып, тәжірибелік жаттығуларды күндерге бөлу («кезектесу» қағидаты маңызды: теория - тәжірибе).

7. «Қорда» бірнеше теориялық сұрақтар мен практикалық әдістердің бар болуы.

8. Барлық курстар үшін шағын конспектілер жасау.

Кәсіби бағдарлау жұмысында ойынға маңызды рөл беріледі. Кез келген ойынның, оның ішінде кәсіби бағдарлау ойынының ерекшелігі келесідей болып табылады:

– мазмұны және жасалуы бойынша ойын әлеуметтік болады;

– ойынға қатысушылар адамдардың қарым-қатынасының қоғамдық мәні мен қызметтерін таниды және көрсетеді;

– ойын - өмірді ұйымдастыру тәсілі;

– ойын - өзіндік шығармашылық қызмет;

– ойын «сияқты еді» жағдайында болады;

– ойын – ол шабыт пен икемділікті талап ететін сезімге қанық қызмет; онда эмоциялық әсер етудің қалыптасқан құралдары анықталады, мінез-құлықтың жаңа сапалары пайда болады, эмоциялық тәжірибеге байиды және дамиды;

– ойын – үдеріске уәждеме енгізілген қызмет;

– ойынның дамытылған нысаны – қоршаған әрекеттің бейнесі

ғана емес, оның түрленуі. Сауатты өткізілген ойын ойға алған мақсаттарды, құрылымдарды, алынған ақпарат немесе тәжірибені талқылау және талдауды болжайды.

Ойын көпқырлы: ол арқылы әлеуметтік тәжірибе беріледі; онда жасөспірім қоршаған әлеммен өзара әрекет жасай отырып, өз белсендігін көрсету мүмкіндігін алады. Ойынның барынша таралған топтары олардың түрлері бойынша топталуы болып табылады.

Қызмет түрлері бойынша ойындардың топталуы

Ойындардың тобы	Ойындардың түрлері
Қатысушылардан шығармашылық және көркемөнер қабілеттерін талап ететін көркемөнер ойыны	а) музыкалық; б) әртістік; в) бейнелеу; г) әдебиеттік (лингвистикалық)
Физикалық дамытуға бағытталған спорттық ойындар	а) жергілікті жердегі ойындар; б) эстафеталар; в) әрекетті үйлестіруді, ептілікті, реакцияны жаттықтыратын ойын-жаттығулар
Түрлі білім салаларына байланысты балалардың танымдық қызметін белсендіретін және сұрақтар мен тапсырмалар енгізілген танымдық ойындар	а) викториналар, байқаулар; б) жұмбақтар, бас қатырмалар; в) ребустар, жұмбақ сөздер және т.б.
Баланың психикалық үдерістерін және ақыл-ес қабілеттерін дамытуға бағытталған интеллектуалды ойындар	Дамытатын ойындар: а) есте сақтау; б) зейін; в) байқағыштық; г) логикалық ойлау; қиял
Өзімен және қоршаған ортамен өзара қатынас әлеміне тереңдеу мүмкіндігін беретін психологиялық ойындар	Мынаған бағытталған ойындар: а) өзін өзі түйсіну, өзін өзі тану; б) сенім, бірін бірі түсіну; в) тыңдай білу; г) дауларды шешу және келісімге жету
Ұжымды құру және әрі қарай онымен жұмыс істеу барысында туған мәселелерді шешуге байланысты ұйымдастыру ойындары	Көмектесетін ойындар: а) көбасшыны анықтау; б) адамдармен танысу; в) қатысушыларды топқа бөлу, топты біріктіру
Қатысушыларға өзін шынайы немесе үлгілеу еңбек қызметінде жүзеге асыруға көмектесетін еңбек ойындары	ойындар: а) экономикалық; б) кәсіби-имитациялық

Жалпы орта немесе қосымша білім беру ұйымдарында кәсіби бағдарлау орталығын құру

Кәсіби бағдарлау жұмысын жүйелі ұйымдастыру үшін қосымша білім беру ұйымдарының немесе жалпы білім беру мектептерінің базасында кәсіби бағдарлау орталығын құруға болады. Бұл орталықтарда қосымша білім беру педагогіне маңызды рөл берілуі мүмкін. Мұнда балаларға қосымша білім беру жүйесінде кәсіби бағдарлау бағытындағы тәжірибеге бағдарланған оқыту курстары жүзеге асырылуы мүмкін. Мысалы, элективті курстар, оқыту фирмаларының әрекеттерін ұйымдастыру, таңдау бойынша курстар және т.б.

Мұндай жағдайда кәсіби бағдарлау орталығы кәсіби салада тұлғаның дамуына көмектесетін ақпараттық-коммуникативтік кеңістік болып табылады. Мүмкіншілігіне қарай ол «кәсіби бағдарлау бұрышы» немесе арнайы кабинет, медиацентр болуы мүмкін.

Кәсіби бағдарлау жөніндегі кабинет – ол балалар және олардың ата-аналарымен кәсіби бағдарлау жұмысын өткізу және ұйымдастыру үшін, сонымен қатар балалардың түрлі кәсіптер туралы материалдармен, олардың тұлға сапасына талаптарымен өзіндік танысуы, жеке және топтық кеңестер, «Мамандық таңдау негіздері» таңдауы бойынша курстар өткізу орталығы.

Кабинет жұмысының маңызы мен ұйымдастыруы

1. Кабинетті (бұрышты) меңгеруді педагогтердің біреуіне директор тағайындайды.

2. Балалар және олардың ата-аналарымен жұмыстың негізгі бағыттары:

мамандықтар, оларды алу жолдары, жұмысқа орналасу мүмкіншіліктері, еңбек нарығында сұранымға ие кәсіпті насихаттау туралы ақпараттандыру;

балалардың кәсіби маңызды қасиеттерін кәсіби диагностиканың заманауи әдістері және құралдарын қолдану арқылы мамандардың қатысуымен зерделеу;

медицина қызметкерлері және психологтардың қатысуымен мамандық таңдау, жұмысқа орналасу мәселелері бойынша ұжымдық және жеке кеңестер;

Білім беру ұйымдарының оқушылары, студенттері және оқытушылары мен кәсіпорындардың қызметкерлерімен кездесулер ұйымдастыру.

Кабинеттің негізгі міндеттері

Балаларды, олардың ата-аналарын кәсіби ағарту, өмірге қажетті жұмысшы кәсіптерді кеңінен насихаттауды ұйымдастыру.

Оқу мекемелерінің түрлі типтерінде кәсіп алу шарттарымен балаларды таныстыру. Элективті курстар, таңдау бойынша курстар, үйірмелер арқылы балалардың қабілеті мен ерекшеліктері, қызығушылықтарын әрі қарай дамыту үшін кәсіби пікірлерін үйренуде қосымша білім беру педагогтеріне әдістемелік көмек.

Кәсіп таңдау барысында маңызды жоғары жастағы балалардың өз қабілеттерін, жеке ерекшеліктерін (темперамент, мінез, қабілет) танып білу үдерісін ұйымдастыру.

Түлектерге кәсіп таңдауға көмек көрсету, кәсіби және өмірлік жолын таңдау жөнінде шешім қабылдауында әдістемелік көмек көрсету.

Оқушылардың өндірістік кәсіпорындарына және түрлі оқу мекемелеріне экскурсия, оқу мекемелеріне «Ашық есіктер күніне» бару, кәсіп шеберлігінің байқаулары, «Мамандықтар күндері (апталығы)», «Менің келешегім» дөңгелек үстелі, «Менің өмірлік жоспарларым» іскерлік-ұйымдастыру ойындарын жиі өткізу.

Балаларының мамандық таңдауында басшылықта ата-аналарға кеңестік көмек көрсету. Ата-аналар үшін жеке және топтық анықтамалық-ақпараттық кеңестер өткізу.

Балаларға мамандық таңдауға ықпал ету мақсатында ата-аналарға, басқа тұлғаларға педагогикалық және психологиялық ағарту.

Кабинетті жарақтандыру және жабдықтау

Кабинетте білім беру ұйымдары туралы материалдар шоғырланады (дайындық, қабылдау және оқу шарттары, оқу біткен соң бөлу және т.б. жүзеге асырылатын мамандар тізімі).

Ұйымдар туралы мәліметтер (техника, технологиялар, экономика және өндірісті ұйымдастыру, шығарылатын өнімдер, еңбек және тұрмыс шарттары туралы), осы ұйымдардың жұмысшы кәсіптерінің сипаттамасы (жұмысқа тағайындау, еңбек шарты, қызметкерге мамандықтың талаптары, кәсіби және лауазымдық өсу мүмкіндіктері).

Мамандықтар, кәсіби оқу мекемелері, кәсіпорындар мен ұйымдар туралы анықтамалық, ғылыми-танымал және басқа әдебиеттер.

Кәсіби бағдарлау мәселелері, кәсіби бағдарлау жұмысы үйірмелер жоспарының үлгілері бойынша білім органдарының әдістемелік ұсынымдары.

Оқушылар және олардың ата-аналары үшін кәсіби бағдарлау тақырыбында үлгілік сұхбаттар, дәрістер (кәсіпті дұрыс таңдаудың

маңызы, жұмысшының жеке қасиеттеріне түрлі мамандықтардың талаптары, кәсіпті алу жолдары және т.б.);

Кәсіптер туралы сұхбаттардың, жұмысшы және мамандармен – түрлі кәсіп өкілдерімен кездесудің әдістемелік ұсынымдары.

Кәсіби бағдарлау кабинетін келесі құралдармен жабдықтаған абзал:

- педагог және оқушылар үшін жиһаз;
- кабинет құжаттарын, оқушылардың жеке тұлғасын дамытуын бақылау материалдарын, оқыту құралдарын сақтау үшін жиһаздары (шкафтар, стеллаждар, қораптар, сөрелер);
- оқыту және тәрбиелеудің мультимедиалық құралдарының жинақтамасы;
- құрамына табиғи нысандар кіретін оқыту-көрнекі құралдары (негізгі кәсіпорын өнімі, түрлі мамандық өкілдерінің еңбек құралдары); үлкен макеттер мен техникалық құрылымдардың үлгілері, суреттері, сызбалар, карталары, плакаттары, кестелері, диаграммалары; аудиовизуалды құралдар (кино және видеофильмдер); кәсіби бағдарлау бойынша әдістемелік құралдар.

Кәсіби бағдарлау кабинетінің бір айға ұсынылған жұмыс кестесі

№	Іс-шаралар	Өткізу мерзімі
1.	Балалар үшін ақпараттық, анықтамалық кеңестер	Айдың 1-ші және 4-ші жұмасы
2.	Психологтың қатысуымен кәсіби кеңес	Айдың 3-ші бейсенбісі
3.	Қосымша білім беру педагогтерінің кеңесі	Айдың 1-ші және 3-ші сәрсенбісі
4.	Ата-аналар күні. Ата-аналар үшін кеңестер.	Айдың 2-ші және 4-ші сенбісі
5.	«Мамандық таңдаушыға көмек» кітапханалық күнгі жаңалықтар көрмесі	Айдың 2-ші жұмасы
6.	Қызықты кездесулер клубы	Күнтізбе бойынша
7.	Балалар және олардың ата-аналары үшін медициналық жеке кәсіби кеңестер	Айдың 2-ші дүйсенбісі
8.	Ғаламторда кәсіби бағдарлау сағаты	сейсенбі 12.00 – 13.00, 14.00 – 15.00
9.	Отбасылық кеңестер күні	Айына 1 рет

Кәсіби бағдарлау кабинетінің үлгілік жұмыс жоспары

№ п/п	Іс-шаралар атауы	Өткізу күні	Жауаптылар
1.	<p>Кәсіби бағдарлау кабинеті кеңесінің отырысы:</p> <p>1. Бір жылға жұмыс жоспарын талқылау және бекіту.</p> <p>2. Кәсіби жоспарларды жүзеге асыруды талдау (түлектердің түрлі оқу мекемелеріне түсуі және жұмысқа орналасуының қорытындысы).</p> <p>3. Сауалнама материалдары бойынша балалардың кәсіби жоспарларын талдау.</p> <p>4. Кәсіби бағдарлау кабинетінің жыл ішіндегі жұмыс нәтижесі және кәсіби бағдарлау жұмысын келесі жылға жоспарлау.</p> <p>5. Балалар, олардың ата-аналары үшін кітаптар көрмесін ұйымдастыру</p>		<p>Кабинет меңгерушісі</p> <p>Кітапханашы</p>
2.	<p>Педагогтермен жұмыс.</p> <p>1. «Балалардың кәсіби ниеттерін зерделеу бойынша жұмысты ұйымдастыру» семинары.</p> <p>2. ЖОО-ға, колледждерге қабылдау жоспарымен, қызметтік кадрлардағы қажеттіліктермен педагогтердің танысуы.</p> <p>3. «Кәсіби бағдарлау жұмысының теориясы және практикасы» тақырыбында педагогтер үшін дәрістер.</p> <p>4. Кәсіби бағдарлау және кәсіби дайындық бойынша дөңгелек үстелдер өткізу</p>		<p>Кабинет меңгерушісі</p>
3.	<p>Ата-аналармен жұмыс:</p> <p>1. «Балалардың кәсіби өзін өзі анықтауында отбасының рөлі» тақырыбында дәріс.</p> <p>2. Аудан кәсіпорындарына және</p>		<p>Кабинет меңгерушісі</p>

№ п/п	Іс-шаралар атауы	Өткізу күні	Жауаптылар
	<p>қаланың оқу мекемелеріне экскурсия өткізуге ата-аналарды қатыстыру.</p> <p>3. Оқушылардың мамандық таңдау мәселелері бойынша ата-аналармен жеке кеңестер өткізу.</p> <p>4. Балалардың ата-аналармен, түрлі кәсіп өкілдерімен кездесу ұйымдастыру</p>		
4.	<p>Балалармен жұмыс:</p> <p>1. Аудан ұйымдарына экскурсия ұйымдастыру.</p> <p>2. «Мамандық әлемінің түрлілігі және сенің әуестігің» сұхбат.</p> <p>3. «Мамандықтар туралы» сайттарды қарау</p> <p>4. Түрлі кәсіптер туралы профессиографиялық видеофильмдерді қарау.</p> <p>5. «Кім болғым келеді» 9-11 сынып балаларына сауалнама.</p> <p>6. Кәсіби бағдарлау тақырыбында кездесулер, кештер, тренингтер.</p>		Қосымша білім беру педагогтері

Кәсіби бағдарлау кабинеті үшін ұсынылатын материалдар тақырыптары

1. Кәсіпорындар мен ұйымдардың даму келешегі, олардың кадрларға сұранымы.
2. Кәсіби дайындық түрлері мен нысандары, жоғары және орта арнайы оқу мекемелерінің топтары, онда оқу мерзімі, қабылдау шарттары.
3. Мектеп түлектерінің кәсіпорындар, мамандықтар бойынша бөлінгені, білім беру ұйымдарында білімін жалғастыруы туралы статистикалық мәліметтер.
4. Мектептердің ұйымдармен байланысы.
5. Жұмысшылардың еңбек мазмұнын ашатын мамандықты суреттеу.
6. Балалардың жеке тұлғасының дамуын бақылау материалдары (кәсіби ниеттері туралы сауалнама нәтижелері).
7. Қосымша білім беру ұйымдары және мектептердің еңбек ұжымдарымен, білім мекемелерімен, ата-аналармен бірлесіп, кәсіби

бағдарлау жұмысының тәжірибесін құрайтын материал. Ол материалдар кәсіби мерекелерге арналған электронды тұсаукесерлерде, видео-альбомдарда, папкаларда ұсынылуы мүмкін.

8. Балалармен кәсіби бағдарлау жұмысының әдістемелік деңгейін арттырудың тақырыптық курстары.

9. Үздік педагогтердің кәсіби бағдарлау бойынша жұмыс жоспары.

10. Сұхбаттардың тақырыптық және әдістемелік әзірлемелері.

11. Кәсіби бағдарлау бойынша тренингтік жаттығулар, интерактивті іс шаралар, кештердің әзірлемелері.

Кәсіби бағдарлау бұрышы

Бұрыштың мазмұнына келесі бөлімдер мен материалдар кіреді:

Бос лауазымдар жәрменкесі;

«Қайда оқуға баруға болады» (Оқу мекемелерінің мамандықтары туралы ақпараттар);

Бағдарламалар туралы ақпарат:

«Жұмыспен қамту 2020 жол картасы»;

«Дипломмен ауылға» және тағы басқа материалдар.

Анықтама. «Жұмыспен қамту 2020 жол картасы» бағдарламасы (әрі қарай - Бағдарлама) Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына «Жаңа онжылдық – жаңа экономикалық өрлеу - Қазақстанның жаңа мүмкіндіктері» Жолдауын және Қазақстанды 2020 жылға дейін дамытудың Стратегиялық жоспарын жүзеге асыру үшін әзірленген.

Бағдарлама Қазақстан Республикасын 2010-2014 жылдары индустриалды-инновациялы дамытуды күшейту бойынша Мемлекеттік бағдарламаны жүзеге асыру тетігінің бірі болып табылады.

Бағдарлама мақсаты экономиканың шикізат емес құрылымдарында аймақтық кәсіпкерліктің тұрақты және теңестірілген дамуын қамтамасыз ету, сонымен қатар қолданыстағыны сақтау және жаңа тұрақты жұмыс орындарын ашу болып табылады.

Бағдарлама бағыттары:

1. Тұрғын-үй коммуналдық шаруашылығы және инфрақұрылысты дамыту есебінен жұмыспен қамтуды қамтамасыз ету;

2. Кәсіпкерлікті дамыту және тірек ауылдарын дамыту арқылы жұмыс орындарын ашу;

3. Жұмыс берушінің қажеттіліктері шеңберінде оқыту арқылы жұмысқа орналасуға және қоныс аударуға көмектесу.

«Дипломмен ауылға» жобасы Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың бастамасымен құрылған. "Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне ауылдық елді мекендердің әлеуметтік сала қызметкерлерін әлеуметтік қолдау және ынталандыру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы" Қазақстан Республикасы Заңына сәйкес ауылдық елді мекендерге жұмыс істеу және тұруға келген әлеуметтік сала мамандарына келесідей әлеуметтік қолдау шараларын ұсыну қарастырылған:

70 АЕК мөлшерінде біржолғы көші жәрдемақысын төлеу;

1500 АЕК мөлшерінде 0,01% мөлшерінде сыйақы төлемімен, 15 жыл мерзімге тұрғын үй құру және алу үшін бюджеттік несие;

ауылдық елді мекендерде орналасқан әлеуметтік сала мекемесіндегі мамандарға қызметтік окладтан (тарифті ставка) 25 %-дан кем емес көтермелеу.

Стенд үнемі жаңартылып тұруы керек (айсайын, тоқсан сайын); мазмұны бойынша қызықты және өзекті болуы қажет.

Профессиограмманы әзірлеу және қолдану

Профессиограмма – белгілі бір мамандықпен танысу бойынша педагогтің дәрісті құру негізі.

Кәсіби бағдарлау бойынша кабинеттің алдында тұрған міндеттерді табысты шешу шарттарының маңыздысының бірі мамандықтардың профессиограммаларының болуы болып табылады.

Профессиограмма – ол адамның интеллектуалды, психологиялық, физикалық және т.б. жеке қасиеттеріне мамандық тарапынан қойылатын негізгі талаптар енгізілген кәсіптің сипаттамасы.

Барлық профессиограммалар шамамен мынадай жүйе бойынша құрылған:

- мамандық атауы;
- мамандықтың халық шаруашылығындағы маңызы мен орны;
- еңбек түрі: қол еңбегі, механикалық, автоматты;
- еңбектің мәні және өнімі;
- жұмысты орындау үшін қажетті білім, білік;
- жұмыс шарттары, жұмыс орны;
- еңбек және демалыс тәртібі;
- медициналық қарсы көрсеткіштер;
- тұлғаның жігерлік, іскерлік және тағы басқа қасиеттеріне талаптар;
- мамандықтың тұлғаға әсері: жалпы мәдени деңгейін қалыптастыруға, ойлау қабілеттерінің, мінезінің дамуына;

- мамандықты алу жолдары, білім беру ұйымдарына сипаттамалар және оларға түсу шарттары;
- кәсіби шеберліктің өсу келешегі.

Түрлі мамандықтардың профессиограммалары жинақталған арнайы топтамалар бар. Әдетте олар Е.А. Климов ұсынған типология бойынша жіктелген: адам – адам, адам – техника, адам – көркемөнер бейнесі, адам – табиғат және адам – белгі. Барынша жаңа кәсіптердің пайда болуына, еңбек нарығының тез өзгеруімен, ақпараттандыру рөлінің күшеюімен профессиограмма да үнемі өзгереді. Бұдан басқа, әлі профессиограмма құрап үлгермеген жаңа кәсіптер пайда болуда.

Үлгілі профессиограммалар

Есепші

Мамандық атауы	есепші
Ойлаудың басымдылық құралы	қосымша — реттеу
№1 базалық білім саласы және оның деңгейі	қаржылық менеджмент, есепшілік есеп, 3 деңгей, жоғары
№2 базалық білім саласы және оның деңгейі	математика және статистика, 2 деңгей, орта (білімді тәжірибеде)
Кәсіби сала	экономика
Тұлғааралық өзара іс-әрекет	«қасымда» типі бойынша жиі
Басым қызығушылық	шартты
Қосымша қызығушылық	кәсіпкерлік
Жұмыс шарттары	ғимаратта, отырып

Қызметтің басымдылық түрлері:

негізгі қаражаттарды, тауарлы-материалдық құндылықтарды, өндіріс шығыстарын есепке алу, өнімдерді іске асыруды, қаржылық-шаруашылық қызмет нәтижелерін есепке алу (кіріс мөлшерін анықтау), көрсетілген қызметтері үшін тапсырыс беруші және жеткізушімен есептесу және т.б.;

бухгалтерлік есептің тиісті бөлімі бойынша алғашқы құжаттарды қабылдауды және бақылауды жүзеге асыру (оларды құрастырудың заңдылығын, жазудың толықтығын, көрсетілген өлшемдердің дұрыстығын, қол қоюдың дұрыстығын тексеру) және оларды есептік өңдеуге дайындау;

қабылданған құжаттарды нақты белгілері бойынша топтау;

жалпы кәсіпорынның және құрылымдық бөлімшелердің шаруашылық қызметіне экономикалық талдау жасау және қызметі туралы ақпаратты ұсыну;

кәсіпорынның резервін және есеп беру базасында кіріс көзінің

жоғалуын анықтау;

кіріс көзінің жоғалуын және өндірістік емес шығыстарды жою;
мемлекеттік бюджетке төлемдерді есептеу және төлеу, мемлекеттік әлеуметтік сақтандыруға жарналарды, капиталды салымды қаржыландырудың қаражатын, қызметкерлер мен жұмысшылардың жалақысын, салық және басқа да төлемдерді төлеу, сонымен қатар экономикалық ынталандыру және т.б. қорларға қаражаттарды аудару;

алдын ала бақылау қызметін жүзеге асыру (ақшаны, тауар-материалды және басқа да құнды заттарды беру және алу бойынша жұмыстар өткізудің маңыздылығы мен мақсаттылығын анықтау);

жұмыс нәтижелері бойынша айлық, тоқсандық, жылдық есептерді жасау және оларды баланстық кестеге ресімдеу;

мүлікті түгендеуге қатысу (бар материалдарды, ақша қаражаттарын, есептер мен төлем міндеттерінің есепшілік құжаттарының деректерімен салыстыру);

есеп құжаттарының сақталуын қамтамасыз ету, мұрағатқа тапсыру үшін белгіленген тәртіпке сәйкес оларды ресімдеу; жұмыста заманауи компьютерлік техниканы қолдану.

Кәсіби қызметті табысты орындауды қамтамасыз ететін қасиеттер

Қабілеттер:

математикалық (есептеу) қабілеттіліктердің жоғары деңгейі;

жинақтауға, талдауға, қабылданған ақпаратты меңгеруге қабілеттілігі;

назарын жақсы шоғырлау, тұрақтау және зейінін ауыстыру (көп уақыт бойы бір затқа зейінін шоғырлай білу қабілеті, нақты бір әрекеттің түрімен шұғылдану, сонымен қатар әрекеттің бір түрінен екінші түріне тез ауыса білу қабілеті);

жақсы мнемикалық қабілеттері (қысқа мерзімді және ұзақ мерзімді есте сақтау қабілеті жақсы дамуы);

қызметтің біркелкі түрімен ұзақ уақыт айналысу қабілеті (құжаттармен және цифрлармен жұмысқа икемділігі);

кедергіге жоғары деңгейде қарсы тұру;

техникалық дайындығы (дербес компьютерде жұмыс істеу дағдысы).

Жеке қасиеттері, қызығушылықтары, икемділіктері:

Ынталылық, шыдамдылық;

міндеттілік;

жауапкершілік;

ұқыптылық;

эмоциялық-психикалық тұрақтылық (өзін өзі бақылау қабілеті);

табандылық;

жұмыста «тақуашылдық»;

шыншылдық;

әділдік.

Кәсіби қызметтің тиімділігіне кері әсер ететін қасиеттер:

математикалық қабілеттердің жоқтығы;

талдау қабілетінің жоқтығы;

тез шаршау;

зейінсіздік, ұмытшақтық;

цифрлармен жұмысқа қабілетінің жоқтығы;

тәртіпке бағынбаушылық;

моральды-этикалық нормалардың жоқтығы.

Кәсіби білімді қолдану салалары:

банк қызметі саласы;

қаржылық ұйымдар (салық инспекциясы, зейнетақы қоры, сақтандыру агенттіктері);

экономика және қаржы саласына жатпайтын кез келген мемлекеттік мекемелер (өнеркәсіп, ауыл шаруашылық, медицина және денсаулық сақтау, сауда саласы, көлік саласы және т.б.);

кіші және ірі бизнестің мемлекеттік емес кәсіпорындары.

Шартты және кәсіпкерлік типіндегі кейбір мамандықтар:

нотариус;

сауда агенті;

хатшы;

мұрағатшы;

кассир;

сақтандыру агенті;

экспедитор.

Маркетолог

Мамандық атауы	маркетолог
Ойлаудың басымдылық түрі	бейімделі — үйлестіру
№1 базалық білім саласы және оның деңгейі	экономика, әлеуметтану, психология, 3 деңгей, жоғары (теориялық)
№2 базалық білім саласы және оның деңгейі	математика, статистика, шет ел тілі, 2 деңгей, орта (білімді тәжірибеде қолдану)
Кәсіби сала	Қызмет көрсету саласы
Тұлғааралық өзара әрекет	«қасымда» типі бойынша жиі
Басым қызығушылық	кәсіпкерлік
Қосымша қызығушылық	әлеуметтік
Жұмыс шарттары	Ғимаратта/ғимараттан тыс, мобильді

Қызметтің басымдылық түрлері:

өнімді ілгері жылжыту және іске асыру бойынша жобалар дайындау;

тауарды ілгері жылжыту бойынша сұрақтар жүргізу (сауалнама және т.б.);

ұқсас тауарлар тобы, нарықтағы ұқсас жағдайлар туралы ақпараттар жинау;

ұқсас тауарлар шығарумен шұғылданатын фирмалар, сауда маркалары туралы коммерциялық ақпарат жинау;

ілгері жылжытатын өнімге жарнама акцияларын және тұсаукесер өткізу;

нарықта тауардың нақты имиджін қалыптастыру.

Кәсіби қызметті табысты орындауды қамтамасыз ететін қасиеттер:

Қабілеттер:

жақсы дамыған аналитикалық қабілеттер: керекті ақпаратты қабылдауды және өңдеуді, бағалауды, салыстыру және оны игеруді білу;

ұғымдық ойлаудың жоғары деңгейі;

белгісіз жағдайларда шешім қабылдай білу;

өзін өзі басқару қабілеті;

дамыған ұйымдастыру қабілеттері (мақсаттылық, батылдық, шығармашылық ықпал сияқты қасиеттері бар);

дамыған коммуникативтік қабілеттері (байланысқа кіре білу, өзара қатынасты жақсарту, ауызша және таңбалы қатынас жолдарының дамуы, кәсіби құзырлылық және т.б.).

Жеке қасиеттері, қызығушылықтары, икемділіктері:

жасампаздық;

сыншылдық;

талапшылдық;

жауапкершілік (өз әрекетінің нәтижелері үшін өзіне жауапкершілікті алу);

икеңділік (жағдайлардағы түрлі өзгерістерге икеңді әсер ету);

ұйымдастыру қызметін жоспарлау қабілеті;

тәртіпке, технологиялыққа және нормативтікке ұмтылу;

ішкі түйсігінің дамуы;

білімділік, қуаттылық;

өзіне, қабылдаған шешімдерінде сенімділік;

мақсаттылық, әрекеттілік;

тұлғалық өсуге тұрақты ұмтылу.

Кәсіби қызметтің тиімділігіне кері әсер ететін қасиеттер:

деректерді салыстыруды және талдауды білмеу;

батылсыздық, өзіне сенімсіздік;

орындайтын жұмысына қызығушылықтың жоқтығы;

ұйымдастырушылық және коммуникативтік қабілеттердің төмен деңгейде дамуы немесе жоқтығы;

өз уақытын ұйымдастыра алмау, тәртіпке бағынбау, ынтасыздық;
артта қалғандық, ойлау ебедейсіздігі;
жауапкершілікті басқаларға аудару;
ой өрісінің тарлығы;
өзін өзі басқара алмау (ашушаң, қызба);
сыртқы факторларға қарсы тұра алмау.

Кәсіби білімді қолдану салалары:

өнеркәсіп;
сауда;
құрылыс және ауыл шаруашылығы;
көлік және байланыс;
қонақ үй және мейрамхана бизнесі;
туристік компаниялар.

Тұлғаның осы типіндегі адамға сәйкес келетін кейбір мамандықтар (кәсіпкерлік және әлеуметтік):

әкімгер көмекшісі;
заңгер;
аудармашы;
жарнама агенттігінің басқарушысы;
саудадағы басқарушы.

"Мен - мамандық әлемінде" жасөспірімдер үшін тренинг

Мамандық таңдау — жасөспірім шақта қабылдау қажет болатын барынша маңызды шешім. Өкінішке орай, көптеген жасөспірімдер мамандық таңдау кезінде қызметтің әр түрінің нақты ерекшеліктері туралы жеткілікті білмейді және өзінің кәсіби қызығушылықтары мен икемділіктерін есепке алмайды.

Бұл бағдарлама жасөспірімдерге кәсіби өзін өзі анықтау мәселелерін өз тілегімен және еркін жағдайда қарастыруға мүмкіндік береді.

Тренинг барысында жастар мүмкіндіктер алады:

- өзінің жеке ерекшеліктерін, қызығушылықтарын және икемділіктерін зерделейді;
- оқу мекемелері және түрлі кәсіптер туралы толық ақпарат алады;
- кәсіп таңдау үшін ақпарат алады;
- келешек кәсіби қызметін таңдауда анықталады.

Бағдарламаның мақсаттары мен міндеттері. Кәсіп әлемі туралы ақпаратты алу және өзін тану шекарасын кеңейту арқылы кәсіп таңдау жолына жауапты қатынасын қалыптастыру.

Тренинг құрылымы. Бағдарлама 9-11 сынып оқушыларына есептелген. Аптасына 1-2 рет өткізуге болатын 14 жаттығудан тұрады. Дәріс кәсіби бағдарлау ойындары және жаттығулары, теориялық блоктар, сюжетті-рөлді ойындар, сұхбаттар, диагностикалық әдістерден тұрады.

Дәрістің ұзақтығы. Ұсынылған жаттығулардың күрделілігіне және жұмыстың басқа да нақты жағдайлары қатысты шамамен 35–60 минут.

Өткізу шарттары. Топтағы балалардың тиімді саны — 10–15 адам. Оқытушыларды айналдыра отырғызып тренинг өткізу ұсынылады.

Әр жаттығудың қажетті элементі қатысушылардан «кері байланыс» алу болып табылады.

1-ЖАТТЫҒУ

1. Кіріспе сұхбат

Жүргізуші қатысушыларға тренингтің мақсаттары және міндеттері туралы айтады. Топта жұмыс істеу ережесі қабылданады.

2. Танысу

Қатысушыларға айналма бойынша өзін таныстыру және өзі туралы әңгімелеу ұсынылады.

3. «Ең-ең» ойыны

Қатысушылар 2 командаға бөлінеді. Әрбір командаға кәсіптің бірнеше ерекше сипаттамасы ұсынылған, қатысушылар сол сипаттамаға сәйкес келетін кәсіптерді атауы керек. Мысалы, сипаттама — ең ақшалы кәсіп. Қандай кәсіптер ең-ең ақшалы болып табылады?

Қатысушыларға келесідей сипаттамалар ұсынылады:

- ең жасыл кәсіп;
- ең тәтті кәсіп;
- ең ақшалы кәсіп;
- ең шашты кәсіп;
- ең балалық кәсіп;
- ең әдепсіз кәсіп;
- ең күлкілі кәсіп;
- ең сөйлескіш кәсіп;
- ең байсалды кәсіп.

Әр команда өзінің жауаптарын береді.

4. «Әріпке мамандық атауы» ойыны

Командаларға әріптер ұсынылады. Қатысушылардың міндеті — осы әріптерден басталатын кәсіптердің атауларын мүмкіндігінше көбірек жазу. Дұрысы 5 әріптен көп ұсынбау керек, әйтпесе ойын қызықты болмай қалады.

5. Кері байланыс

Қатысушылар жаттығу туралы әсерлерімен бөліседі.

2-ЖАТТЫҒУ

1. Сауалнама

Қатысушылар келесі сауалнаманы толтырады.

Сіз тренингтен нені алғанды қалар едіңіз:

- өз қабілеттеріңізді тексеру;
- оқу мекемелері туралы толық ақпарат алу;
- белгілі бір қызмет түріне өз икемділіктерін анықтау;
- мамандықтар әлемі туралы толығырақ білу;
- кәсіпті қалай дұрыс таңдау керектігі туралы ақпарат алу;
- басқасы.

2. «Менің жеке және кәсіби жоспарларым» ойыны

Әрбір қатысушы аты-жөнін жазбай, келешектегі өзінің жоспарларын жазатын парақ алады. Сосын жүргізуші парақтарды жинап алып араластырады, сосын кездейсоқ тәртіпте қайтадан таратады. Қағаздың екінші жағына қатысушылар өздерінің кәсіби жоспарлары туралы жазады. Одан кейін алынған нәтижелер дауыстап оқылады.

3. «Халың қалай?» сауалнамасы

Жасөспірімнің түрлі өмірлік құндылықтары үшін әзіл түрінде басымдылықтарды қарастыру мақсатында қолданылады.

Қатысушылар осы сауалнамаға бланк алады. Қатысушыларға сауалнамада бар тізімнен екі жұп құндылықтар ұсынылады. Оларға қайсы құндылық барынша маңызды, ал қайсысы – кем екенін анықтау. Бастапқы (10) баллға қатысушыларға аса маңызды құндылыққа 1 балл қосып, ал бастапқы баллдан ең кем құндылықтың 1 балын алып тастау керек. Әрі қарай жағымсыз белгіге ие болып, кейбір құндылықтар өз балдарын не азайтады немесе керісінше көбейтеді. Бұл қатысушылар үшін өміріндегі маңызды көрсеткіштер болып табылады.

Жүргізуші әрбір құндылық бойынша нормаларды оқиды. Қатысушылар өз көрсеткіштерімен нормаларды салыстырады.

4. Кері байланыс.

3-ЖАТТЫҒУ

1. «Түрлі кәсіптердің өкілдері қалай амандасады» ойыны

Қатысушылар жұптарға бөлінеді. Әрбір жұпқа келесі нұсқаулық оқылады: ымдар және мимиканың көмегімен түрлі кәсіптердің өкілдері қалай амандасатынын бейнелеу. Қалған қатысушылар сіз қандай кәсіпті бейнелегеніңізді табуы қажет.

Бұл жаттығуды орындау үшін қатысушыларға мамандық атауымен карточкалар таратылады.

2. Сауалнама

Барлық тренинг қатысушыларына сауалнаманы толтыру ұсынылады (2-қосымшаны қара).

3. «Құндылық бағдарлар» ойыны

Жүргізуші. Өткен дәрісте біз «Халың қалай?» сауалнамасын толтырған болатынбыз, бүгін сіздерге командада белгілі бір әлеуметтік таптаурынды ұсынатын түрлі адамдардың құндылық бағдарларын анықтауды талап етеді.

Таптаурындар және құндылық бағдарлардың тізбесін 3-қосымшадан қара.

4. Кері байланыс

4-ЖАТТЫҒУ

1. Өзін өзі бағалау және алға ұмтылу деңгейі туралы әңгіме.

2. Ұмтылу деңгейінің диагностикасы.

Шварцландердің «Қозғаушы сынақ» әдісі.

3. Өзін өзі бағалау диагностикасы.

«Менің өзімді өзім бағалауым» әдісі 4-қосымшаны қара.

4. Өзін-өзі бағалау диагностикасының нәтижелерін және алға ұмтылу деңгейін талқылау мен өңдеу.

5. Кері байланыс.

5-ЖАТТЫҒУ

1. «Кәсіп таңдаудағы қызығушылықтар мен икемділіктер» сұхбаты.

2. «Қызығушылықтар картасы» әдісі.

3. Нәтижелерді өңдеу және талқылау.

4. Кері байланыс.

6-ЖАТТЫҒУ.

1. Сұхбат.

Мамандықтар әлемі туралы біз не білеміз? Климов бойынша кәсіптерді жіктеу.

2. «Кәсіптерді типтері бойынша жіктеңіз» ойыны.

Қатысушылар 2 командаға бөлінеді. Әрбір командаға кәсіп атаулары бар карточкалар және кәсіп типтерінің атаулары жазылған карточкалар таратылады. Қатысушылардың міндеті — кәсіптерді түрлері бойынша жүктеу.

3. Климовтың «Дифференциалды диагностикалық сауалнама» әдісі.

4. Нәтижелерді өңдеу және талқылау.

5. Кері байланыс.

7-ЖАТТЫҒУ.

1. Теориялық топтама. Голландтың жеке даралық тұжырымдамасы.

2. Тұлғаның типін анықтау бойынша Голланд тесті.

3. Нәтижелерді өңдеу.

4. «Мамандық пен мектеп пәндерінің ара қатынасы» ойыны.

Қатысушылар 2 топқа бөлінеді. Командалар жүргізуші ұсынған оқу курсындағы пәндер мен мазмұны бойынша сәйкес келетін

кәсіптерді айтып және сипаттап беру керек. Кәсіп және оқу пәндерінің мазмұны арасындағы ұқсастық пен айырмашылықтарын анықтау қажет.

5. Кері байланыс.

8-ЖАТТЫҒУ.

1. Теориялық топтама.

Кәсіп таңдау ережесі.

• Барынша көп кәсіпті зерделеу қажет, сіз тұратын өңірде қандай кәсіптер және мамандар қажет екенін анықтау.

• Өз өзіңді зерттеу маңызды (қызығушылықтар, икемділіктер, қабілеттер, темперамент, мінез келбеті, танымдық үдерістерінің ерекшеліктері, денсаулық, өзін өзі бағалау, алға ұмтылу деңгейі және т.б.).

• Барынша ұнайтын, сәйкес келетін кәсіпті таңдау керек.

• Таңдаған мамандықты толығырақ зерделеу: профессиограммамен танысу, кәсіп формуласын анықтау, мазмұнын анықтау, адамға кәсіп қоятын талаптар және еңбек шарттарын айқындау. Оны алу мүмкіндіктері мен кәсіби өсу үдерісін зерттеу.

• Таңдаған кәсібінде өз күштерін байқап көрі (оқыту-өндіріс комбинатында, қызығушылығы бойынша үйірмелерде).

• Кәсіп туралы алған білімін өз мүмкіндіктерімен салыстыру, ата-аналарымен, мұғалімдерімен, дәрігерлерімен, психологпен кеңесіп, білікті кәсіби кеңес алу.

• Өзінің кәсіби мүмкіндіктерінің таңдаған кәсіп талаптарына сәйкестігін анықтаған жағдайда мектепте немесе оқыту-өндіріс комбинатында алғашқы кәсіптік дайындық алу, кәсіби өзін өзі анықтауға дайындығын өзі бақылауды жүзеге асыру.

• Көрсетілген сәйкестік болмаған жағдайда кәсіби таңдаудың қосымша нұсқасын табу.

• Өзіне болашақ кәсіпті таңдай отырып, кәсіпті жеткілікті меңгеру және талабын жүзеге асыруда табандылық көрсету қажет.

2. «Мамандық – оқу мекемесі» жаттығу.

Қатысушылар 2 командаға бөлінеді. Жүргізуші кәсіпті атайды, ал қатысушылар ол мамандықты қандай оқу мекемелерінде, қандай курстарда және т.б. алуға болатынын айтулары керек.

3. «Кәсіп таңдауға әсерін тигізетін факторлар» жаттығуы.

Қатысушылар «ой талқылау» әдісімен кәсіп таңдауға әсерін тигізетін факторларды табады. Талқылаудан кейін жүргізуші көрсетілмеген факторларды қосуы мүмкін.

4. «Мамандық – медициналық қарсы көрсеткіштер» жаттығу.

Жүргізуші мамандықты атайды, ал командалар – сол кәсіпке медициналық қарсы көрсеткіштерді атайды.

5. Кері байланыс.

9-ЖАТТЫҒУ.

1. Теориялық топтама.

Кәсіп таңдау кезіндегі қателіктер мен қиындықтар.

- Кәсіпке өмірлік пана таңдау ретінде қарау, жоғары білікті кәсіпке бірден бағдарлану.
- Қоғам үшін маңызды кейбір кәсіптерді және жұмыстарды лайықсыз, әдепсіз деп санайтын ескішілдік.
- Достардан қалмау үшін «достармен бірге» кәсіп таңдау.
- Қандай да бір кәсіп өкіліне деген қарым-қатынасты сол кәсіпке ауыстыру.
- Кәсіптің тек сыртқы немесе бір жағына қызығу.
- Мектептегі оқу пәнін тиістіәйкес кәсіппен теңдестіру.
- Кейбір өндіріс саласындағы еңбек сипаты туралы көзқарастың ескіруі.
- Өзінің жеке қасиеттері, икемділіктері, қабілеттері, дайындығын түсінбеу.
- Кәсіп таңдау барысында өзінің физикалық ерекшеліктерін, кемшіліктерін білмеу немесе бағалай алмау.

2. «Кәсіпті тап» жаттығуы.

Жүргізуші қатысушылардың біреуін бөлмеден шығып кетуін сұрайды. Осы уақытта қалғандары кәсіпті ойластырады. Шығып кеткен адам жетелеуші сұрақтардың көмегімен шеңбердегі адамдар жасырған кәсіпті табуы керек. Бұл жаттығуды бірнеше рет қайталауға болады.

3. «Кәсіпке қажетті қасиет» жаттығуы.

Жүргізуші кәсіпті атайды, қатысушыларға сол кәсіптің өкілдерінде болу керек қажетті қасиеттерді атау ұсынылады.

4. Кері байланыс.

10-ЖАТТЫҒУ.

1. Сызбамен танысу.

Н.С. Пряжников әзірлеген кәсіптерді талдау сызбасымен танысады (5-қосымшаны қара).

2. «Кәсіпті кодпен жасыр» жаттығуы.

Қатысушылар командаға бөлінеді. Әрбір команда ұсынылған 5-қосымшадағы сызба бойынша қандай да бір кәсіпті кодпен жасыруы керек. Содан кейін командаларға қарсыластары қандай кәсіпті кодпен жасырғанын табуы керек.

3. Теориялық топтама.

Кәсіп таңдау кезінде ескеру керек:

- Тұлғаның тілектері, қызығушылықтары және икемділіктері, яғни **өзім қалаймын** сөздерімен белгілеуге болатыны.
- тұлғаның мүмкіндіктері — білімдері, қабілеттері, психологиялық ерекшеліктері, денсаулығының жағдайы — **қолымнан келеді** сөздерімен белгілеуге болатыны.
- Еңбек нарығының сұранымы, кадрларға қажеттілік — *керек*

сөзімен белгілеуге болатыны.

4. Сызба бойынша таладу.

Қатысушыларға жоғарыда көрсетілген сызба бойынша шеңбер ішінде талдау керек болатын 2-3 кәсіп ұсынылады (*қалаймын — қолымнан келеді — керек*).

5. Кері байланыс.

11-ЖАТТЫҒУ.

1. Теориялық топтама.

Профессиограмма деген не? Бұл кәсіптің адамның жеке қасиеттеріне қоятын негізгі талаптарын кіретін кәсіпті бейнелеу.

Барлық профессиограммалар шамамен мынадай сызба бойынша құрастырылған:

- кәсіп атауы;
- еңбектің түрі (қолмен, механикалық, автоматтандырылған, интеллектуалды);
- еңбектің атауы және өнімі;
- жұмысты орындау үшін қажетті білім және білік;
- жұмыс шарттары;
- медициналық қарсы көрсеткіштер;
- адамға талаптары;
- мамандық алу жолдары.

2. Жаттығу.

Әрбір қатысушыға өзіне барынша ұнамды кәсіпті таңдау және ол үшін профессиограмма құру ұсынылады.

3. Кәсіптегі ойын.

Бір қатысушы кәсіпті атайды, шеңбер бойынша келесі адам алдыңғы айтылған сөздің соңғы әрпіне сәйкес келетін кәсіпті атауы керек.

4. Кері байланыс.

12-ЖАТТЫҒУ.

Бұл жаттығу семинар түрінде өтеді. Тақырыбы: «Оқу мекемелері».

колледжде, ЖОО-да және т.б. оқу орындарында оқыту ерекшеліктерін қарастырған дұрыс. Семинарда келесі сұрақтар болуы мүмкін: күндізгі, кешкі, сырттай оқу; мемлекеттік және коммерциялық мекемелер; білім алған соң мансаптық өсі үдерісі және т.б.

13- ЖАТТЫҒУ.

1. Теориялық топтама.

«Ережелер бойынша жұмысқа тұрамыз».

Жүргізуші. Сіз мамандық таңдап және білім алып болдыңыз деп елестетіңіз. Мен қазір сіздерге жұмысқа тұру барысында қолдануға болатын бірнеше ережелер туралы айтамын. Бірінші әсер көбінесе әрі қарай өзара қатынасты анықтайтыны белгілі. Бұл әсіресе біз жұмысқа

тұратын кезде аса маңызды.

Жұмыс беруші алдымен әлеуетті қызметкердің өмірбаяны мен сауалнамасына назар аударады. Бұл үдерістің қандай ерекшеліктерін есепке алу қажет?

- Толтыруға сауалнама алған кезде 2 дана сұраңыз. Біреуі сізге черновик ретінде керек болады; сауалнаманың аяқталған нұсқасы мінсіз, қатесіз және жаңылыссыз толтырылған болуы керек.

- Толтырылмаған бірде бір графаны қалдырмаңыз. Егер жауаптардың сізге қатысы болмаса «жоқ», «болмаған», «болмады» және т.б. жауап беру керек. Бұл сіздің бірде бір сұрақты өткізіп жібермегеніңізді түсіндіреді.

- Егер кейбір сұрақтар айтқыңыз келмейтін ақпараттарға қатысты болса (мысалы, сотталған туралы), шындықты жазғаныңыз дұрыс болады. Ондай мәліметтерді тексеру оңай, оның ашылғаны сізге жағымды болмайды.

- Сауалнамадағы мамандық бойынша сіздің біліктілігіңізге қатысты, тіпті басқа саладағы да (факс, компьютер қолдана білу) бағалы ақпаратты жазып қоюға тырысыңыз.

- Егер сізді жалдаушы ұйым сауалнамаңызды оқып, сізге қызығушылық танытса, сұхбаттасуға шақырады. Оған дайындалған кезде жүріс-тұрыс стратегиясын таңдау қажет. Сұхбаттасуда сіздің сұрақтар және жауаптарыңыздың ортасында бірінші орында жалақы емес, сіз жұмысқа орналасып жатқан ұйым немесе фирма болуы керек.

Сұхбаттасу барысында:

- Алғашқы жағымды әсер қалдыруға тырысыңыз.

- Байсалдылық сақтаңыз, еркін отырыңыз.

- Анық және нық сөйлеңіз. Шаштарыңызды, әшекейлерді түрткілеменіз, қолыңызды қапсырмаңыз.

- Бұлтыртпай жауап беріңіз. Қысқа жауап бермеңіз, бірақ тым көп сөйлеменіз.

2. Түйіндеме құрастыру.

Қатысушылар келесі сызба бойынша түйіндеме құрастырады:

- ✓ А.Ж.Ә.

- ✓ Жасы.

- ✓ Білімі.

- ✓ Қалайтын бос лауазым.

- ✓ Жұмыс тәжірибесі.

- ✓ Сіздің дағдыларыңыз бен біліктеріңіз.

- ✓ Сіздің мықты және әлсіз жақтарыңыз.

3. «Жұмысқа орналасамыз» сюжетті-рөлдік ойын.

Топтан 2 еріктілер шығады. Біреуі жұмысқа орналасатын болады, екіншісі – сұхбаттасу өткізеді.

4. Кері байланыс.

14-ЖАТТЫҒУ.

Қатысушыларға келесі сауалнаманы толтыру ұсынылады.

Тренингте не ұнады?

Тренингте не ұнамады?

Сіз өзіңізді жақсы тани бастадыңыз ба?

Кәсіп таңдауда анықталдыңыз ба?

Мұндай тренингтік бағдарлама керек пе, ол кәсіп таңдауға көмектеседі ме?

Жүргізуші және қатысушылар тренинг нәтижелері туралы пікірлер алмасады.

«Халың қалай?» әдісіне әзіл сұрақтар тізбесі

Сіз үшін өмірде не маңызды?

1. Көлік («мерседес») немесе денсаулық (күш, шыдамдылық)?
2. Шет елдік достар (бай адамдар) немесе жұмысшы достар (қарапайым адамдар)?
3. Сұлулық (сүйкімділік және сәнді киім) немесе шығармашылық жұмыс (маңызды бірдене құру мүмкіндігі)?
4. Бассейні бар вилла немесе оқымысты достар (мұғалімдер, инженерлер)?
5. Автокөлік («вольво») немесе сұлулық (сүйкімділік, қымбат киімдер)?
6. Италияда демалу (сәнді қонақ үйі, валютаға толы қалта) немесе торта балықпен сыра (жай адамдармен сөйлесу)?
7. Әртіс достар (ақындар, журналистер) немесе қауіпті оқиғалар (азартқа толы өмір)?
8. Сұлулық (сүйкімділік, әдемілік) немесе құмарта сүйеу (сіз үшін өмірін беруге дайын)?
9. Құдайға сену (жан тыныштығы) немесе қауіпті оқиғалар (барлық күйзелістер, оқиғалар)?
10. Бассейні бар вилла немесе әртіс достар (богема)?

Өз таңдауыңыз бойынша кез келген жоғарыда көрсетілген 10 құндылықтардың кез келген 1-не балл қосыңыз, ал кез келген құндылықтың біреуінен 1 балл алып тастаңыз.

11. Шет елдік достар немесе сіз өзіңіз ғашықсыз ба (мәртебелі, бірақ жанның жауапсыз екпіні).
12. Жұмысшы достар (қарапайым адамдар) немесе қауіпті оқиғалар (өмір азарты)?
13. Италиядағы демалыс (сәнді қонақ үй, көп валюта) немесе сізді құмарта сүйеді (сіз үшін өмірін беруге дайын)?
14. Денсаулық (күш, шыдамдылық) немесе шығармашылық жұмыс (ғажап жаратылыс құру мүмкіндігі)?
15. Тортамен және балықпен сыра (қарапайым адамдармен сөйлесу) немесе сіз өзіңіз ғашықсыз (мәртебелі, бірақ жанның жауапсыз екпіні)?
16. Автокөлік («ситроен») немесе шығармашылық жұмыс (өз дарынын көрсету мүмкіндігі)?
17. Бассейні бар вилла немесе денсаулық?
18. Сізді құмарта сүйеді немесе сіз өзіңіз ғашықсыз?
19. Италиядағы демалыс немесе Құдайға сену (жан тыныштығы)?
20. Әртіс достар (богема) немесе жұмысшы достар (қарапайым адамдар)?

Өз таңдауыңыз бойынша кез келген жоғарыда көрсетілген 10 құндылықтардың кез келгеніне 1 балл қосыңыз, ал кез келген құндылықтың біреуінен 1 балл алып тастаңыз.

21. Шет елдік достар (ақшамен) немесе оқымысты достар (ақылды және зиялы, бірақ ақшасыз)?

22. Бассейні бар вилла (өте қымбат және жақсы) немесе торта балықпен сыра (сырлы сұхбаттар)?

23. Әртіс-достар (барлық елге танымал) немесе Құдайға сенім (жанды тазарту)?

24. Бассейні бар вилла (сәнді және бай!) немесе шығармашылық жұмыс (шындықты, сұлулықты тану мүмкіндігі)?

25. Италиядағы демалыс (ақ желкендер, қираған үйінділерге саяхат) немесе сіз өзіңіз ғашықсыз (сіздің жаныңыз қиналады және рахаттанады)?

26. Жұмысшы достар (қарапайым адамдар) немесе Құдайға сенім (күнәлардан арылту)?

27. Автокөлік («тойота») немесе оқымысты достар (қызықты, білімді адамдар)?

28. Шет елдік достар (кәсіпкерлер) немесе сұлулық (сіздің тылсым әдемілігіңіз)?

29. Денсаулық немесе торта балықпен сыра (ешқандай ойсыз)?

30. Сізді құмарта сүйеді (сіз үшін бәріне дайын) немесе Құдайға сенім (Құдайдың қатысуымен бақыт)?

Өз таңдауыңыз бойынша кез келген жоғарыда көрсетілген 10 құндылықтардың кез келгеніне 2 балл қосыңыз, ал кез келген құндылықтың біреуінен 2 балл алып тастаңыз.

31. Сіз өзіңіз ғашықсыз (жақсы көретін адамыңыз үшін бәріне дайынсыз) немесе қауіпті оқиғалар (ұмытылмас кезеңдер мен әсерлері)?

32. Автокөлік («форд») немесе жұмысшы достар (өте қарапайым, бай емес адамдар)?

33. Әртіс достар (суретшілер, ақындар) немесе сұлулық (әсемдік, сәнді киімдер, косметика)?

34. Шет елдік достар (Еуропа, Америка) немесе торта балықпен сыра (әйелдер мен жастардың құрметтеуі)?

35. Оқымысты достар (тәрбиелі және білімді) немесе Құдайға сену (тазалану және сиыну)?

36. Денсаулық немесе сізді қатты сүйеді?

37. Италияға демалыс немесе қауіпті оқиғалар?

38. Оқымысты достар немесе жұмысшы достар?

39. Шығармашылық жұмыс (өзін қандай да бір маңызды іске асыру мүмкіндігі) немесе сіз өзіңіз ғашықсыз (өзіңізді бақылаудан қаласыз, оның есесіне бақыттысыз)?

40. Бассейні бар вилла немесе сізді қатты сүйеді?

Өз таңдауыңыз бойынша кез келген жоғарыда көрсетілген 10 құндылықтардың кез келгеніне 2 балл қосыңыз, ал кез келген құндылықтың біреуінен 2 балл алып тастаңыз.

41. Әртіс достар (сәнді адамдар, «богема») немесе сіз өзіңіз ғашықсыз (сіз бақыт не екенін білдіңіз)?

42. Италиядағы демалыс (сәнді қонақ үй, көп валюта) немесе оқымысты достар (көптеген ғажайып және қызықты біледі)?

43. Шет елдік достар (өзіне қонаққа шақыруы мүмкін) немесе шығармашылық жұмыс (өз дарынын ашу мүмкіндігі)?

44. Торта балықпен сыра (қарапайым адамдармен қатынас) немесе қауіпті оқиғалар (өзін тексеру мүмкіндігі)?

45. Денсаулық (ұзақ ғұмыр) немесе сұлулық (барлығы сізге қызығады)?

Өз таңдауыңыз бойынша кез келген жоғарыда көрсетілген 10 құндылықтардың кез келгеніне 3 балл қосыңыз, ал кез келген құндылықтың біреуінен 3 балл алып тастаңыз.

Сауалнама

А.Т.Ә.

1. Туған күні.

2. Қандай кәсіпті және оқу орнын таңдадыңыз?

Кәсіп:

Оқу орны:

3. Қандай кәсіпті таңдауға кеңес береді?

Ата-аналар

Мұғалімдер

Достар

4. Сізге мектеп пәндерінің қайсысы көбірек ұнайды?

5. Бос уақытыңызда немен шұғылданғанды жақсы көресіз?

6. Кәсіптің қай саласы сізге көп ұнайды? (керегін сызу)

а) жаратылыстану-ғылыми (математика, физика, химия, биология, медицина, геология);

б) ауыл шаруашылығы;

в) қоғамдық-ғылыми (тарих, философия, экономика, құқық);

г) гуманитарлы (әдебиет, журналистика, лингвистика, педагогика, психология);

д) өнер (музыка, театр, бейнелеу, вокал);

е) нақты қызығушылықтар жоқ.

7. Қандай қосымша үйірмелерге қатысасыз?

8. Сыныптағы қандай жұмысқа белсенді қатысасыз?

9. Қандай кәсіп сізді қызықтырады? Оларды атаңыз...

10. Келесі пәндер бойынша Сіздің белгілеріңіз:

Алгебра Геометрия

Физика Әдебиет

Химия Орыс тілі

Биология Шет ел тілі

География Еңбекті оқыту

Тарих Сызу

11. Сабақты қанша уақыт орындайсыз?

12. Созылмалы ауруыңыз бар ма?

**Таптаурындар (стереотиптер) және олардың белгілі бір
құндылық бағдарларға үлгілі «қатынасы»**

әлсіз	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	күшті
көнгіш	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	қыңыр
тұйық	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	ашық
тәуелді	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	тәуелсіз
қатыгез	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	қайырымды
жасқаншақ	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	батыл
жауапсыз	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	адал
сенімсіз	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	сенімді
дербес	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	жалтақ адам
жолы ауыр	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	жолы болғыш
сүйкімсіз	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	сүйікті
ақымақ	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	ақылды
әділетсіз	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	әділ
сабырлы	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	ашуланшақ
бейберекет	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	сәтті

4-қосымша

«Өзін өзі бағалау» әдісі

№	құндылықтар	үй шаруасындағы әйел	діншіл	маскүнөм	Шетел адамы	қылмыскер	шығармашыл тұлға	іскер адам
1	Автокөлік	+	0	0	0	+	0	+
2	Бассейні бар вилла	+	0	0	+	+	0	+
3	Италиядағы демалыс	+	0	0	+	+	0	0
4	Әртіс достар	+	-	+	+	+	+	0
5	Шетелдік достар	+	0	0	0	+	0	+
6	Оқымысты достар	0	0	-	+	0	+	+
7	Жұмысшы достар	-	+	0	-	0	0	0
8	Денсаулық	+	+	-	+	-	0	0
9	Сұлулық	+	-	-	+	0	+	0
10	Торта балық пен сыра	0	-	+	+	+	0	+
11	Шығармашылар	-	-	-	+	0	+	+
12	Сізді сүйеді	+	0	+	+	+	+	0
13	Сіз сүйесіз	-	-	-	0	0	+	-
14	Құдайға сену	+	+	-	+	-	0	-
15	Қауіпті оқиғалар	-	-	+	-	+	+	+

Мамандықтарды талдау сызбасы (кәсіптердің негізгі сипаттарының тізбесі)

Еңбектің мәні:

- 1) мал, өсімдік, (табиғат)
- 2) материалдар
- 3) адамдар (балалар, ересектер)
- 4) техника, көлік
- 5) таңбалау жүйесі (мәтіндер, компьютердегі ақпараттар)
- 6) көркемөнер бейнесі

Еңбек мақсаты:

- 1) бақылау, бағалау, диагноз
- 2) қайта жасаушы
- 3) өнертапқыштық
- 4) тасымалдау
- 5) қызмет көрсету
- 6) жеке дамуы

Еңбек құралдары:

- 1) қолдан жасалған және қарапайым құралдар
- 2) механикалық
- 3) автоматтандырылған
- 4) функционалды (сөйлеу, мимика, көру, есту)
- 5) теориялық (білім, ойлау қабілеті)
- 6) қозғалмалы және тұрақты жабдықтар

Еңбек шарттары:

- 1) тұрмыстық микроклимат
- 2) адамдар отыратын үлкен бөлмелер
- 3) қарапайым өндірістік цех
- 4) өзгеше өндірістік шарттар (ылғалдылықтың ерекше тәртіп, температура, зарарсыздық)
- 5) оқыс шарттар (денсаулық және өмір үшін қауіп)
- 6) ашық ауадағы жұмыс
- 7) отырып, тұрып, қоғалыста жұмыс істеу
- 8) үйдегі жұмыс кабинеті

Еңбектегі қарым-қатынас сипаты:

- 1) ең аз сөйлесу (жеке еңбек)
- 2) клиенттер, келушілер
- 3) қарапайым ұжым (күнделікті бір тұлғалар)
- 4) аудиториялармен жұмыс
- 5) нақтыланған тәртіп, еңбектегі қызмет бабындағы сыйластық

Еңбектегі жауапкершілік:

- 1) материалды

- 2) моральды
- 4) адамдардың өмірі және денсаулығы үшін
- 5) айтылмаған жауапкершілік

Еңбектің ерекшеліктері:

- 1) үлкен жалақы
- 2) жеңілдіктер
- 3) «азғыру» (пара алу мүмкіндігі)
- 4) сыпайы қатынас, танымал адамдармен кездесу
- 5) жиі іссапарлар
- 6) еңбектің аяқталған нәтижесі (рақаттануға болады)

Әдеттегі қиындықтар:

- 1) күйгелектену
- 2) кәсіби ауырулар
- 3) балағат және былапыт сөздер таралған
- 4) қамауға алыну мүмкіндігі
- 5) жұмыс беделінің төмендігі

Жұмыс істеу үшін білімнің ең төмен деңгейі:

- 1) арнайы білімсіз (мектептен соң)
- 2) орта кәсіби білім алу (колледж)
- 3) жоғары кәсіби білім алу (жоо)
- 4) ғылыми дәрежесі (магистратура, докторантура)

Кәсіби бағдарлау тесттері және сауалнамалар жиынтығы.

Кез келген тест және сауалнаманы қолдану арнайы дайындықты қажет етеді, бірақ баланың өзін тануы мақсатында бәрібір жиынтықты қолдануға болады.

Қосымша білім беру педагогы балаға қабілеттерін немесе қасиеттерін бағалау үшін қажетті тестті табуына көмектеседі, ал оқушы өз кезегінде өзі тесттен өтеді және түсіндіреді. Ең бастысы, тест соңында ұсынылған шешімдерді бала үкім ретінде қабылдамауы керек. Оны адам – иілгіш және икемделгіш жаратылыс екенін, сондықтан да – егер қатты қаласа – ол бәрібір ештеңеге қарамастан жақсы көретін кәсібімен шұғылдана алатынына сендіру керек.

Кәсіптер туралы кітаптар қоры және медиаресурстар, оқушыға өз жеке басының ерекшеліктері туралы, жай өзі жайлы көбірек білуге көмектесетін кеңінен таралған психологиялық әдебиеттер. Қазір жас адамның кәсіби қызығушылықтарын анықтауға бағытталған көптеген интерактивті бағдарламалар бар (мысалы, «Lifeline» және т.б.). Оларды қосымша білім беру педагогі қолдана алады, бірақ, біріншіден, ол әзірлемелерден әр бала өзінің жеке тұлғасын дамытуға қажет пайда ала алмайтынын, ал екіншіден, сапалы түсіндіру үшін бәрібір маман керек екенін түсінгені маңызды.

Мерзімді басылымдар. Әр өңірде «Жұмыс», «Бос жұмыс орны» және т.б. деп әртүрлі аталатын өздерінің арнайы мерзімді басылымдары

шығады. Нөмірі ең болмаса бір-екі ай аралығында болса да жаңа болғаны дұрыс: бос орын нарығындағы жағдай барынша тез өзгереді.

Тақырып бойынша ресурстар каталогы (немесе картотека, электронды каталогтағы айдар) жалпы каталог шеңберінде ерекшеленіп немесе бөлек болуы мүмкін.

Балаларға қосымша білім беру ұйымдарындағы үлкен жастағы балалармен кәсіби бағдарлау жұмысын ұйымдастырудың заманауи тәсілі шығармашылық, іздеу-зерттеу негізіндегі тиімді оқыту құралдарын дамыту қажеттігімен байланысты.

Бұл, ғылыми ақпаратты шығармашылық іздеу және тікелей ақпаратты-коммуникативтік технологияларды белсенді қолдану үшін оқушылардың кәсіби өзін өзі анықтауының ақпараттық негізі ретінде Ғаламтордың артықшылықтарын қолданумен, оқу үдерісін белсенді ақпараттандыру, оқушылардың АКТ-құзырлылығын арттыру қажеттігімен байланысты.

Ғаламторды қолдана отырып, кәсіби бағдарлау жұмысын ұйымдастыру бойынша түрлі міндеттерді шешуге болады. Бүкіләлемдік желі кәсіби өзін өзі анықтау міндеттерін кешенді шешуге көмектеседі. Мұнда кәсіби бағдарлау тесттерінен өтуге, басым кәсіптер бойынша ұсынымдар алуға, өз қабілеттері мен жеке қасиеттерін анықтау мақсатында кәсіптердің сипаты баяндалған сайттарды зерделеуге болады. Сонымен қатар, сайттарда кәсіпқойлардың жұмыс күндері туралы түрлі мақалалар жарияланады. Оқу мекемелері, онда түсу және оқыту ерекшеліктері туралы ақпарат ұсынатын сайттар аса маңызды болып табылады.

Ғаламтор жүйесінде білім сапасы туралы пікірталастар болатын, форумдар, оқу мекемелерінің рейтингтері, олардың түлектерінің сұранымға иелігі туралы ақпараттар жеткілікті. Одан басқа, Ғаламтор қазіргі уақытта тек ақпаратты мықты емес, білім беру ресурсы болып та табылуда. Соңғы кездерде сырттай білім алу мүмкіндігі ең әйгілілікке ие болуда, қазір бұл жүйе әлдеқашан іске асырылған.

Нәтижесінде кәсіби бағдарлау қызметін орындайтын және тек осы салада жұмыс істейтін психологтар және педагогтер емес, сондай-ақ, балалар мен ата-аналар өздігінен ақпарат жинау үшін де қолданылатын Ғаламтордағы сайттарды келесі топтарға бөлуге болады.

1. Кәсіби бағдарлау мәселелеріне арналған сайттар.

2. Түрлі оқу мекемелеріне оқуға түсу мәселелері бойынша оқушылар және ата-аналар үшін түрлі ақпарат ұсынатын білім беру порталдары.

3. Білім беру ұйымына қатысты студенттер және талапкерлер үшін барлық ақпаратты ұсынатын мектептердің, колледждердің және ЖОО-ның жеке сайттары.

Оқушылардың портфолиосымен жұмыс. Оқушылардың портфолиосын жасау бойынша жұмыс Қазақстан Республикасының көптеген «Назарбаев Интеллектуалды мектептерінде» мақсатты түрде жүргізіледі.

Электронды портфолио. Ғаламтор арқылы сырттай кіру мүмкіндігімен оқушылардың портфолиосын жасауға және электронды сәйкестендірудің жалпы жүйесін құруға болады.

Бұл жүйе сонымен қатар әрі қарай кәсіби бағдарлау мақсатында да қолданылады. жас адамдардың өзін өзі анықтауына көмектесу және білікті кәсіби кеңестің жоғары тиімділігін қамтамасыз ететін, электронды түрде жинақталған әрбір оқушының материалдары және білім беру жолын таңдау, тестілеу және сұхбаттасу нәтижелері.

Портфолио құрылымы. Портфолио төрт міндетті бөлімдерден тұратын қызметтік паканы ұсынады: «Менің суретім», «Құжаттар портфолиосы», «Жұмыстар портфолиосы», «Пікірлер портфолиосы». Оқушы өз қалауы бойынша, мысалы, «Жинақ сандықша» бөлімін енгізе алады. «Менің суретім» бөліміне мақсат, өзін өзі талдау, психологиялық диагностика нәтижелері, өмірбаян кіреді. «Құжаттар портфолиосы» бөлімі әртүрлі қызмет түрлеріндегі жеке жетістіктерін растайтын сертификатталған құжаттар (көшірмелері): қосымша білім беру мекемелерінде өткізілген байқаулар, пәндік олимпиадаларға қатысқаны үшін дипломдар және грамоталар, пәндер бойынша өткен курстары туралы сертификаттар, тестілеу нәтижелері туралы, «Менің жетістіктерім» кестесі, сынақ кітапшасы/қағазы (кәсіби, кәсіпалды мектеп) болуы мүмкін.

«Жұмыстар портфолиосы» бөліміне шығармашылық жұмыстар (жобалар, баядамалар, бейнежазбалар, үлгілер), түлектің түрлі тәжірибелерге қатысқан куәлігі, «Іс-шаралар және әлеуметтік тәжірибелерге қатысуым» кестесі енеді. «Пікірлер портфолиосы» мынадай түрде ұсынылуы мүмкін: аяқталған мәтіндер, сараптама пікір, пікірлер, қосымша білім беру ұйымдары, мектеп педагогтерінің ұсынымдама хаттары, оқушының эссесі. Жетістіктер портфолиосы келесі ұстанымдар енетін оқушының жеке білімдік есебі болып табылады:

- қорытынды аттестация нәтижесі (орташа балл);
- қосымша білім беру олимпиадаларында, байқауларда, спорт жарыстарындағы жетістіктері;
- шығармашылық жұмыстары;
- іс-шаралар және әлеуметтік тәжірибелерге қатысуы.

Қорытынды

Өткізілген жұмыстар нәтижесінде балаларды кәсіби бағдарлау саласында қосымша білім беру педагогінің қызметі қарастырылған; жұмыстың негізгі бағдарлары сипатталған; кәсіби өзін өзі танудың даму кезеңдері және кәсіби бағдарлау жұмысының ерекшеліктері көрсетілген; қосымша білім беру педагогінің балаларды кәсіби ағарту жұмысы қарастырылған; балаларға кәсіби кеңес беру талданған; кәсіби бағдарлау жұмысының негізгі ұйымдастыру қағидастары анықталған; кәсіби бағдарлау көмегінің ұйымдастыру үлгілері және бағдарламалар әзірлеу негіздері сипатталған.

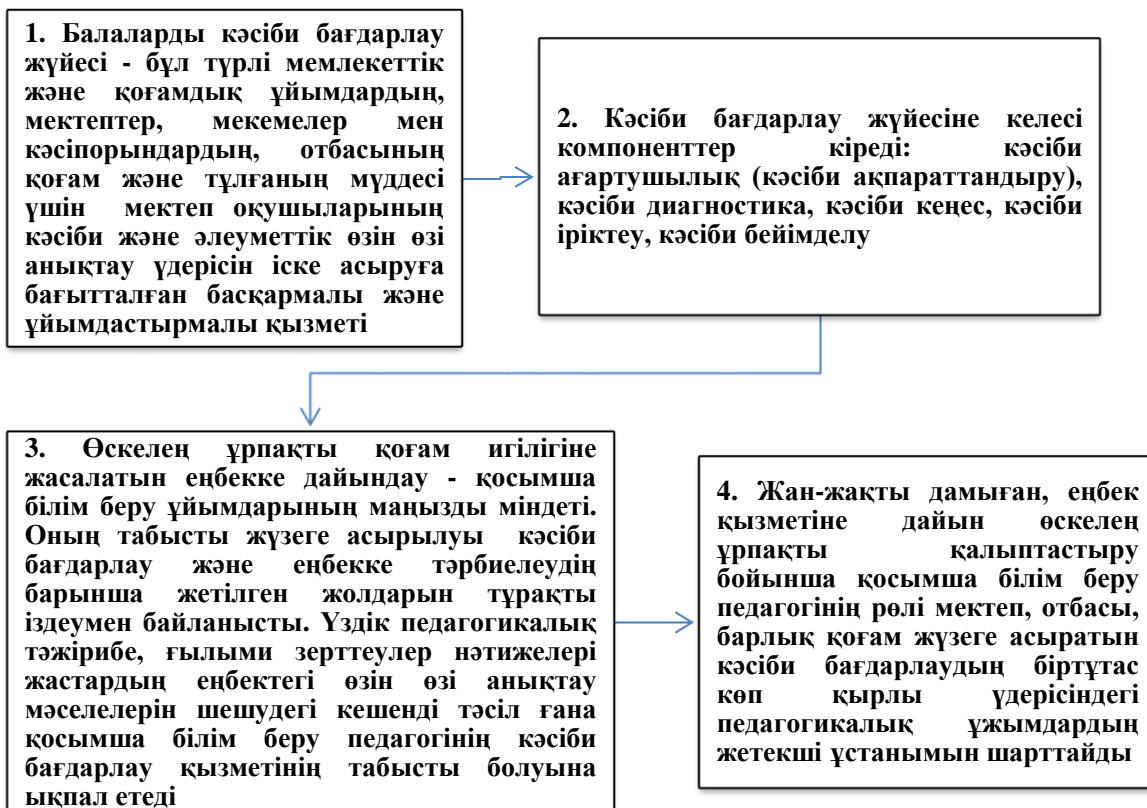
Қосымша білім беру педагогінің балаларды кәсіби бағдарлаудағы рөлі мектеп, отбасы, барлық қоғам жүзеге асыратын кәсіби бағдарлаудың біртұтас көп қырлы үдерісіндегі педагогикалық ұжымның жетекші ұстанымын шарттайды. Қосымша білім беру педагогі балаларға қабілеттері мен икемділіктерін білуге көмектеседі, олардың кәсіби қызығушылықтарын дамытуды бағыттайды.

Қосымша білім беру педагогі педагогикалық жағдайларға, өзінің жеке мүмкіндіктеріне, балалардың қызығушылықтары мен қабілеттеріне байланысты кәсіби бағдарлау мақсаттарына жету, жастарды кәсіп таңдауға дайындаудың кең ауқымды міндеттерін іске асыру үшін, тұлғаға әрекет ету әдістері, кешенді педагогикалық құралдар кешенін жинақтай білуі керек.

Жеке тұлғаға арналған тәсілдер негізінде кәсіби бағдарлауды ұйымдастырудың белгіленген педагогикалық шарттарын қамтамасыз ету және жүзеге асыру кәсіп таңдаудың мәнді ішкі жеке уәждемесін, өзін өзі оң бағалауды қалыптастыруға, кәсіби өзін өзі анықтауға және кәсіп таңдауға дайындыққа, кәсіби қызығушылықтарын дамытуға ықпалын тигізеді.

Сонымен қатар, кәсіби бағдарлау жұмысы белгілі кәсіп кадрына елдің сұранымдары және тұлғаның мүмкіндіктері, икемділігі, қызығушылықтарына сәйкес қоғамның еңбек қорларын тиімді бөлуге көмек көрсетеді.

Негізгі теориялық нәтижелер

Педагогикалық тәжірибе жұмыстарының нәтижелері қосымша білім беру жүйесіндегі балалармен кәсіби бағдарлау жұмысының үдерісінде қолданылған жеке тұлғаға бағдарланған технологиялардың тиімділігі туралы куәландырады.

Осыған байланысты, қосымша білім беру педагогінің кәсіби бағдарлау қызметінің тиімділігін арттыру тұрғысынан жеке тұлғаны дамытатын шығармашылық технологиялардың мүмкіндіктерін зерттеуді талап етеді.

Қосымша білім беру жүйесіндегі педагогтердің жұмысында қолдануы үшін кәсіби бағдарлау сипатындағы әдістемелік материалды әзірлеу осы бағыттағы жұмысты жақсартуға ықпалын тигізетін болады.

Балаларға қосымша білім беру бағдарламаларын жүзеге асыратын ұйымдардың жұмыс тәжірибесінен

«Мен және менің мамандығым» таңдау курстары (Степногорск қаласындағы А.С. Пушкин атындағы №3 көпсалалы мектеп-лицейінің педагог-психологі Савкина Марина Анатольевнаың жұмыс тәжірибесінен)

Өзектілігі. 16-17 жастағы 11 сыныпқа келген жас адамның басты ерекшелігі – дәл осы кезеңде оның алдында үлкен таңдау тұруы – өзін өзі анықтауы, өз болашағына қатысты шешім қабылдауы.

Әлбетте, осы жағдай ой салады, өз мүмкіндіктерін, қажеттеліктерін, талаптарын сараптайды. Бұл ойды кейінге қалдыруға уақыт жоқ.

«Мен және менің мамандығым» блогының **мақсаты** – жоғары сынып оқушыларының әлеуметтік және кәсіби дайындығына көмек болып табылады.

Міндеттері:

② әлеуметтік және кәсіптік дайындық деңгейін анықтау мен түзету;

② оқушылармен дамыту жұмыстарын жүргізу;

② оқушылардың өзін өзі кәсібін анықтау үрдісін өзекті ету;

② жоғары сынып оқушыларында қалаған болашақ бейнесін, өз өмірінде бірізділік, өмірдің және уақыттың үзілместік сезімін қалыптастыру, дүниені сан түрлі мамандықтар қызметімен толтыру мен өзін осы кәсіби өмірде «орнықтыру».

Қолданылатын технологиялар: жобалау әдістемелері, социодрама әдістері, рөлдік ойындар, психологиядан теориялық ақпараттың күрделі блогы, топтық бағалау, пікірталас.

Күтілетін нәтиже.

Бағдарлама мамандық таңдауда дұрыс шешім қабылдауға жағдай жасауға мүмкіндік береді. «Мен және менің мамандығым» – жоғары сынып оқушыларына қадам сайын өз болашағының бейнесін қалыптастыруға, оны жүзеге асыру жолдары туралы шешім қабылдауға көмектеседі.

«Мен және менің мамандығым» арнайы курсының тақырыптық жоспары мен негізгі мазмұны (10 сынып), I жартыжылдық

<i>№</i>	<i>Сабақ тақырыбы</i>	<i>Сағат саны</i>	<i>Сабақтың мақсаты</i>	<i>Өткізілетін күні</i>
<i>I блок. «Мен өз мүмкіндіктерім туралы не білемін»</i>				
1	«Бүгін біз не үшін жиналдык» - кіріспе	1	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Балаларды арнайы курс мақсаттарымен таныстыру. ➤ Жайлы психологиялық жағдай жасау. ➤ Белсенді шығармашылық 	

			жұмысқа ынталандыруды қалыптастыру. ♣Топтық нормалар мен ережелер орнату.	
2	Өзін-өзі бағалау мен ілгері ұмтылу деңгейі	1	♣Адамның «Мен» деген өзін өзі бағалауы туралы түсінік беру. ♣Өзін-өзі бағалау мен өзін-өзі саралау дағдыларын дамытуды жалғастыру. ♣Топтық жұмыс дағдыларын бекіту.	
3	Темперамент және мамандық	1	♣Темперамент пен мінез туралы теориялық түсінік қалыптастыру. ♣Өз темпераментін зерттеу. ♣Диагностикалық материалмен жұмыс дағдысын дамыту.	
4	Сезім және эмоция. Эмоциялар тесті. Жағымсыз эмоциялардың көздері	1	♣Ой аппаратын дамыту. ♣♣ Рефлексияны дамыту. ♣♣ Сезім мен эмоцияларды танып білу.	
5	Стресс дегеніміз не?	1	♣Стрестік жағдайда өзін-өзі ұстауды қалыптастыру. ♣Өзін және қоршағандарды жағымды қабылдауды қалыптастыру. ♣Конструктивті әрекет жасау дағдыларын қалыптастыру.	
6	Ойлау типін анықтау	1	♣Ойлау типін анықтау. ♣Ойлауды дамыту туралы ақпарат қалыптастыру.	
7	Зейін және ес	1	♣Зейін және ес дамуы туралы ақпарат	

			қалыптастыру.	
8	Ішкі еркіндік деңгейі	1	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Диагностикалық материалмен жұмыс дағдысын дамыту. 	
II блок. «Мамандықтар туралы мен не білемін»				
9	Мамандықтардың жіктелуі. Мамандықтар сипаттары	1	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Мамандықтар әлемімен байланысты теориялық түсініктерді қалыптастыру. ➤ Ақыл-ой белсенділігін жандандыру. 	
10	Мамандықтар формуласы	1	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ақпараттық кеңістікті қалыптастыру. ➤ Рефлексия дағдыларын дамыту. ➤ Адамның жоғары деңгейді қажетсіну түрткілерін дамыту. 	
11	Болашақ мамандық типін анықтау	1	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Рефлексия дағдыларын дамыту. ➤ Кәсібін өзі анықтау қажеттілігін қалыптастыру. 	
12	Мамандық таңдауда қызығушылықтар мен бейімділік	1	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Қатысушылармен өз қызығушылықтары мен бейімділіктерін зерттеу. ➤ Қарапайым құрал-жабдықтармен жұмыс жасау дағдыларын жетілдіру. ➤ Шығармашылық ізденіс қалыпты қолдау 	
13	Тұлғаның кәсіби типі	1	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Өзінің кәсіби типін анықтау. ➤ Рефлексияны дамыту. ➤ Қарапайым құрал-жабдықтармен жұмыс жасау дағдыларын жетілдіру. ➤ Жоспарлау мен мақсат қою дағдыларын қалыптастыру. 	

14	Кәсіби маңызды қасиеттер	1	<ul style="list-style-type: none"> ▮ Тұлғаның кәсіби маңызды қасиеттері туралы түсінік қалыптастыру. ▮ Өзінің жеке қасиеттері рефлексиясы. ▮ Топтық жұмыста өзін-өзі ұстау икемділігін қалыптастыру. 	
15	Сіз көшбасшысыз ба?	1	<ul style="list-style-type: none"> ▮ Белсенді өмір салтын қалыптастыру. ▮ Өзін-өзі дамытуға талпыну. 	
16	Кәсіби маман құндылықтары	1	<ul style="list-style-type: none"> ▮ Өмірлік құндылықтар рефлексиясы. ▮ Өзіндік сана деңгейін жоғарлату. ▮ Өзін-өзі дамытуға талпыну. 	
17	Мамандық пен денсаулық	1	<ul style="list-style-type: none"> ▮ Адам денсаулығы туралы теориялық түсінік қалыптастыру және денсаулық мамандық таңдауда қалай ескерілуі қажеттігі туралы. 	

«Мамандыққа қадамдар» таңдау курстары

Өзектілігі. Бүгінгі таңда әрбір үшінші жасөспірім мектеп табалдырығын қандай мамандықты таңдайтынын білмей аттап шығады. Сондықтан білім беру ұйымдарында кәсіби бағдар беру жұмысының мағынасы жасөспірімнің өз бетімен өмірін жоспарлауға, кәсіби жоспарын және қызығушылықтарын жүзеге асыруға ішкі дайындығын қалыптастыру болып табылады.

Тұлғаның эмоциялық, әлеуметтік, психологиялық қалыптасуы мектепте жүретінін ескеріп, білім беру үдерісінде мектеп оқушыларының мамандық таңдауда психологиялық дайындығын қалыптастырудың барлық мүмкіндіктерін пайдалану керек.

«Мамандыққа қадам басу» бағдарламасы мектеп оқушыларына күрделі өтпелі кезеңде көмектесуге арналған. Ол жас ерекшелігін ескеріп жасалатын дәстүрлі емес белсенді жұмыс формасының бірі.

Мақсаты:

- 9-сынып оқушыларына тиімді психологиялық-педагогикалық қолдау;
- бойжеткен мен бозбалалардың алдағы уақытта тұлға ретінде даму келешегін ашу;
- жастарға өз өмірлік жоспарын анықтауға көмектесу, соған байланысты іс-әрекет алгоритмін жасау.

Міндеттер:

- ⊗ жасөспірімдер үшін «ақпараттық кеңістік» қалыптастыру;
- ⊗ өзін-өзі тану, мақсат қою мен жоспарлау бойынша білік пен дағдыны дамыту құралдарымен қамтамасыз ету;
- ⊗ өзін-өзі дамыту, тұлғалық өсу уәждемесін қалыптастыру;
- ⊗ әрбір оқушыны психологиялық қауіпсіздігін қамтамасыз ету;
- ⊗ оқушының жеке тұлғасының даму уәждемесі;
- ⊗ мамандықты саналы түрде таңдау үшін жағдай жасау;
- ⊗ таңдау жасауға жауапкершілік сезімін ояту.

Курс бағдарламасы «қадамдар» - сабағын қарастырады, олар дәстүрлі сабақ түрінде өтеді, психология және кәсіптану негіздері бойынша қажетті теориялық ақпаратпен танысады, өзін-өзі тану мен рефлексияны белсендіретін рөлдік ойындар, жаттығулар, шешім қабылдау және дау-жанжалсыз қарым-қатынас орнатуда практикалық дағдыларын бойынша психодиагностикалық тест, тренинг түрінде өтеді. Курста бақылау, оқушылармен және олардың ата-аналарымен әңгімелесу және кеңес беру сияқты әдістер қолданылады.

Курс сабақтары аптасына 1 рет өткізіледі.

Қолданылатын технологиялар: жобалау әдістері, тренингтік жаттығулар, рөлдік және іскерлік ойындар, ақпараттандыру мен пікірталас.

Күтілетін нәтиже. Курс аяқталған соң оқушылар:

- өз қабілеттерімен мүмкіндіктерін білуге;
- мамандық таңдаудағы негізгі ережелерді білуге;
- кәсіби бағыт-бағдар беру мәселесі бойынша негізгі түсініктерді меңгеруге;
- тұлғаның негізгі жеке психологиялық ерекшеліктері, диагностикалау әдістері туралы түсінігі болуы;
- жүйке жүйесі, ойлау, ес, зейін ерекшеліктерімен таныс болуы тиіс.

Оқушылар:

- ✚ өз мүмкіндіктерін әділ бағалап, оны мамандық таңдауға сәйкестендіруге;
- ✚ мамандықтар әлемін біліп, мамандыққа қойылатын талаптарды өз қызығушылықтарымен, қабілеттерімен, икемділіктерімен байланыстыруға;
- ✚ жеке кәсіби жоспар жасап, өз таңдауын дәлелдей білуі тиіс.

**«Мамандыққа қадам басу» арнайы курсының
тақырыптық жоспары және негізгі мазмұны (9 сынып)**

№	Сабақ тақырыбы	Сағат саны	Сабақтың мақсаты	Өткізілетін күні
1-2	Бағдарлы	2	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Оқушылардың кәсіби ниеттері туралы қажетті ақпарат алу; ➤ Кәсіби бағдарлау сабақтарында өзін-өзі дамытуға қатысушыларды бейімдеу 	
3-4	Танысыңыз, бұл – біз!	2	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Психологиялық тренинг ережелерімен таныстыру; ➤ Тренингтік топтағы өзара қарым-қатынас жолдарын қозғау; ➤ Қоштасу салтын жасау. 	
5-6	Мамандықтардың жіктелуі	2	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Мамандықтар әлемімен байланысты теориялық түсініктерді қалыптастыру; ➤ Ақыл-ой белсенділігін жандандыру. 	
7-8	Таңдау мен модельдеу	2	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Рефлексия дағдыларын дамыту; ➤ Кәсібін өзі анықтау қажеттілігін қалыптастыру. 	
9	Мен өз мүмкіндіктерім туралы не білемін?	1	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Оқушылардың өз мүмкіндіктері мен оларды әртүрлі кәсіппен пайдалану туралы қажетті ақпарат алу. 	
10	Мамандық таңдауда қызығушылықтар мен бейімділік	1	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Қатысушылармен өз қызығушылықтары мен бейімділіктерін зерттеу; ➤ Жүйелі ойлау мен жұмыстағы сабақтастықты орнатуды қалыптастыру. 	
11-12	Темперамент және мамандық таңдау	2	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Темперамент пен мінез туралы теориялық түсінік қалыптастыру; ➤ Өз темпераментін зерттеу; 	

			<ul style="list-style-type: none"> • Диагностикалық материалмен жұмыс дағдысын дамыту. 	
13-14	Ойлау. Өзінің ойлау типін қалай анықтау керек? Ойлауды қалай дамыту керек?	2	<ul style="list-style-type: none"> • Ойлау типін анықтау; • Ойлау дамуы туралы ақпарат қалыптастыру. 	
15-16	Ес. Ес түрлері. Есті қалай жақсарту керек?	2	Басыңқы ес типін анықтау Ес дамуы туралы ақпараттық кеңістік қалыптастыру	
17-18	Зейін. Өз зейінін қалай бағалауға болады? Өз зейінін қалай дамытуға болады?	2	<ul style="list-style-type: none"> • Зейіннің жалпы көлемін анықтау; • Зейін дамуы туралы ақпарат қалыптастыру 	
19-20	Елес. Өзінің елестету деңгейін қалай анықтау керек?	2	Өзінің елестету деңгейін анықтау.	
21	Мінез дегеніміз не?	1	Өз мінезін зерттеу; Мінез ерекшеліктері туралы ақпараттық кеңістік қалыптастыру.	
22	«Менің психологиялық портретім» коллажы	1	• Шығармашылық ізденіс атмосферасын қолдау.	
23-24	Қызығушылықтарым мен мамандық таңдау	2	<ul style="list-style-type: none"> • Қатысушылармен өз қызығушылықтарын зерттеу; • Рефлексия дағдыларын қалыптастыру; • Жүйелі ойлау мен жұмыстағы сабақтастықты орнатуды қалыптастыру 	
25	Икемділік пен кәсіби бағыт	1	<ul style="list-style-type: none"> • Қатысушылардың өз бейімділіктерін зерттеу; • Қарапайым құрал-жабдықтармен жұмыс жасау дағдыларын жетілдіру. • Шығармашылық ізденіс атмосферасын қолдау 	
26	Тұлғаның кәсіби типі	1	<ul style="list-style-type: none"> • Өзінің кәсіби типін анықтау; • Рефлексияны дамыту; • Қарапайым құрал-жабдықтармен жұмыс жасау дағдыларын 	

			жетілдіру; <ul style="list-style-type: none"> ♣ Жоспарлау мен мақсат қою дағдыларын қалыптастыру. 	
27	Мамандық таңдаудағы қателіктер	1	<ul style="list-style-type: none"> ♣ Мамандық таңдаудағы қателіктерді анықтау; ♣ Рефлексияны дамыту; ♣ Жоспарлау мен мақсат қою дағдыларын қалыптастыру. 	
28-29	Кәсіби дайындық сауалнамасы	2	<ul style="list-style-type: none"> ♣ Оқушылармен кәсіби дайындықты зерттеу; ♣ Ақпараттық кеңістік қалыптастыру 	
30-31	«Кадр мәселесі» кәсіби ойыны	2	<ul style="list-style-type: none"> ♣ Еңбек нарығындағы жаңа мамандықтармен танысу; ♣ Жоспарлау мен мақсат қою дағдыларын қалыптастыру; ♣ Ақпараттық кеңістік қалыптастыру. 	
32	Кәсіпте қалай жетістікке қалай жетуге болады?	1	<ul style="list-style-type: none"> ♣ Ақпараттық кеңістік қалыптастыру; ♣ Рефлексия дағдыларын қалыптастыру; ♣ Адамның жоғары деңгейді қажетсіну түрткілерін дамыту. 	
33	Достардың қолдауы	1	<ul style="list-style-type: none"> ♣ Өзінде жағымды жеке қасиеттерін тәрбиелеуге тарту; ♣ Конструктивті қарым-қатынас дағдыларын дамыту; ♣ Жағымды ойлауды дамыту. 	
34	«Елсіз тренингі арал»	1	<ul style="list-style-type: none"> ♣ Тренинг қатысушыларын біріктіру; ♣ Қарапайым құрал-жабдықтармен жұмыс жасау дағдыларын жетілдіру; ♣ Жоспарлау мен мақсат қою дағдыларын қалыптастыру. 	

МАМАНДЫҚ ТАҢДАУ

«Сен өскенде кім боласың?», - деген сұрақ үлкендердің кішкентай балаларына қоятын сұрақтардың үздік бестігіне кіреді. Міне, мектеп қабырғасындағы 10 жыл өте шықты, бүгін-ертең мектеп бітірушілер балы, ал сол «Кім болу керек?» деген сауал жастар және ата-аналардың жанын толқытады. Сол кезде қателеспейтіндей қандай мамандықты таңдасам болады деген ой мазалай түседі.

Мамандық таңдауда нені ескеру керек?

Ең бастысы сен болашақ кәсібіңнен нені қалайсың, соны ұғып ал. Қай салада жұмыс істеген қызықты, қандай өмір салтын ұстанасың, жоғары жалақы алу және тағы басқа сұрақтар сен үшін қаншалықты маңызды,.

Әрине, өз қабілеттеріңді ескер. Алгебрадан нашар баға ала отырып, бағдарламашы мамандығын армандамай-ақ қой.

Тағы бір пайдалы зат – кәсіби бағытты анықтауға арналған тесттер. Бұл не? Әдетте, бұл сен келісуіңе немесе келіспеуіңе болатын пікірлер. Бұл тесттерде көптеген пәндер - физика, химия, астрономия, әдебиет бойынша сұрақтар бар. Олар сенің қызығушылықтарыңды, мінез-құлығыңның қырларын, кейде ақыл-ой деңгейін бағалауға көмектеседі.

Кәсіби бағытты анықтауға арналған психологиялық тесттер жинақтардың барлығында кездеседі десе де болады. Сондықтан, сен ол тесттен үйде өз бетінше өте аласың, алайда дұрысы психологпен кеңес уақытында өткен абзал. Ал ең дұрысы 9-сыныптарға арналған «Мамандыққа қадам басу», 10-сыныптарға арналған «Мен және менің мамандығым» арнайы таңдау курсына қатысқан дұрыс.

Осы таңдау курстары дұрыс қорытынды жасап, соның нәтижесінде мамандық таңдауға көмектеседі.

Сонымен қатар, мамандықтың қайсысы қазір, қайсысы 5 жылдан соң сұранысқа ие, сен оқу бітірген кезде сұраныста болатынын сараптап өткен жөн болар. Бірінші жағдайдағы көмекшің ғаламтордан оңайлықпен тауып алатын – жұмысқа орналастыру бойынша сайттар мен газеттер, екінші - әлеуметтанушылар болжамы және өзіннің ақыл-ойың.

Мамандық таңдаудағы негізгі түрткілер

Ең алдымен белгілі бір мамандықты таңдауға әсер ететін жағдайларды екі топқа: ішкі және сыртқы деп бөліп қарастырайық. Сыртқы әсерлер қоршаған ортаның: ата-аналар, достар, құрдастардың пікірлері және сырт көзге көрінерлік жетістікке жетуге деген құмарлық пен түсінбестікке тап боламын-ау деген үрей әсерінен болады. Ішкі әсерлерге тек өзің жауап бересің - оларды тек сенің қабілеттерің, икемділіктерің, әдеттерің мен мінез-құлқың анықтайды.

Бүгінгі таңда жастарды белгілі бір мамандықты таңдауға не итермелейді екен?

Итермелеуші күштің көшбасшысы – кәсіптің мәртебелік деңгейі. Уәждеме жекелей алғанда жаман емес, алайда оның ішінде тұзақ тұрғандай. Біздің заманда экономикалық және заң саласындағы мамандықтар көш бастап тұр. Бірақ, қазірдің өзінде еңбек нарығында есепшілердің, оның ішінде жоғары білімсіз есепшілердің шамадан тыс көп екендігі байқалады. Енді болашақта заңгерлер мен есепшілерге деген сұраныс жағдайы не болатынын ойлай беріңіз. Қорытынды қарапайым: кәсіпті таңдауда мамандық мәртебесі көзімізді тұмандап тастамауы тиіс, кәсіп мәртебесінің деңгейіне сену жөн емес.

Мамандық таңдауға итермелеуші жоғары жалақы екінші орында: кім болып жұмыс істесең де, ең бастысы жақсы еңбекақы алу. Сонда мектепті енді бітірген өрімдей қыздар стрип-барларға биші, ал жас жігіттер солтүстікке жұмысшы болып орналасады. Бірақ, неге тек жоғары жалақы мамандық таңдауға түрткі болуы керек?

Қалыпты жағдайда еңбекақының жоғары болуы санаттың жоғарылауына тікелей байланысты. Әуел бастан жоғары ақы төленетін жұмыста кәсіби өсім болмайды. Бес жылдан соң даяшы мен жаңадан бастап келе жатқан банк қазметкерінің жалақысы теңеседі. Тағы бес жыл өткен соң банк қазметкерінің табысы даяшынікінен бірнеше есе артады.

Мамандықтың ішкі мазмұнына деген қызығушылық, яғни оның ішкі себебі тек үшінші орында орналасқаны өкінішті-ақ. Егер жұмыс сізге қуаныш сыйласа, ол сүйікті ісіңізге айналады да, жұмыс істеу жемісін бере түседі, өзіңізді өзіңіз шыңдай түсесіз. Ал жемісті жұмыс кәсіби өсім мен әріптестеріңіздің құрметіне бөлейді.

Осылай бағдарламалаумен жан-тәнімен шұғылданатын бозбала ақыр сонында өзінің бағдарламалау тілін ойлап табады немесе

бағдарламалық қамтамасыз етуді зерттеу өндірісінің иесі атанады. Оның өкінетін бір ғана жағдайы болады. Ол басшылық қызметте жүріп, сүйікті ісіне ден қоюға уақыты болмайды.

Еңбек жағдайы да мамандық таңдауда өз рөлін атқарады. Жұмыс орнын ауыстыру кей кәсіп түрлерінде еңбек жағдайын да ауыстырады. Мысалы, бір геолог дала жағдайында (шатыр, тайга, үздіксіз іссапарлар), екінші геолог мұнай өндеу зауытында инженер-геолог қызметінде (қала, кеңсе, ешбір іссапарсыз) жұмыс істейді. Олар екеуі де бір факультеттің түлектері.

Тағы бір себебі – оқудың қол жетімділігі. Туған қалаңда, тұрғылықты қалаңда оқу мен ат шаптырым жаққа барып жоғары білім алу – екеуі екі бөлек дүние. Ал егер өзің кішкентай қалада тұрсаң, ондағы барлық мектептен кейінгі білім беру орыннан тек бір ғана колледж болса, таңдау мүмкіндігі де өте аз болмақ.

«МАМАНДЫҚ ТАҢДАУ»

балаларға қосымша білім берудің оқыту бағдарламасы

Түсінік хат. Бұл бағдарлама 13-16 жастағы оқушыларға, ата-аналар мен педагогтерге арналып, кәсіп таңдауда мәдени көзқарасын тәрбиелеу мен дамытуға бағытталған. Бағдарламаның негізгі материалдары үйірме жұмысына бағытталған. «Мамандық таңдаймыз» және «кәсіби өзін өзі анықтау» сөз тіркестері бұл бағдарламада синонимдер.

Бағдарламаның жалпы сипаттамасы. Бұл бағдарлама оқушыларда мектепті аяқтау кезеңінде «кәсіпке алғашқы қадамды» жетілдіру түсінігін қалыптастыруға бағытталған. Бағдарлама апта сайын оқушылар, ата-аналар мен мұғалімдер бірігіп, топ болып формалды емес жағдайда психолог-кәсіби бағдарлау кеңесшісі орындайды.

Бағдарламаның мақсаттары және міндеттері.

Бағдарламаның негізгі мақсаты: танымдық белсенділікті, еңбек субъектінің дамуын қамтамасыз ететін жастардың еңбек танымы мен өзін-өзі тануының ішкі (психикалық) реттегіштерін белсендіру.

Әрбір адам еңбекке қабілетін өзінше пайдалануға құқығы бар. Бұл бағдарламада «еңбек еркіндігі» 30 мыңдай түрі бар мамандықтар әлемінде болу деп түсіндіріледі. Ал «еңбекке қабілетін еркін пайдалану» деген өз икемділігі мен қабілеттерін біле тұра оларды мамандық қоятын талаптарды ескеру. Кәсіптану білімі географиялық іліммен туыстас. Егер география сабағын оқыту мектепте ұзақ уақыт алса, кәсіптануға тіпті технология сабағында да көңіл бөлінбейді. Осы себептерге байланысты мамандықты өз бетімен таңдау әр адам үшін қиын, сондықтан психологиялық-кәсіби бағдарлау бойынша кеңес беру көмегін қажетсінеді.

Бағдарламаның міндеттері.

1. Мамандықтар әлеміндегі еңбек туралы ғылыми және практикалық пәндердің мәнін сипаттайтын оқушыларды мамандықтар әлеміне байланысты экономикалық, заңнамалық, психологиялық әдебиеттермен таныстыру.

2. 5125 сипаттаманы қамтитын Халықаралық еңбек ұйымы қабылдаған Мамандықтар әлемі бейнесінің моделімен таныстыру.

3. Әріптік-сандық түрде тіркей алатын күнделікті және еңбек белсенділігінің 53 психологиялық сипаттамасының мазмұнын бірдей меңгеру.

4. Оқушылар меңгерген сипаттамалардың негізінде 240 мамандық пен кәсіпті қамтитын өзінің жекелей мамандықтар әлемінің моделін жасау. Яғни, бағдарлама мамандар жұмысының бақылауын қоса алғанда, кәсіби қызмет туралы дереккөздердің мәтіндік сипаттамасын негізінде кез келген мамандық немесе кәсіп формуласын жасауға мүмкіндік береді.

5. Өзін өзі бақылау жазбаларына сүйенсек, оқушылар өз бетімен мамандық немесе кәсіп формуласын жасап, содан соң оны модульге кіретін мамандық немесе кәсіп формуласын жасауға бейімдірек.

Осылайша, әуел бастан кәсіби таңдау субъектісіне қолайлы жұмыс жобасын өлшеп көреді.

Сабақ нысаны мен кестесі.

Бағдарламаны жүзеге асыру уақыты: 1 жыл. Оқушылар жасы: 13-16 жас. Топтағы балалар саны: 15 адам. Сағат саны: 108 сағат (3 сағаттан аптасына 1 рет). Топқа жинау ерікті түрде.

Жұмыс әдісі. Бағдарламаны жүзеге асыруда келесі әдістер қолданылады:

- әңгімелесу әдісі,
- схемалау әдісі,

- графикалық әдіс,
- моделдеу әдісі,
- бақылау әдісі,
- өзін-өзі бақылау әдісі,
- қызметті саралау әдісі,
- ойға шабу әдісі,
- логикалық салыстыру әдісі,
- құбылысты түсіністікке жеткізу әдісі,
- мамандық пен кәсіпті субъективті бағалау әдісі.

Бағдарламада тест әдісі мүлде қолданылмайды, себебі стандартты жағдай әсерді тежейді, шығармашылық белсенділікті төмендетеді, мамандық таңдаудағы оқушылардың жауапкершілігін жоқ қылады.

Оқу-тақырыптық жоспар

№	Сабақ тақырыбы	Сағат саны
1.	Кәсіпті өзі анықтау үрдісінің жалпы сипаты мен мамандық таңдаудағы-ауыстырудағы өзіне-өзі көмектесу мүмкіндіктері	6
2.	Мамандық таңдау жағдайы мен оны құрайтын факторлар	6
3.	Кәсіби бағдардағы ата-аналар мен отбасыдағы үлкендердің пікірі	6
4.	Кәсіби болашақ туралы түсінік қалыптастыруда мұғалімдер мен тағы да басқа әлеуметтік маңызы бар тұлғалардың пікірі	6
5.	Кәсіп таңдаудағы субъектінің кәсіби ниеттері туралы құрбы-құрдастарының пікірі, жолдастарының ойы	6
6.	Адамның икемділігі кәсіби тағдыр анықтағышы ретінде	6
7.	Адам мүмкіндіктері өмірдегі шынайы жетістіктерінің көрсеткіші ретінде	6
8.	Қоғамдық мойындау үшін талап деңгейі мен оның кәсіби біліммен байланысы туралы	6
9.	Жалпы мамандықтар әлемі туралы және оның ішінде таңдаған мамандығы ақпараттану деңгейі	36
10.	Жеке кәсіби жоспарлары мен оған жету жолдары	24
	Барлығы	108

«Кәсіби өзін өзі анықтау» қосымша білім берудің түрлендірілген оқыту бағдарламасы

Түсінік хат. Қазіргі заманғы кадрлардың кәсіби дайындығына деген талаптар бұрынғыдан да жоғары, жастарға кәсіби бағдарлау мәселелері белсендірілуде. Жоғары сынып оқушыларымен жұмыс жасайтын педагогтердің негізгі бағытының бірі – кәсіби бағдарлау жұмысын жүргізу, кәсіби өзін өзі анықтауға дайындау. Мамандық

таңдауға дайын болу - біріншіден, кәсіби қызығушылықтарын анықтау мен таңдаудың маңыздылығын іштей сезіну, екіншіден, – баланың өз қабілеттерін білуі, мамандықтың адамға қоятын физикалық және психологиялық талаптарын түсінуі.

Осыған байланысты, тек диагностикалық әдістер ғана маңызды рөл атқармайды, сонымен бірге оқушының икемділігі анықталатын психологиялық түзеу әдісі де маңызды. «Кәсіпті таңдау жолы» бағдарламасының ерекшелігі – оны жүргізу әдістемесі. Бағдарламада дәстүрлі әдістер – тест, дәріс, жағдаят, сонымен қатар интелективті әдістер – топтық пікірталас, рөлдік ойын, ойға шабуыл тағы басқалары қолданылады.

Бағдарлама 11 сынып оқушыларына арнап жасалған. Бағыты - әлеуметтік-педагогикалық.

Бағдарламаның мақсаты: әлеуметтік-кәсіби бейімделу және жастармен ағарту жұмысы.

Бағдарламаның міндеттері:

- жеке ерекшеліктер, қабілеттер мен мүмкіндіктерді ескере отырып, әрі қарай білім алу жолына қажетті білім, білік, дағдыларын қалыптастыру;

- баланың өз әлемі және мамандықтар әлемі туралы білім алу қызметін арнайы ұйымдастыру есебінен оқушылардың кәсіби өзін-өзі анықтау үдерісін белсендіру;

- заманауи экономикалық жағдайда оқушылардың кәсіби бейімделуін дамыту.

Бағдарлама сабақтары 1 жыл ішінде жүргізіледі, сағат саны – 36.

Сабақ нысаны мен кестесі. Сабақтар дамытушы ойындар мен жаттығулар, өзін-өзі тану тренингтері, дәріс, талқылау мен жеке сабақ түрінде аптасына бір рет бір сағаттан өткізіледі.

Күтілетін нәтиже. Оқушы:

- өзін-өзі кәсіби анықтау мәнін түсінуге;
- жеке кәсіби жоспар талаптарын құруға талаптар;
- мамандық таңдау ережелері;
- мамандық пен кәсіби қызмет, лауазымдық өсу туралы түсінік, еңбекті ұйымдастырудың заманауи нысандары мен әдістері;

- кәсіби білім алу жолдары туралы мәліметтерді қолдана білуге міндетті.

Оқушы жасай алуға міндетті:

- жеке өз ерекшеліктерін нақты бір мамандық талаптарымен салыстыруға;

- жеке кәсіби жоспар жасап оны жедел өзгертуге;

- мамандықтар кестесін саралауға;

- жалпы сипаттары бойынша кәсіби қызмет туралы ақпарат алуға;

- кәсіби білім алу жолдарын пайдалануға.

Мамандық таңдаудағы негізгі түрткілер:

- түрткілердің негізгі теорияларын талдау;
- «Мамандық таңдаудағы негізгі түрткілер қандай» топтық пікірталасы;

- «Түрткіні анықтау» (Е.Головахи әдісі бойынша);

- «Мансап - Іс, Мен өзгемін» жаттығуы;

- жұмыс нәтижелерін талқылау, рефлексия.

Кәсіби жоспар:

- «кәсіби жоспар» түсінігі. Жоспар құру негіздері;

- «Аукцион» жаттығуы;

- жұмыс нәтижелерін талқылау, рефлексия.

Икемділік пен кәсіби бағыт:

- икемділік, дағды, білік түсінігі;

- «Тұлға бағыты» сауалнамасы;

- «Мен қандаймын?» жаттығуы;

- топтық пікірталас.

Тұлғаның кәсіби типі:

- Нағыз маманның негізгі қасиеттерін талқылау;

- «Тұлға типі мен мамандық салыстырмасы» топтағы жұмыс;

- «Акулалар и дельфиндер» жаттығуы;

- Тестілеу («Кейрси әдісі»).

Кәсіп кестесі:

- «профессиограмма» мен «психограмма» түсініктерімен танысу;

- топтағы жұмыс – миға шабуыл арқылы профессиограмма құру;

- алынған профессиограммаларды топта талқылау;

Мамандыққа қатысты медициналық қарсы көрсеткіштер:

- Мамандыққа қатысты негізгі медициналық қарсы көрсеткіштер;

- «кәсіпке жарамдық» түсінігімен танысу;

- «Медициналық қарсы көрсеткіштерге қарсы келу» пікірталасы.

Шешім қабылдау алгоритмі:

- шешім қабылдау технологиясы: негізгі мақсаттар, түрткілер мен міндеттер;

- «Иә және жоқ» жаттығуы;

Өзін-өзі бағалау және өзін-өзі тәрбиелеу:

- тақырыптың негізгі түсініктерімен танысу;

- топтық пікірталас;

- тестілеу.

Табиғи алғышарттар:

- мінез және темперамент;

- күшті және әлсіз жүйке жүйесі туралы түсінік;

- жүйке жүйесі типтерінің өзара байланысы мен белгілі бір мамандықтарға көрсеткіштері.

Мамандық таңдаудағы оқушылардың жіберетін қателіктер.

Бірінші сабақ:

- мамандық таңдаудағы оқушылардың негізгі қателіктерімен танысу;

- «Мамандық таңдау туралы отбасындағы үлкендердің, мұғалімдер мен достардың пікірі» тренингтік жаттығуы;

- топтық талқылау.

Екінші сабақ:

- мамандық таңдауда жағдайлары мен шарттардың арақатынасы.

- «Тышқанаулағыш» жаттығуы;

- пікірталас.

Үшінші сабақ:

- «Мамандық мәртебесінің кәсіби өзін өзі анықтауына әсері» тренингтік жаттығуы;

- топтық талқылау.

Адам және мамандық:

- «Сен және сенің мамандығың» жаттығуы;

- «Болу және/немесе болған болып көріну» жаттығуы;

- түйіндеме мен әңгімелесу;

- топтық талқылау.

Өзін-өзі бағалау мен кәсіби талаптар арақатынасы:

- «Эстафета» жаттығуы;

- «Жеке аймақ» жаттығуы;

- өзінмен бірге болатын визит карточкасы;

- «Қатемен жұмыс» жаттығуы.

Профессиограмма және психограмма

- қызықты мамандықтар профессиограммаларымен танысу;

- талқылау.

Жекелей психограмма құру:

- өткізілген тесттер мен әдістер қорытындыларын салыстыру;

- жеке қырларын зерттеуге бағытталған қосымша әдістерді қолдану;

- жеке психограмма құру;

- алынған нәтижелерді талқылау, оларды күтілген нәтижелермен салыстыру.

«Мамандық» жобасын қорғау.

- Жеке жобаларды қорғау.

Қорытынды жасау.

- топтық рефлексия;

- талқылау.

Оқу-тақырыптық жоспар

№	Сабақ тақырыбы	Жұмыс нысаны	Сағат саны
Теория		Практика	
1	Кіріспе. Танысу	Тренингтік сабақ	1
Мамандық таңдау шарттары			
2-3	Тұлға қасиеттері мен кәсіби қызмет	Интерактивті дәріс, тестілеу	2
4-5	Мамандықтар нарығы мен жіктелуі	Семинар-тренинг, тестілеу	2
6-7	Мамандық таңдаудағы негізгі түркі	Тренингтік сабақ	2
8-9	Кәсіби жоспар. («Мамандық таңдаудағы түрткілер» әдісін қолдана отырып)	Дәріс, тестілеу, талқылау	2
Мамандықтың адамға қоятын талатары			
10-11	Кәсіби бағыты мен икемділігі	Семинар-тренинг, тестілеу	2
12-13	Тұлғаның кәсіби типі	Интерактивті дәріс, тестілеу	2
14-15	Мамандықтар кестесі. Тренинг-сабақ (ойға шабуыл арқылы мамандықтар кестесін құрастыру)	Кооперативтік оқыту топтарындағы жұмыс	2
16	Мамандықтарға қарсы медициналық көрсеткіштер. Кәсіби жарамдылық.	Дәріс	1
17-18	Шешім қабылдау алгоритмі.	Дәріс, талқылау, тренингтік сабақ	2
19-20	Өзін-өзі бағалау мен тәрбиелеу	Топтық пікірталас, жекелей тестілеу	2
21	Табиғи алғышарттар	Семинар-тренинг	2
Мамандық таңдаудағы оқушылардың жиі жасайтын қателіктері			
22	Мамандық таңдаудағы отбасындағы үлкендердің, мұғалімдер мен достардың пікірі	Тренинг, Топтық талқылау	2
23	Таңдау жағдайындағы шарттар арақатынасы	Тренинг	2

Әдістемелік қамтамасыз ету. Осы бағдарлама бойынша сәтті жұмыс жасау үшін алдын ала қолданылатын әдіс-тәсілдермен танысу керек.

Шеңбер. Шеңбер әрбір оқушыны пікірталасқа қосуға, топтық ынтымақтастыққа, сенімділікке жетуге көмектеседі. Сабақтардың көбісі шеңберде басталып, шеңберде аяқталады, ол қатысушылардың барлығына сабақ тақырыбын ширатуға, бағалауға мүмкіндік береді. Ол өз кезегінде педагогтерге аралық жетістіктер деңгейін анықтауға, кемшіліктерді көріп түзетуге үлесін қосады.

Тренингтік сабақтар. Үйірме жұмысына өзін-өзі диагностикалау, рөлдік ойындар, жаттығулар элементтері бар тренингтік сабақтар қосылған, олар мамандық таңдауға нақты қадам жасауға психологиялық дайындық жасауға, кәсіби жетістігін жоспарлау дағдысын дамытуға бағытталған. Сонымен бірге тренингтік сабақтар оқушыларға алған білімдерін іс жүзінде қолдануға көмектеседі.

Тестілеу. Бағдарламада қолданылатын тест материалдары топтың курсқа дейінгі және курстан кейінгі деңгейін анықтап қана қоймай, бар білімін бекітеді, маңызды қосымша ақпарат береді. Тест материалдары жеке дәптерледе тіркеледі, курс аяқталған соң әрбір оқушының өзінше бір «мәліметтер қоры» болады. Бұл материал түлек үшін тек көрнекі құрал емес, педагогтың оқушымен ары қарай қалай жұмыс жасау керектігінің көрсеткіші.

Топтық пікірталас. Психологтың басшылығымен оқушылардың қарым-қатынас жасауын ұйымдастыру. Топтық пікірталас өз тәжірибесі мен біліміне негіздеп, өз ойын айтуды қарастырады. Топтық пікірталас оқушыларға мәселені жан-жақты қарастыруға, жұмыс тиімділігін арттыруға, әрбір баланың жеке көзқарасын білуге мүмкіндіктер береді.

Кооперативті оқыту (КО). Кооперативті оқыту – кішігірім 2-6 адамдық топтарда оқыту әдісі, онда оқушылар ортақ мәселені бірігіп шешеді. Кооперативті оқытуды ұйымдастыру кезінде келесі процедураларды негізге алу қажет: қатысушыларды біріктіріп, бетпелік отыруларын сұраңыз. Топ қатысушылары арасында рөлдерді үлестіріп қойыңыз (баяндаушы, пікірталас басшысы, хатшы, безендіруші және т.б.). Бір-бірімен ақпарат, материал, идеямен бөлісіп, түсінбестіктерді бір-біріне түсіндіріп, мәселені анықтап, қорытынды жасап отыру керектігін айтып бәріне ортақ бір тапсырма беріңіз. Кейін топ жұмысын бағалаңыз.

Миға шабуыл. Миға шабуыл көптеген идеяларды жылдам түрлендіруге ғана мүмкіндік бермейді. Сонымен қатар, психологқа қатысушылардың барлығын жұмысқа қосуға, мәселелерді ерікті әрі еркін талқылауға, оқушылардың білім деңгейі мен қызығушылықтарын анықтауға да үлес қосады. Жиналған идеялар педагог үшін мәселе

төңірегінде тереңірек жұмыс жасауға, оның ішінде топтық пікірталас ұйымдастыруға негіз болады. Қажет жағдайда жүргізуші миға шабуылдың кілт идеяларын айтып өте алады.

Рефлексия. Курстың көптеген тапсырмалары рефлексия техникасын қолдануды қарастырады. Бұл техниканы икемді қолдануға болады: бір тапсырмаларды ол оқушыларға өз көзқарасы төңірегінде ойлануға, қорғашан адамдармен ой бөлісуге мүмкіндік берсе, басқа тапсырмаларда тапсырманы топпен бағалау құралы болады. Рефлексия қабылданған ақпаратты қорытуға, алған білімдерін қайда және қалай пайдалануға болатындығын ойластыруға үлес қосады. Рефлексия жүргізушімен қарым-қатынас орнатады. Қарым-қатынас орнату мақсатымен 3 түрлі рефлексиялық сұрақ қойылады: тапсырма мазмұны туралы; тапсырма орындау барысында топтағы қарым-қатынас туралы; әрбір қатысушы не біліп, не сезінгендігі туралы.

Мектептегі кәсіби өзін өзі анықтау

(Солтүстік Қазақстан облысының Красноярск негізгі мектебінің директоры О.В. Михайлованың тәжірибесінен)
(«Жасөспірімдерді ерте кәсіби бағдарлау» бағдарламасын енгізу аясында «Жастардың жетістіктері» ҚҚ) «Балама білім беру орталығы» (ББО)

Өз жолын дұрыс тапқан адамға
шынайы тектілік келеді.
Қазақ халқының мақалы.

Кәсіби оқыту және 12 жылдық білім беруге көшуге байланысты біз жыл бойы мектепте ерте кәсіби бағдарлау бойынша жұмыс жүргізілді.

«Жастардың жетістіктері» ББО «Жасөспірімдерді ерте кәсіби бағдарлау» жобасы аясында біздің мектепке «Кәсіби өзін өзі анықтау» курсының бағдарламасы беріліп отыр.

9 сыныпқа арналған оқу–әдістемелік топтама екі жұмыс дәптерінен тұрады (1 және 2 бөлім), мұғалімге арналған оқу–әдістемелік құрал, электронды оқу құралы, тесттер, бастауыш және орта кәсіби орындарға оқуға түсушілерге арналған анықтамалық.

Курстың мақсаты оқушыларда мамандық таңдауда жеке және кәсіби тұрғыда өзін өзі анықтаудың негіздерін қалыптастыру.

Бірлескен жұмыс барысында оқушылардың алдына қойылған негізгі талаптар болып өзін өзі тануға талпыну, өздігінен дамуға деген қызығушылық туғызу, өз шешімдеріне деген жауапкершілік туғызу болып табылады.

«Жастардың жетістіктері» ББО әзірлеген әдістемелері оқушылардың жеке психологиялық ерекшеліктерін зерттеу мүмкіндігін беріп, мамандық таңдауда осы қасиеттерінің сәйкестегін анықтайды.

Тәжірибе көрсетіп отырғандай, жасөспірімдерде өзін анықтау үдерісі ауыр өтеді, себебі, 8 және 9 сыныптарда балалардың дағдылары мен біліктері жоқ, таңдалып алынған мамандық үшін аса қажетті іскерлік қасиеттері төмен көрсетілген. Көптеген түлектер оқу орнын таңдау барысында өздерінің болашақ мамандықтары туралы мүлде ойланбайтыны анық.

Әлеуметтік қызметкерлердің есептеуінше, оқушылардың 30-40 %-ы ғана кәсіби жоспарын құруда қателеспейді. Сондықтан да, кәсіпалды даярлықтың бүгінгі күні оқушының өз жолын анықтауға бағытталған білім ордасын ұйымдастыруға беттелген. Ол оқу ордасында оқушыларға таңдауы бойынша курстар, ақпараттық жұмыстар, кәсіби бағдарлау және психологиялық–педагогикалық көмек көрсетіледі. Осы бағыттардың барлығы «Жастардың жетістіктері» ББО әзірлеген бағдарламада бар.

Жасөспірімдердің кәсіби өзін өзі анықтау қиындықтары көбіне олардың жас ерекшеліктеріне байланысты, себебі 14-15 жасқа келген жасөспірімнің дүниетанымы мен көзқарастары өзгереді, жалпы бұқарадан сытылып көзге түсуге тырысады. Сондықтан, осы курстың әдістемесі жасөспірімдерді өз бойындағы келеңсіздікті анықтауға ғана емес, сонымен қатар, өздерінің жақсы жақтарын да анықтауға, мінезінің қайратты, жігерлі жақтарын анықтауға да мүмкіндік береді.

Жасөспірімдердің өздері туралы төмен сана-сезімі, өзін төмен бағалауы, эмоциялық тұрақсыздығы педагогтер мен сынып жетекшілерінен қосымша күш-жігерді қажет етеді, ал курс материалдарында тұлғаның шыдамдылық, тұрақтылық, шапшандық, өздігінен ойлай білу, өздігінен білім алу сияқты қасиеттерінің дамуына көп назар аударылады.

Өзін – өзі бағалау дағдыларын қалыптастыру үшін біз оқушылардың неге басым қарайтындарын анықтадық. Сабақтарда алынған нәтижелер психодиагностикалық ақпарат болмаса да, әр оқушыға өмірде не қажеттірек екендігі, ал не аса бағалы болып табылмайтындығын көрсете алды. Біз оқушылардың зейінін қоғамда қалыптасқан стереотипқа, бағыттардың қандай да бір бағалысына өз көзқарасы болуы аса қажет.

Маңызды сәттердің бірі - мамандық таңдауды қойған мақсаттан бастау керек екендігін оқушыларға түсіндіру. Мамандықты дұрыс таңдау адамға өзінің күш-қуатын барынша іске асыруға мүмкіндік тудыратынын түсіндіру қажет. Сонымен қатар, мамандықты дұрыс тандасаң, көңілің қайтудан, өзіңді кедейліктен арашалап

қалатыныңды, бүгінгі және ертеңгі күніңе нық болтыныңды айдан анық екендігін білдіру де маңызды.

Көптеген теориялық материалдармен қатар, жұмыстың белсенді және интерактивті түрлері де жүргізіледі. Мысалы, іскерлік және рөлдік ойындар: «Мамандықты ата», «Мынау жаман мамандықтар», «Аналитикалық марафон» және тағы басқа.

Оқушыларды өздігінен әрекеттенуге үйреткен, өз идеяларын енгізуге және қате көзқарастан бас тартқызатын «Көпжүзді «Мен»», «Өзін өзі бағалау» тренингтері, жобалар әдісі, миға шабуыл, «мозаика», сауалнама, тестілеу әдіс-тәсілдері арқылы зерттеулер жүргізілді.

Сабәқ барысында барлық 11 сынып оқушыларында бастапқы мамандық таңдаулары соңғы шешім болмады, яғни 99% өз ойларын өзгертті. Біздің бірлесе істеген жұмысымыздың аз ғана тәжірибесі көрсеткендей, «Оқушылардың кәсіби өзін өзі анықтауы» курсының көмегімен біз әр оқушының мамандық таңдаудағы ішкі құзырлығын ғана емес, сонымен қатар, түрлі мамандықтарға бай әлемді ашуға, маманның біліктілігі мен біліміне талап қоюды қалыптастыруға, жоғары сапаға кәсіби сипаттама беруге және медициналық қарсы көрсеткіштеріне сипаттама беруге назар аударуға мүмкіндік берді. Бұл бағдарлама болашақта балалардың мамандықты жеңіл-желпі таңдай салудан қорғайды.

Ерте кәсіби бағыт беруде мамандық таңдау ғана емес, балалардың қабілеттерін ашып, оны дамыту да өте маңызды. Бір ағылшын ғалымы айтқандай: «Қанда да бір мамандықта жетістікке жетудің бірінші қадамы – оған шын мәнінде қызығушылық таныту». Ал балаларды қызықтыруға, болшақта кәсіби тұрғыда жетістікке жеткізуге бағыттауға «Жастардың жетістігі» ББО-ның бағдарламасы көмектесті деуге болады.

Мектептегі кәсіби өзін өзі анықтау

(Павлодар қ. «Балалар-жасөспірімдер экология және туризм орталығы» жұмыс тәжірибесінен

Қосымша білім беру саласындағы мемлекеттік саясаттың маңызды басымдықтарының бірі - оқушылардың кәсіби тұрғыда өзін өзі анықтауы болып табылады.

Қызметі оқушылардың өмірде әлеуметтенуі мен бейімделуіне бағытталған БЖЭТО оқыту кеңістігінде оқушылардың кәсіби тұрғыда өзін өзі анықтауы мақсатында тиісті жағдайлар жасалған.

Біріншіден, үшінші оқыту жылындағы топтар, зерттеу және эксперимент топтарындағы білім бағдарламаларының жүзеге асырылуы, олардың негізгі мақсаты – балалар бірлестіктері қызметінің

бағыттары бойынша кәсібиге дейінгі біліктердің меңгертілуі болып келеді.

Экология, өлкетану, туризм, археология, тарих, экскурсия жүргізу мен мұражайтану, фенология мен экономика салалары кәсіптерінің әлемімен жалпы орта білім беру мектептері негізінде жүргізілетін «Қоршаған ортаның экологиялық мониторингі», «Экология. Тұрақты даму», «Жас экскурсия жүргізушісі», «Туған өлкенің экономикасы», «Табысқа жетер жол», «Фенология әлемінде» элективтік курстары мамандықтармен танысу мүмкіндігін береді.

Экологиялық мәдениеті мен белсенді азаматтық ұстанымын қалыптастыру мақсатында Орталық тарапынан бес жылдан астам уақыт көлемінде жалпы орта білім беру мектептері оқушылары мен арнаулы орта және жоғары оқу орындары студенттеріне арналған «Жасыл ғаламшар» экологиялық лекторий жүргізіліп келеді.

«Біз және экология» облыстық сырттай мектебі негізіндегі зерттеу, жобалық және тәжірибелік қызметі бойынша сабақтар облыс білім беру ұйымдары оқушылары үшін бастауыш кәсіби деңгейіне айналды.

Әлеуметтік серіктестік оқушылардың мектепте меңгеретін білімдерді ұғынуы мен тұлғалық, кәсіби тәжірибесін игеруге бағдарланған біртұтас білім кеңістігінің қызмет атқаруы мақсатында қажетті жағдайлар жасайды. Осы бағытта Орталық екіжақты келісімшарттар негізінде «Қазақстан алюминийі» АҚ, «Павлодар мұнай химия зауыты» ЖШС кәсіпорындарында экскурсиялар, С.Торайғыров атындағы Павлодар мемлекеттік университеті және Павлодар мемлекеттік педагогикалық институтымен бірлесе оқушыларға

арналған археопалеонтологиялық, этнографиялық, тарихи-өлкетану экспедициялары мен тәжірибелер бойынша өзара ынтымақтастық арқылы өз жұмысын жүргізеді.

Оқушылардың кәсіби тұрғыда өзін өзі анықтауы бойынша Орталық қызметі нәтижелілігінің көрсеткіші балалар бірлестіктері

тәрбиеленушілерінің біздің өңірдегі және шетелдегі колледждер мен ЖОО-на мамандық бойынша оқуға түсіп, Орталық ұжымының кешегі түлектерімен толықтырылуы болды, оның ішінде Кремер, Дьяченко, Каримовтар, Ридзаускас сияқты тұтас отбасылық әулеттер.

Стартта – Мария Дьяченко мен Антон Дьяченко.

Секундомер ұстаған – Оксана Владимировна Дьяченко.

Солдан оңға қарай біріншісі – Мария Дьяченко, үшіншісі – Антон Дьяченко.

Кәсіби бағдарлау мәселелері өсуде, бірақ мүмкіндіктер де кеңеюде.

Кәсіби бағдарлау бойынша жұмыс істейтін педагогтердің міндеті оқушылардың кәсіби өзін өзі анықтауына уәждемені арттыру. Мұнда ақпараттық-коммуникациялық технологиялар көмек береді. Ғаламтор және компьютерлі техниканың дәуірлеуі кәсіби бағдарлау жұмысының қағидаттары мен нысандарын жаңарту үшін нақты қор болып табылады. Сабақтан тыс қызметте ақпараттық технологияларды қолдану оқушылардың психологиялық дәрістерге, сол сияқты компьютерлік технологияларға да қызығушылығын белсендіреді, қызығатын ақпаратына кедергісіз қолжетімділікті қамтамасыз етеді:

- өз еркімен жасайтын белсенді қызметке бағдарлайды;
- жоғары сынып оқушыларына өздерінің негізгі икемділіктері мен қабілеттіліктерін өздігінен талдауға дайындығын қалыптастыруға көмектеседі;
- өзінің жеке және кәсіби қызығушылықтары мен икемділіктерін шамамен анықтауға көмектеседі.

Балаларға қосымша білім беру жүйесінде сырттай оқытуды ұйымдастыру

Қазіргі уақытта ақпараттық кеңістіктің белсенді дамуының арқасында негізінен Ғаламтор-технологиялары құралдарымен жүзеге асатын және оқыту үдерісінің компонентіне лайықты көрсететін, педагог және оқушының қашықтықта бір бірімен өзара қатынасын ұсынатын, қашықтықтан және күндізгі-сырттай оқыту сияқты оқытудың түрі өзекті болып табылуда.

БЖЭТО қашықтықтан оқытуды мыналар арқылы жүзеге асырады:

- «Экология және біз» облыстық сырттай экологиялық мектептің қызметі;

- «Жас зерттеуші» жазғы экологиялық жаттықтыру практикумының қызметі;

- элективті курстарды жүргізу.

10 жылдан астам Орталық базасында қашықтықтан оқыту шеңберінде «өлкетану», «туризм», «экология» бағыттары бойынша ғылыми-зерттеу және тәжірибелік әрекет негізінде экологиялық мәдениет, инновациялық ойды қалыптастыру қызметінің негізгі мақсаты болып табылатын «Экология және біз» облыстық сырттай экологиялық мектебі өзінің белсенді жұмысын атқаруда.

Мақсатқа жету үшін келесі міндеттер қойылған:

жобалау-зерттеу қызметі арқылы негізгі жалпы және түйінді құзыреттілікті қалыптастыру;

оқушылардың әлеуметтік және кәсіби өзін өзі анықтауы үшін жағдайлар жасау;

біртұтас оқыту кеңістігін құру.

Орталық педагогтерінің басшылығымен Ақсу, Ақтоғай, Лебяжі, Қашыр, Баянауыл, Успенск, Павлодар аудандарының алпыс оқушысы «виртуалды кабинет» (methodistDUCET@yandex.kz) жұмысын және «орнында» орындау үшін тәжірибелік тапсырмалар алу, жеке кеңестер арқылы жас зерттеушілердің дағдыларын игере отырып, тәжірибелік және зерттеу жұмыстарын жүргізеді.

Сырттай мектептің оқушылары «Павлодар облысының сирек кездесетін өсімдіктерін жерсіндіру», «Бауша бүлдіргенінің сортын үйрену», «Өсімдік өсуін биобинталандырушы», «Ескі қала», «Мектеп мұражайы – өлкетану құндылықтарының жинақ сандықшасы», «Табиғатқа антропоген әсер етуі» және көптеген өзекті тақырыптар бойынша өз жұмыстарын жүргізуде.

Сырттай мектептің оқушылары «Павлодар облысының сирек кездесетін өсімдіктерін интродукциялау», «Бақтағы бүлдірген сортын зерттеу», «Өсімдіктерді өсіру биостимуляторы», «Ежелгі қала», «Мектеп мұражайы – өлкетану құндылықтарының жинақтаушысы»,

«Табиғатқа антропогенді әсер ету» және басқа да өзекті тақырыптар бойынша жұмыс жүргізуде.

«Жас зерттеуші» жазғы экологиялық практикумның қызметі мектептің жаратылыстану–ғылыми циклы пәндерінің шеңберінде белгілі білімдер алған, білім ұйымдарының 5-9 сынып оқушыларының экологиялық жасақтары жұмыстарын ұсынады және экологиялық-ботаникалық кешен бөлімдерінде тәжірибелік зерттеу арқылы қоршаған орта туралы дағдылары және білімдерін қалыптастыру бойынша міндеттерді шешуге бағытталған.

Экологиялық практикум бағдарламасына түрлі зерттеу тапсырмалары кіреді, бақылаушылығын дамытуға көмектеседі, ойын дамытады және оқушыларға өздігінен тәжірибелік білім алуға көмектеседі.

Экологиялық практикум өткізуге жазғы еңбек тәжірибесінен күнсайын бір академиялық сағаттан беріледі. Оқушылар ұсынылған тапсырмалардың біреуін таңдайды, жұмыс мазмұнымен танысады, экологиялық практикум күндері бойынша жұмысты бөледі және тапсырманы орындауға кіріседі. Өз жұмысының нәтижелері бақылаушы күнделігі және кіші жобаларды қорғау түрінде ұсынылады.

Жетпіс оқушыдан артық қамтылған «Фенология әлемінде», «Табысқа жол», «Туған өлкенің экономикасы», «Жас саяхатшы», «Экология. Тұрақты даму», «Қоршаған ортаның экологиялық мониторингі» қаланың жалпы білім беру мектептері оқушылары үшін өткізілген күндізгі-сырттай элективті курстар фенология және экономика, саяхаттану және мұражайтану, тарих, археология, туризм, өлкетану, экология саласындағы кәсіп әлемімен танысуға мүмкіндік береді.

Оқушылардың ғылыми-зерттеу және оқыту-танымдық әрекеттерін ынталандыру мақсатында өткізілетін «Менің Отаным – Қазақстан» дәстүрлі жыл сайынғы өңірлік ғылыми-тәжірибелік конференциясында білім алушылар өз қызметтерінің нәтижелерін ұсына алады.

Оқушылар СӨС және фенология, экология, табиғатты қорғау саласында зерттеуде, экологиялық жасақтар, мектептік орман шаруашылығы жұмысы бойынша, өңірді абаттандыру және көгалдандыру бойынша өңірлік экологиялық мәселелерді шешуде тәжірибелік үлесті көрсететін жобаларды «Экология және біз» секциясында бағалай алады.

«Экология. Тұрақты даму» бағыты бойынша зерттеулер, эксперименттер, тәжірибелер, бақылаулар нәтижелерімен «Зерттеу жұмысы» секциясында бөлісе алады.

«Өз өлкенді таны» секциясы «Менің Отаным – Қазақстан» - бұл өлкетану, археопалеонтологиялық, этноэкспедиция, экологиялық

соқпақтар және туристік экскурсиялық маршрутты әзірлеу Республикалық бағдарламасы шеңберінде туристік-өлкетану қызметін бейнелейді.

Мектеп мұражайлары қызметінің тәжірибесін, табиғат ескерткіштерін, тарих және мәдениетті үйрену, саяхат материалдары және саяхат маршруттарын әзірлеуді «Мұражай – тарих бесігі» секциясы жұмысында көрсетуге болады.

БЖЭТО кіші және орта топтағы балалар бірлестіктерінің ең жас зерттеушілері үшін «Ғылымға алғашқы қадам» секциясы өз жұмысын жүргізеді.

«Менің Отаным – Қазақстан» конференциясы – республикалық және халықаралық конкурстарға, форумдарға, конференцияларға қатысу үшін бастау алаңы.

Әдебиеттер тізімі

1. Т.В. Белова, И.А. Волошина, В.А. Солнцева және т.б. Бастауыш кәсіби кеңес берушінің анықтамасы. - М., 2008.
2. М.А. Бендюков. Кәсіби бағдарлау әліпбиі. Еңбек нарығында жас адам қалай табысқа жете алады? 2-ші басылым, қосымша / М.А. Бендюков, И.Л. Соломин, М.И. Ткачев. «Литера плюс», 2007.
3. Жастарды кәсіби бағдарлауда арнайы оқу мекемелері және жалпы білім беру мектептерінің өзара қатынасы: Ғылыми еңбектердің ЖООаралық жинақтамасы. - Ярославль: К.Д. Ушинский ат. ЯМПИ, 2004.
4. Н.Н. Захаров. Оқушылардың кәсіби бағдарлануы: студенттер үшін оқу құралы. - М.: Ағартушылық, 2008.
5. Е.А. Климов. Кәсіпті қалай таңдау керек. 2-ші бас., қосымша / Е.А. Климов. М.: «Ағарту», 2000.
6. Мамбеева Ж.С., к.ф.н., Балгимбаева З.М., д.п.н. «Профориентация – шаг в будущее», 2015 г.
7. С.С. Мартынова. Оқушылардың кәсіби бағдарлануы (әдістемелік ұсынымдар). Омск: Омск. пед. ин-т, 2006.
8. «Жасөспірімдердің кәсіби тұрғыда ерте бағытталуы» бағдарламасы аясында «Жастардың жетістігі» (ББО) ҚҚ.
9. АБ Конгресс молодежи Казахстана Павлодарской области. Программа «Профориентационная работа с молодежью».
10. В.А. Поляков, С.Н. Чистякова. Жастардың кәсіби өзін өзі анықтауы// Педагогика. - 2003. - №5. - С. 34-52.
11. «Жастардың кәсіби бағдарлануы»/ А.Д. Сазонов, Н.И. Калугин, А.П. Меньшиков және т.б. - М.: Жоғары мектеп, 2003.
12. Жастардың кәсіби бағдарлануы және жоғары оқу орындарына қабылдауды ұйымдастыру/ Н.Г. Гусев, Н.П. Калашников, А.В. Качанов және т.б. - М.: Жоғары мектеп, 2002.
13. Еңбекті оқыту үдерісінде үлкен оқушыларды кәсіби бағдарлау/ В.А. Полякова ғылыми канд. пед. редакциясымен; М.: Ағарту, 2002.
14. Үйренушілердің кәсіби бағдарлануы: Пед. инст. студенттері үшін оқу құралы; А.Д. Сазонова. редакциясымен - М.: Ағарту, 2005.
15. Оқушылардың кәсіби бағдарлануы: Ғылыми еңбектердің жомаралық жинақтамасы». - Ярославль: К.Д. Ушинский ат. ЯМПИ, 2007.
16. Мектептегі кәсіби бағдарлау. Оқушылардың кәсіби өзін өзі анықтауы/ Жұмыссыз халықты кәсіби бағдарлау және мүгедектерді кәсіби оңалту Челябинск облыстық орталығының әдістемелік ұсынымдары. Челябинск, 2006.

17. Кәсіби бағдарлау: мәселелер және шешімдер / жұмыссыз халықты кәсіби оқыту және кәсіби бағдарлау Вологодты облыстық оқыту-әдістемелік орталығы, 2005.

18. Н.С. Пряжников. Кәсіби және жеке тұлғалық өзін өзі анықтауды белсендіру әдістері, ҮЕҰ «Модэк» баспасы, 2002.

19. Н.С. Пряжников Карточкалы кәсіби кеңес беру әдістері: Уч. пос. / Н.С. Пряжников. М.: «Кәсіби орталық» Ассоциациясы, 2003.

20. В.А. Слостенин және т.б. Педагогика: Жоғары пед. оқу мекемесінің студ. үшін оқу құралы / В.А. Слостенин, И.Ф. Исаев, Е.Н. Шиянов; В.А. Слостенина. редакциясымен - М.: «Академия» баспа орталығы, 2002. - 576 с.

21. И. Р. Сорокина, кпн, доцент, кафедра СПиП, Гуманитарлы институт, А.Г. и Н.Г. Столетовых ат. ВГУ «Тұратын жері бойынша клубтардағы жасөспірімдермен кәсіби бағдарлау жұмысының ойынды нысанының ерекшелігі».

22. Жұмыспен қамту қызметінде жастарды кәсіби кеңестендіру технологиялары / Н.Б. Богдановой редакциясымен. М.: Россияның ФСЗ Россиялық оқу орталығы, 2005.

23. Кәсіби бағдарлаудың оқыту-әдістемелік кабинеті: Оқытушы үшін кітап» / Л.В. Ботякова, А.Е. Голомшток, С.С. Гриншпун және т.б.. М.: Ағарту, 2006.

24. А.П. Чернявская Кәсіби бағдарлау бойынша психологиялық кеңес беру. - М.: ВЛАДОС-ПРЕСС, 2001.

25. Мектеп және кәсіпті таңдау» / В.А. Полякова редакциясымен, С.Н. Чистяковой, Г.Г. Агановой. - М.: Педагогика, 2007.

Введение

Проблема выбора профессии стоит перед старшеклассниками всегда, а сейчас она становится особо актуальной в связи с изменениями, происходящими в нашем обществе. Современная экономическая и политическая обстановка заставляет предъявлять все более высокие требования к индивидуальным психофизиологическим особенностям человека. Рыночные отношения кардинально меняют характер и цели труда: возрастает его интенсивность, усиливается напряженность, требуется высокий профессионализм, выносливость и ответственность.

О множестве новых профессий школьники не имеют информации, да и традиционные профессии претерпевают существенные изменения. Профессиональный выбор, сделанный с учётом таких факторов, как запрос рынка труда, требования профессии к человеку и его

индивидуальным особенностям, становится важнейшим условием успешного освоения профессии, гармоничного вхождения в трудовую деятельность, формирования конкурентоспособного профессионала, в конечном счёте – благополучия его семьи.

Дополнительное образование должно осознать свою долю экономической ответственности перед страной. Профориентационная работа занимает важное место в деятельности системы дополнительного образования, так как она связывает систему образования с экономической системой, потребности учащихся с их будущим. Для благополучия общества необходимо, чтобы каждый выпускник дополнительного образования находил возможно более полное применение своим интересам, склонностям, не терял напрасно время, силы (да и средства) в поисках своего места в системе общественного производства, на котором мог бы принести наибольшую пользу и получить глубокое удовлетворение от своего труда.

Возникла потребность в разработке качественно новых образовательных моделей в дополнительном образовании, включающих создание комплексной системы профориентации, охват всех ступеней образования.

Правильно выбранная профессия соответствует интересам и склонностям человека, находится в полной гармонии с призванием. Только в таком случае профессия приносит радость и удовлетворение.

Обучающиеся нуждаются в разносторонней информации о

профессиях, в квалифицированном совете на этапе выбора профессии, поддержке и помощи в начале профессионального становления. Именно эту работу и могут организовать педагоги дополнительного образования.

Возросшие требования современного производства к уровню профессиональной подготовленности кадров в еще большей, чем раньше, степени актуализируют проблемы профессиональной ориентации школьников, поскольку профессиональные намерения значительной части обучающихся зачастую не соответствуют потребностям экономики страны в кадрах определенной профессии.

Подготовка к выбору профессии важна еще и потому, что она является неотъемлемой частью всестороннего и гармоничного развития личности, и ее следует рассматривать в единстве и взаимодействии с нравственным, трудовым,

интеллектуальным, политическим, эстетическим и физическим совершенствованием личности, то есть со всей системой учебно-воспитательного процесса.

Кроме общеобразовательных учреждений работу по профессиональной ориентации школьников ведут организации дополнительного образования. Они также решают проблему оказания помощи своим ученикам в выборе профессии.

Для успешной реализации поставленных задач необходим научно обоснованный подход к организации процесса профессиональной ориентации обучающихся, учитывающий специфику организации дополнительного образования, изменяющиеся социально-экономические условия, индивидуально-личностные особенности детей, особенности образовательного процесса в данных организациях образования. Образовательный процесс в организациях дополнительного образования носит личностно-ориентированный характер. Так, актуализируется проблема реализации личностного подхода при разработке концепции профессиональной ориентации детей в организациях дополнительного образования.

Ученые отмечают, что перед современной педагогической наукой и образовательной практикой ставятся в области профессиональной ориентации детей новые задачи. Анализ научной литературы показал следующие противоречия:

- между большой социальной и личностной значимостью подготовки детей к сознательному выбору профессии и слабой

разработанностью новых теоретико-методологических оснований данного процесса;

- объективной необходимостью стимулирования в процессе профориентации профессионального самоопределения детей с учетом их индивидуальных, личностных особенностей, природных способностей, социально-экономических потребностей региона и рынка труда и недостаточностью данного подхода в теории профессиональной ориентации детей в организациях дополнительного образования;

- необходимостью использования личностно-ориентированных технологий, способствующих профессиональному самоопределению обучающихся, и недостаточностью подготовленностью педагогов к их применению в процессе дополнительного образования детей.

Исходя из указанных противоречий сделан выбор темы методических рекомендаций, проблема которых сформулирована следующим образом:

деятельность современного педагога дополнительного образования для обеспечения правильной профессиональной ориентации, проявляющейся в форме заботы общества о профессиональном становлении подрастающего поколения, поддержки и развития природных дарований, а также проведения комплекса специальных мер содействия человеку в профессиональном самоопределении и выборе оптимального вида занятости с учетом его потребностей и возможностей, социально-экономической ситуации на рынке труда должна основываться на новых информационных технологиях, интерактивных методиках, владении методами и формами работы, способствующими достижениям цели.

Методические рекомендации содержат методики профессиональной ориентации школьников в условиях дополнительного образования по направлениям. Перечень методик проведения профориентационной работы составляется на основе изучения опыта организаций образования различных регионов страны.

В методических рекомендациях отражены формы и методы взаимодействия, мероприятия, ориентированные на профориентацию школьников, методы информационного сопровождения профориентации.

Цель данных рекомендаций – организация системной профориентационной работы педагогами, реализующими программы дополнительного образования, поиск новых форм и содержания профориентационной работы, также создание комплексной системы и ее организация на межведомственной основе.

Профессиональная ориентация школьников в условиях функционирования системы дополнительного образования

Профессиональная ориентация – это система научно обоснованных мероприятий, направленных на подготовку школьников к выбору профессии с учётом особенностей личности и социально-экономической ситуации на рынке труда, на оказание помощи учащимся в профессиональном самоопределении и трудоустройстве.

Дополнительное образование детей - необходимое звено в воспитании многогранной личности, в ее образовании, в ранней профессиональной ориентации. Дополнительное образование детей многообразно, разно направлено, наиболее вариативно.

Ценность дополнительного образования детей в том, что оно усиливает вариативную составляющую общего образования и помогает ребятам в профессиональном самоопределении, способствует реализации их сил, знаний, полученных в базовом компоненте.

Дополнительное образование детей создает ребенку условия, чтобы полноценно прожить пору детства. Ведь если ребенок полноценно живет, реализуя себя, решая задачи социально значимые, выходит даже в профессиональное поле деятельности, то у него будет гораздо больше возможностей достичь в зрелом возрасте больших результатов, сделать безошибочный выбор.

Основное содержание дополнительного образования детей - практико-ориентированная деятельность: здесь ребенок действует сам в ситуации поиска, получает знания из взаимодействия с объектами труда, природы, с культурными памятниками и т.д.; создаются ситуации, когда ребенку нужно самому извлечь знания из окружающего мира. Дополнительное образование детей - исключительно творческое, потому что побуждает ребенка находить свой собственный путь.

Ребенок в дополнительном образовании постигает самую главную в жизни суть - ищет смысл жизни и возможность быть. И, конечно, с открытием каждой новой организации дополнительного образования детей расширяется пространство детского благополучия. Современным детям уже не требуется объяснять, что изменились представления о монополии школы на формирование личности ребенка; растет престиж организаций дополнительного образования детей, расширяется их образовательный потенциал; появляются новые ниши, в которых находят себя «неудобные» (нестандартные) дети.

Успешность профессиональной ориентации детей в организациях дополнительного образования на основе личностного подхода обеспечивается соблюдением следующих педагогических условий:

учет и реализация принципов природосообразности и

культуросообразности, межпредметных связей, личностно-ориентированных технологий.

Соблюдение обозначенных условий позволяет обеспечить успешность профессиональной ориентации путем учета и реализации половозрастных и индивидуальных особенностей и возможностей воспитанников; внешних культурных условий конкретной личности, региона, страны для развития их готовности к сознательному выбору будущей профессии; оказания помощи обучающимся в выявлении, становлении и развитии личностных резервов, обеспечивающих их успешное профессиональное самоопределение.

Профессиональная ориентация школьников в условиях организации дополнительного образования включает в себя следующие направления: информационно-просветительское, диагностическое, консультационное и обучающее.

Информационно-просветительское направление. Реализуя это направление, организации дополнительного образования готовят серию занятий, рассказывающих о различных сторонах той или иной профессии, представляют профессиональный мир в конкретно-наглядной форме. Они привлекают внимание учащихся к тематическим выставкам, по их запросам подбирают необходимую литературу, учитывая возрастные и психологические особенности, занимаются формированием специального раздела фонда.

Цель этого направления - создать у детей максимально четкий и конкретный образ основных типов профессий. Это поможет в будущем сделать наиболее осознанный и осмысленный выбор

Диагностическое направление. Это направление реализуется в двух планах:

самопознание, исследование ребенком своих качеств в контексте определенной профессии; оценка своих возможностей, определение степени выраженности тех или иных профессионально важных качеств и прочих ресурсов, обуславливающих профессиональный выбор.

В развитии данного направления организациям дополнительного образования было бы полезно использовать различные сборники тестов и анкет, помогающих определить уровень развития каких-то профессионально важных качеств. Грамотно провести тестирование по ним и дать компетентную рекомендацию может только специалист, но ничего плохого не будет, если школьник в целях самопознания сам заполнит какую-нибудь анкету.

Если позволяет материально-техническая база, то может быть установлена одна из многочисленных компьютерных программ для определения возможного профессионального пути.

Консультационное направление подразумевает содействие выбору оптанта (человека, стоящего перед необходимостью профессионального выбора). Это содействие основывается на учете мотивов человека, его интересов, склонностей, личностных проблем или особенностей мировоззрения. Оно может включать в себя диагностический или информационный аспект, но может и не включать.

Организация дополнительного образования в рамках консультационного направления, может лишь предоставить ребенку материалы по интересующей профессии: профессиограмму, данные об учебных заведениях, где готовят по данной профессии и периодические издания, в которых говорится о востребованности профессии на рынке труда.

Обучающее (или формирующее). В русле этого направления ребенок воспринимается как носитель определенных компетенций, к числу которых относятся и следующие умения: анализировать мир профессий; анализировать свои возможности и ограничения в ситуации профессионального выбора; владение стратегиями поиска работы и поиска путей профессиональной самореализации. То есть, на специально организованных занятиях педагог дополнительного образования обучает детей компетенции в области профессионального выбора как общей социальной компетенции. В рамках этого направления педагог дополнительного образования может проводить специальные лично ориентированные занятия, направленные на активизацию личности детей в области профессионального самоопределения, а также строить работу с учетом знаний о психологических особенностях учеников.

Основными направлениями в деятельности организации дополнительного образования в области профессиональной ориентации детей являются:

- знакомство с содержанием и перспективами рынка профессий;
- формами и условиями их освоения, требованиями, предъявляемыми профессиями к человеку, возможностями профессионально-квалифицированного роста;
- распространение профессиографических материалов;
- информирование детей о состоянии рынка труда, потребностях экономики в квалифицированных кадрах;
- ознакомление с современными видами производства;
- проведение работы по профессиональной ориентации детей, формированию у них интересов к профессиям,

осуществление мер по профессиональной, производственной и социальной адаптации.

Деятельность педагога дополнительного образования по организации профессиональной ориентации школьников.

Педагог дополнительного образования и характеристика его деятельности

Педагог дополнительного образования - один из важнейших специалистов, непосредственно реализующих дополнительные образовательные программы различной направленности. Он занимается развитием талантов и способностей школьников, включая их в художественную, научно-техническую, туристско-краеведческую и др. деятельность. Он комплекзует состав творческих объединений, способствует сохранению контингента детей, реализации образовательной программы, ведет непосредственную образовательную деятельность с детьми в определенном творческом объединении, обеспечивая обоснованный выбор форм, методов, содержания деятельности. Участвует в разработке авторских образовательных программ, несет ответственность за качество их реализации.

Педагог дополнительного образования является специалистом по развитию у детей разнообразной творческой деятельности. Он в рамках своей должности выявляет творческие способности обучающихся, способствует их развитию, поддерживает одаренных и талантливых детей, оказывает консультативную помощь родителям.

В настоящее время система профориентационной работы педагога дополнительного образования включает в себя деятельность по **следующим направлениям:**

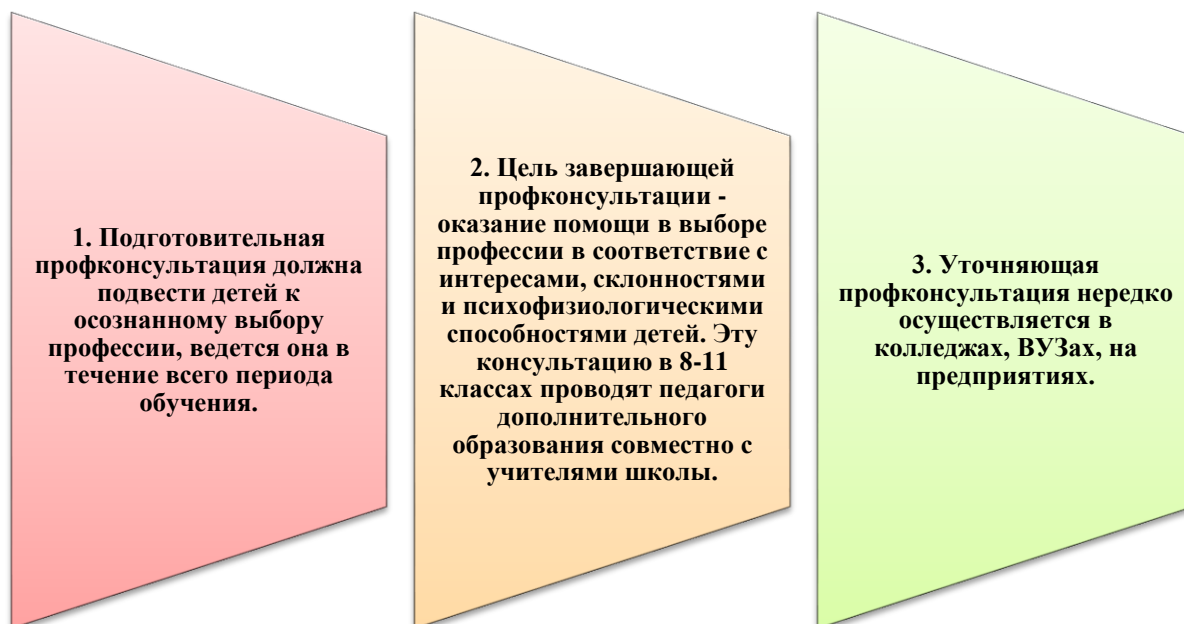

Педагоги дополнительного образования в области профессиональной ориентации школьников:

- участвуют в разработке профессиографических материалов;
- участвуют в оборудовании кабинетов профориентации;
- осуществляют профессиональное информирование учащихся старших классов и выпускников общеобразовательных школ, учителей и родителей о ситуации на рынке труда региона и города в целом о профессиях, пользующихся спросом на рынке труда и возможностях их получения в учебных заведениях региона и области, в том числе по направлениям органов государственной службы занятости;

- проводят групповое и индивидуальное профессиональное консультирование детей;
- совместно с органами образования, общественными молодежными объединениями и организациями участвуют в проведении массовых и тематических профориентационных мероприятий;
- создают специализированные кабинеты профориентации и организуют их работу в организациях образования

Можно выделить три этапа в работе педагога дополнительного образования по профконсультации:

На каждом из этих этапов профконсультация детей педагогом дополнительного образования носит разный характер.

На первом этапе подготовка к выбору профессии немислима без развития самооценки и положительных качеств личности. При этом профконсультация прежде всего носит развивающий характер. Если у ребенка уже сложились интересы, отвечающие его способностям, то задача педагога дополнительного образования состоит в том, чтобы направлять его деятельность.

На втором этапе профориентация носит рекомендательный характер и решает такие основные задачи: соответствие состояния здоровья требованиям выбираемой профессии, психологическая готовность личности к овладению избранной профессией, справочная информация о содержании и характере труда, возможностях получения специального образования, профессиональной подготовки и трудоустройства. Согласно этим задачам выделяют три этапа профконсультации: психолого-педагогическую, медицинскую и справочную.

Для проведения психолого-педагогической консультации педагоги дополнительного образования используют данные предварительной профдиагностики личности детей. Медицинскую профконсультацию проводят заблаговременно, чтобы дать возможность подростку самостоятельно подойти к правильному выбору профессии, исходя из состояния своего здоровья и требований, предъявляемых человеку профессией. Это работа осуществляется с участием врача и других медицинских работников.

Третий этап профконсультации связан с поступлением ребенка в

профессиональное учебное заведение или непосредственно на работу. Его можно назвать еще формирующим, ибо основная задача на этом этапе - помочь молодому человеку утвердиться в профессиональном выборе. С помощью педагога дополнительного образования молодые люди знакомятся с будущими условиями своей деятельности, готовясь к обучению в учебном заведении или непосредственно поступлению на работу.

Формы и методы, которые использует педагог дополнительного образования при решении задач профессиональной ориентации

Планировать работу педагога дополнительного образования по профессиональному просвещению в частности по профпропаганде и последующей профагитации, следует в соответствии с предварительной профдиагностикой. Только на основе такого подхода можно проводить соответствующую работу с детьми, направленную на формирование сознательного отношения к выбору профессии. Исходя из того, что профпросвещение - процесс активный, следует больше опираться на такие методы работы, которые требуют непосредственного участия детей в самом процессе получения информации.

Чтобы работа педагога дополнительного образования по профпросвещению имела положительные результаты, она должна проводиться умело и с большим педагогическим тактом. Ориентируя на профессии, в которых страна и общество испытывают недостаток, педагогу дополнительного образования нужно избегать давления, так как это может привести лишь к окончательной потере интереса к данной профессии. Главный принцип, которым следует руководствоваться педагогу дополнительного образования в работе по профпросвещению - связь с жизнью. Исходя из этого, основные направления работы педагога дополнительного образования в этой области можно выразить так:

профпросвещение предполагает формирование целостного, многопланового представления детей о стране, отраслях, предприятиях, профессиях;

в процессе проведения работы по профессиональному просвещению необходимо учитывать направленность в развитии различных отраслей данного экономического района, сложившиеся трудовые традиции, наличие общеобразовательных и профессиональных учебных заведений;

профессиональное просвещение детей должно основываться на реальной потребности в конкретных профессиях;

ознакомление с миром профессий следует тесно увязывать с профессиональными интересами, склонностями и способностями молодежи и динамикой развития этих особенностей молодых людей.

Содержание работы по профессиональному просвещению должно учитывать состав детей по возрасту, полу.

Значительное место в работе педагога дополнительного образования по профпросвещению занимают беседы. Их можно посвящать ознакомлению с какой-то одной профессией, с группой родственных профессий, вопросам значимости их правильного выбора для человека. При этом тематика бесед должна отвечать возрастным особенностям школьников и охватывать круг вопросов, интересующих самих детей.

План ознакомления детей с профессиями в процессе беседы

1. Общие сведения о профессии:

- Краткая характеристика предприятий и организаций, где применяется профессия, краткий исторический очерк и перспективы развития профессии, основные специальности, связанные с данной профессией.

2. Производственное содержание профессии:

- место и роль профессии в научно-техническом прогрессе, ее перспективность; предмет, средства и продукт труда; содержание и характер (функция) трудовой деятельности; объем механизации и автоматизации труда; общие и специальные знания и умения специалиста данной профессии, моральные качества; связь (взаимодействие) с другими специальностями.

3. Условия работы и требования профессии к человеку:

- санитарно-гигиенические условия труда; требования к возрасту и здоровью; элементы творчества, характер трудностей, степень ответственности, специальные требования к физиологическим и психологическим особенностям человека, отличительные качества хорошего работника; специальные условия: влияние профессии на образ жизни работника, его быт; экономические условия: организация труда, система оплаты, отпуск.

4. Система подготовки к профессии:

- пути получения профессии, курсы, колледжи, вузы; связь профессиональной подготовки с учебной и трудовой деятельностью; уровень и объем профессиональных знаний, умений и навыков, необходимых для получения начального квалификационного разряда по данной профессии; перспективы профессионального роста; где можно продолжить ознакомление с профессией.

Такие беседы могут проводиться педагогом дополнительного образования в профориентационных центрах, общеобразовательных школах, организациях дополнительного образования.

Основные организационные варианты профориентационной помощи педагогом дополнительного образования.

1. Организация дополнительного образования сама проводит учебные занятия в форме экскурсий, игр, встреч.

2. Педагог дополнительного образования работает в конкретной школе и обслуживает только учащихся данной школы.

3. Педагог дополнительного образования имеет в конкретной школе основную базу (кабинет), но обслуживает несколько близлежащих школ.

4. Дистанционная профориентационная помощь, например, по переписке (подросток по почте получает бланк с опросниками, отправляет свои ответы, после чего ему высылаются результаты и рекомендации). В настоящее время широкие перспективы открываются в связи с внедрением компьютерной техники (в частности, сети «Интернет»),

5. Помощь через средства массовой информации (специальные циклы передач, рубрики в периодических изданиях и др.).

Естественно, нельзя выделить самый лучший вариант, так как все зависит от конкретных условий. Лучше стремиться к совмещению и взаимодополнению разных вариантов. Именно в этом случае можно будет говорить о системности профориентационной работы.

Организацию профессиональной ориентации педагогом дополнительного образования следует разделить на три этапа, каждый из которых имеет свои задачи, средства и методы.

Первый этап профессиональной ориентации включает работу с учащимися 4-6 классов. Задачи этого этапа заключаются в выявлении первоначальных профессиональных намерений, склонностей и интересов у детей; воспитание основ нравственного, идейного и трудового характера при выборе профессионального жизненного пути. Для решения этих задач рекомендуется проведение экскурсии в различные институты и на предприятия; обсуждение просмотренных телепередач о выборе профессии; беседы о значении выбора профессии и др. Примерный план работы по профессиональной ориентации с учащимися 4-6 классов может включать изучение личности учащегося; проведение бесед на тематику выбора профессии и др.

Второй этап (7-8 классы) работы по профессиональной ориентации с детьми решает следующие задачи: оказание помощи в поиске своего призвания; содействие учащимся в углубленном знакомстве с будущей профессией; формирование профессионального идеала, правильной самооценки. Это достигается проведением индивидуальных бесед, презентации «Редкие профессии», встреч с выпускниками школы; просмотр сайтов по избранной профессии и др. Примерный план работы по профессиональной ориентации с детьми 7-8 классов предусматривает изучение их личности, интересов и способностей, а также склонностей к определенной деятельности.

Третий этап (9-10-11 классы) - это этап профессионального самоопределения школьников. На данном этапе решаются следующие задачи: организация практической деятельности по избранной профессии; проверка склонностей и способностей и дальнейшее их

развитие; формирование устойчивого профессионального интереса; стимулирование детей к самостоятельной работе над собой по формированию необходимых профессиональных умений; формирование личностных профессиональных ценностей.

Рекомендуем внести в примерные планы работы для 9-11 классов следующие формы и методы: индивидуальные беседы; консультации с акцентированием внимания не только на положительных сторонах профессии, но и на ее трудностях; Фестиваль профессий «Многообразие мира профессий», Конкурс компьютерных презентаций «Иллюстрации к профессии», Тренинговые занятия « В мире профессий», «Анатомия профессий» методика профессиограммы, Лучший профориентационный проект, Конкурс на лучшее портфолио учащихся - будущего профессионала...

Беседа по профориентации: «Кот в мешке, или Типичные ошибки при выборе профессии»

Цель: ознакомить учащихся с ошибками, которые совершают выпускники при выборе профессии и помочь избежать их в собственной жизни.

Выбирать профессию, не имея о ней достоверной информации

Большинство молодых людей, размышляющих о дальнейших образовательных планах или о трудоустройстве, вообще очень мало осведомлены о том, какие бывают профессии и чем занимаются их представители. В результате ребята оказываются в ситуации выбора кота в мешке.

Анализируя, подходит ли вам та или иная профессия, желательно в первую очередь найти информацию о том, как, собственно, складывается типичный рабочий день ее представителей, сколько времени на какую конкретно деятельность они тратят. Сущность ведь не в названии профессии, а в том, что именно и в каких условиях предстоит делать.

Важно задуматься и над такими вопросами. Какие требования профессия предъявляет к способностям человека и что за противопоказания имеет, какой уровень подготовки необходим для овладения ею, где ее можно получить, дает ли она перспективы карьерного роста и с чем именно они связаны, востребована ли профессия на рынке труда.

Ориентироваться только на такие признаки, как престижность и/или доходность

Распространенное заблуждение состоит в том, чтобы рассматривать престижную профессию саму по себе как источник дохода – дескать, деньги достаются просто за то, что человек ею обладает. Тут нужно понимать следующее.

Во-первых, оплачивается ведь не профессия, а должность, то есть выполнение конкретных функций в той или иной организации. Конечно, потенциальный уровень доходности в разных областях деятельности различается, но дело здесь прежде всего не в профессии как таковой, а в месте работы человека, его статусе, уровне мастерства, балансе спроса и предложения на рынке труда.

Во-вторых, те профессии, что воспринимаются как престижные, на самом деле далеко не обязательно самые доходные. Ведь желающих заниматься ими обычно оказывается гораздо больше, чем реально требуется. Так, к примеру, средний уровень доходов квалифицированных рабочих в последние годы выше, чем экономистов или юристов, однако сравните конкурсы на обучение этим специальностям...

Кроме того, само понятие «престижность» весьма относительно: оно зависит от круга общения (в глазах разных людей престижными видятся совершенно разные виды труда) и довольно быстро меняется со временем.

Ставить знак равенства между профессией и учебным предметом.

Распространенное заблуждение школьников, а подчас и студентов состоит в том, чтобы фактически ставить знак равенства между учебным предметом и какой-то областью профессиональной деятельности, рассуждая по принципу: «нравится литература, значит, буду литератором».

Но что это за профессия такая, позвольте спросить? Автор художественной литературы, что ли? Конечно, в принципе возможен и такой вариант, но куда чаще речь идет о множестве других видов профессиональной деятельности. Можно быть редактором, корректором, преподавателем языка и литературы, переводчиком, научным сотрудником в области филологии и т. д.

Все это разные профессии, и деятельность их представителей не очень-то похожа на ту, что выполняют школьники на уроках литературы.

Это рассуждение касается и других учебных предметов. Они представляют собой не профессии, а определенные области знания,

основами которых нужно овладеть, в том числе и для профессионального становления.

Переносить отношение к человеку, представителю определенной профессии, на профессию как таковую.

Если нам нравится или не нравится конкретный человек, это ни в коей мере не является характеристикой его специальности и не свидетельствует о том, что и нам стоит ею заниматься. «Хороший человек» – это не профессия. Конечно, на него хочется быть похожим, но касается это личностных качеств и общего отношения к труду, а не подменяет способности к конкретному виду деятельности.

А если, наоборот, нам повстречался кто-то неприятный, отталкивающий? Подчас это может отвлечь и от его профессии: «Не хочу быть на него похожим». Но ведь, согласитесь, в тех же обстоятельствах возможен и прямо противоположный вывод: «Стану хорошим представителем этой профессии, а не таким, как он»!

Так что вывод о том, как на кого реагировать, а также ответственность за профессиональный выбор все равно остаются за нами.

Выбирать профессию «за компанию».

По сути, за этой позицией стоит уход от личной ответственности за принятие решения. Но иногда, кстати, такой выбор может оказаться успешным – ведь в компании чаще всего собираются люди, способности и интересы которых в значительной степени совпадают. Однако это именно элемент везения-невезения, а не следствие осознанного и осмысленного решения.

Подменять выбор профессии выбором уровня образования или места его получения.

Более оправданна позиция, когда человек сначала решает, чем бы он хотел заниматься, а потом рассматривает возможные варианты получения конкретной профессии, а не исходит из желания учиться в определенном месте или просто получить высшее образование как таковое, не важно по какой специальности.

Если абитуриент, желая овладеть определенной профессией, не смог поступить учиться именно туда, куда хотел изначально, логичнее сохранить верность профессии и поискать другие варианты ее получения. Например, пойти получать не высшее, а среднее специальное образование, имея в виду, что в перспективе будет возможность продолжить обучение и в вузе. Это лучше, нежели поступать на заведомо неинтересную для себя специальность, пусть даже и в престижном университете.

Игнорировать собственные способности и интересы.

Делать своей профессией целесообразно то, что нравится и что хорошо получается. Конечно, это звучит банально, однако на удивление часто упускается из виду.

Иногда люди считают это вообще не важным (дескать, буду делать что угодно, лишь бы хорошо платили). Но ведь человек не сможет достигнуть высоких результатов в той работе, которая не отвечает его индивидуальным особенностям или заниматься которой ему просто неприятно. Кроме того, вряд ли такой человек будет ощущать себя счастливым, понимая, что он «выкидывает из жизни» огромное количество времени и сил в обмен на деньги.

Еще одна причина такой ошибки – незнание собственных способностей и интересов. Невозможно сказать, понравится ли работа и будет ли она хорошо получаться, не попробовав себя в чем-то подобном. Конечно, далеко не всякие работы удастся попробовать на личном опыте, предварительно не получив соответствующее образование.

Но в таких случаях можно судить о склонности к ним по косвенным признакам: интерес к конкретной сфере, желание активно получать информацию о деятельности таких специалистов, легкость осмысливания и запоминания этих сведений.

Прислушиваться к мнению людей, не компетентных в вопросах выбора профессии.

Так уж повелось, что давать советы, в том числе и по поводу вопроса «кем быть», очень любят многие наши соотечественники. Тем не менее обоснованно порекомендовать что-то в такой серьезной сфере, как профессиональное самоопределение, можно только при совпадении нескольких условий.

Это знание специфики тех профессий, о которых идет речь, а также ситуации на рынке труда; знание индивидуально-психологических особенностей того, кто совершает выбор; понимание сути психологических проблем, возникающих на разных этапах профессионального самоопределения.

Понятно, что обоснованно рассуждать об этом может либо специально подготовленный профессионал (психолог, работник службы занятости), либо тот, кто очень хорошо знает вас и знаком на собственном опыте с определенной группой профессий.

Ошибки при выборе профессии

1. Выбор профессии на основании советов авторитетных людей.

Ваши отец, мать, Ваши родственники, конечно, желают всего самого лучшего, по их мнению. Они готовы подсказать, как выбрать специальность, которая прокормит Вас и Вашу семью всегда. Тем не менее, советуя, близкие люди основываются на своём личном опыте. А

ты совсем другой человек, воспитанный и живущий в другое время.

2. Учет неизбежного изменения рынка труда в отдалённой перспективе.

В любой сфере деятельности происходит смена занятий, должностей по мере роста квалификации человека. При этом наибольших успехов достигает тот, кто хорошо прошёл начальные ступени. Проанализируйте ситуацию на рынке труда. Обратите внимание на то, что с каждым годом появляются все новые профессии.

Будьте готовы к тому, что придется регулярно повышать квалификацию, осваивать смежные специальности. Не бойтесь того, что Ваш выбор сейчас, в 11 классе определит всю Вашу судьбу. Изменение направления, освоение новой области деятельности сделает Вас ценным специалистом, востребованным на стыке профессий. Первая профессия, даже если Вы затем передумаете и найдете что-то более привлекательное, пригодится в неожиданных ситуациях. Например, первое экономическое образование поможет юристу (по своему второму образованию) разобраться в сложных вопросах финансовой деятельности предприятия.

3. Престижность профессии.

Предвззсудки могут стать препятствием нормальной жизнедеятельности. В отношении работы они проявляются в том, что некоторые важные для общества профессии, занятия считаются недостойными, неприличными (например: могильщик).

Другой пример. Экономист или инженер ничуть не более полезен для людей, чем социолог или слесарь. Кроме того, престижность профессии хороша, когда учтены все Ваши интересы и способности.

Иначе будете владеть (если будете) «модной», но не приносящей удовольствия специальностью. Или, чего доброго, окажетесь непригодны к выполнению основных рабочих функций. Может так получиться, что «модное» название сыграет с Вами злую шутку, и на рынке труда не будут востребованы специалисты без опыта: например, - антикризисный управляющий.

4. Выбор профессии под влиянием выбора друзей

Профессию мы выбираем по своему «вкусу» и «размеру» так же, как одежду и обувь. Чувство группы, ориентация на сверстников - очень позитивные особенности ребят старшего школьного возраста. Они нужны для освоения норм поведения в обществе, формирования образа «Я» и самооценки. Поэтому, оглядываясь на других, сравнивайте себя с друзьями, а не копируйте слепо тот или иной образ.

Старайтесь увидеть, чем Вы отличаетесь от товарищей - и в чем

сходны. Это поможет разобраться в определенной ситуации. Например, если Ваш друг идет в военное училище (а он - рискованный человек) – то Вам этого делать не стоит - профессия может не понравиться (Вы ведь очень осторожны и рассудительны).

5. Перенос отношения к человеку, представителю той или иной профессии, на саму профессию.

При выборе специальности надо учитывать, прежде всего, особенности профессии, а не выбирать ее только потому, что Вам нравится или не нравится человек, который занимается этой работой.

Особенно опасно очарование преподавателем. Если Вас восхищает душевность литератора - это не значит, что Вам нравится литература сама по себе, вне «комплекта». Кроме того, часто ребята совершают ошибку, стараясь получить профессию кумира - телеведущего, политика, журналиста, артиста.

6. Увлечение только внешней или какой-нибудь частной стороной профессии.

За легкостью, с которой актер создает на сцене образ, стоит напряженный, будничныи труд. А журналисты не всегда выступают в телепередачах - чаще они «перелопачивают» массу информации, сайтов, архивов, разговаривают со многими людьми - прежде, чем подготовят 10-минутное сообщение, которое к тому же, озвучит другой (диктор на телевидении).

7. Отождествление школьного учебного предмета с профессией или неумение отличить эти понятия.

Рассмотрим один из вариантов. Есть такой предмет, как иностранный язык, а профессий, где требуется способность к языку много - переводчик, экскурсовод, телефонист международной связи и др. Поэтому при выборе профессии надо учитывать, какие реальные специальности за этим предметом стоят.

Для этого лучше всего не просто изучить профессиограммы или словари, а проанализировать вакансии на рынке труда. В запросе обычно указывается, какое образование требуется для конкретной должности, специальности. Например, человек с лингвистическим образованием («русский язык и литература», «иностранный язык» в школе) может работать и преподавателем, и переводчиком, и редактором, и секретарем-референтом.

К тому же, стоит учесть, что специальностей существует больше, чем школьных предметов. Можно стать юристом, маркетологом, аппаратчиком, и при этом потребуются базовые знания истории и литературы, математики и социальных дисциплин, либо математики и физики. Выбранной профессии могут соответствовать несколько школьных предметов, которые Вам интересны и по которым, как правило, сдают вступительные экзамены в ВУЗ на эту специальность.

Скажем, будущему инженеру в школе может нравиться одновременно и черчение, и математика.

8. Незнание/недооценка своих физических особенностей, недостатков, существенных при выборе профессии.

Существуют профессии, которые могут быть Вам противопоказаны, т.к. они могут ухудшить Ваше состояние здоровья.

Таких профессий немного и к ним относятся, в основном, те, в которых требуется длительное напряжение физиологических систем организма. Компьютерщики сильно напрягают глаза, а летчики - сердце.

9. Устарелые представления о характере труда.

Не забывайте о динамичном техническом прогрессе, что в наши дни особенно актуально. В профессии, и, прежде всего, в рабочие, сегодня внедряется сложная и интересная техника, повсеместно повышается культура труда. Компьютер же применяется абсолютно во всех сферах деятельности - вплоть до животноводства. Поэтому каждый человек должен быть подготовлен к использованию современной техники в своей сфере деятельности. И это еще одна серьезная задача для серьезного решения проблемы.

Тренинг-игра «Как стать успешным»

Вступительное слово.

Основная задача системы образования состоит в подготовке обучающихся к жизни и труду в современном обществе, создании условий для их социализации и социальной адаптации в постоянно меняющемся мире, помощи старшеклассникам в

самоопределении, выборе дальнейшего жизненного пути в соответствии с их склонностями, возможностями и способностями, стимулировании выпускников к продолжению образования.

У многих школьников выбор является случайным, носит романтический характер, не вполне соотносится с реальными способностями и возможностями. Школьная программа не дает детям полноты знаний о человеке, его способностях, и, следовательно, не учит выбору профессии и не дает соответствующего образования. Недостаточны знания выпускников о рынке труда и востребованных профессиях, о тех способах образования, которыми их можно получить.

Школьники не владеют знаниями, необходимыми для выстраивания жизненных планов. У них нет целостной научной картины окружающего социального мира, знания о нем недостаточны и примитивны. У многих учащихся не сформирована потребность в своем дальнейшем саморазвитии, нет устойчивой мотивации на приложении усилий для получения качественного профессионального образования. Все это определяет необходимость уделения особого внимания ситуации выбора школьниками профессионального и жизненного пути.

Зачастую будущие студенты, не владея информацией, выбирают будущую специальность ошибочно. Кто-то будет делать свой выбор, мотивируя его:

- традициями в семье;
- финансовой стороной;
- популярностью данной профессии;
- друг идет учиться в этот ВУЗ и я тоже.

Можно перечислять еще много критериев выбора профессии, но точно можно утверждать о том, что каждому молодому человеку (юноше, девушке) необходимо знать мир профессий, хорошо в нем ориентироваться, чтобы в дальнейшем сделать правильный выбор.

Что такое Профориентация? – это определение человеком своего места в профессиональном мире.

Цель профориентации – подвести учащихся к взвешенному, самостоятельному выбору профессиональной деятельности, сформировать психологическую готовность к профессиональному самоопределению. Цели профориентации продиктованы обществом, его задачами, потребностями, а также потребностями и интересами самого человека, его желанием самореализоваться в каком либо виде деятельности.

Практические задания.

Задание 1.

Создание нового мира. Нужно заполнить сектор определенной сферы деятельности человека: а) человек – природа; б) человек – человек; в) человек – техника; г) человек – знаковая система; д) человек – художественный образ. Каждый из вас должен принять участие в сотворении нашего профессионального мира.

Задание 2.

Разделение «Сотворенный мир» на части. Каждой команде достанется кусочек мира, который будет существовать по своим законам (дается время на подготовку для того, чтобы представить свой маленький мир). Время выполнения задания: 20-25 минут.

Запишите задания:

Опишите доставшуюся часть созданного мира:

- дать всему нарисованному необходимые названия;
- подчеркнуть характерные особенности;
- указать какой государственный строй, если он есть;
- предметы импорта и экспорта;
- наиболее востребованные профессии;
- культурные традиции (гимн, флаг, мифы, легенды, правила, что нужно знать и уметь иностранцу, чтобы попасть в государство).

Задание 3. «Крокодил».

Каждая команда загадывает какую-либо профессию любой представленной сферы деятельности человека. От каждой команды по участнику, который с помощью жестов и мимики показывает данную профессию. И соответственно другие команды угадывают (желательно, чтобы в действиях участвовали 2-3 профессии, т.е. необходимо показать мини-сценки.) Время подготовки: 2-3 мин.

Процесс профессионального самоопределения связан с расширением и углублением творческой, общественной, личностной и значимой деятельности человека.

Задание 4.

Каждая команда сейчас получит одинаковые варианты словосочетаний, которые должны быть продолжены. Цель данного упражнения: найти оптимальное определение данных понятий.

Продолжите:

7. Профессиональное просвещение – это...
8. Профессиональная диагностика – это...
9. Профессиональная консультация – это... (пример)
10. Профессиональный отбор (подбор) – это...
11. Профессиональное воспитание – это...
12. Профессиональная адаптация – это...

Ответы:

7. ...профинформация, профагитация;
8. ...направлена на соответствие интересов и способностей личности к той или иной профессии;
9. ...нацелена на оказание индивидуальной помощи в выборе профессии со стороны специалистов – профконсультантов;
10. ...проводится с целью выбора лиц, которые с наибольшей вероятностью смогут успешно освоить данную профессию;
11. ...формирование у учащихся чувства долга, профессиональной чести и достоинства;
12. ... степень адаптации к данной профессии.

Задание 5.

«Жизненные ценности» («Конверт откровений»).

Как на экзамене, нужно вытянуть билет, и, прочитав вслух, высказать свое мнение относительно написанного (необходимо заранее

заготовить вопросы по данной теме). Например: «Что для тебя является смыслом жизни?»; «Почему многим людям так и не удается сделать карьеру?» Назови несколько причин и т.п.).

Выбор профессии, – каким огромным смыслом наполнено, казалось бы, привычное словосочетание, сколько в нем скрыто эмоций, тревог, ожиданий, проблем! Ведь это не просто удачно или неудачно принятое в юности решение, а зачастую сложившаяся или разбитая судьба, активная, творческая, радостная жизнь или пассивное, равнодушное существование, наконец, это одно из важнейших слагаемых и условий человеческого счастья, осознание своей необходимости людям.

Кем стать? Этот вопрос задавал, задает и будет задавать буквально каждый ученик школы без исключения.

Задание 6. «Цепочка профессий» (по принципу игры в города).

Существует 5 основных областей (сфер) профессий.

Первая область: человек – человек (по очереди каждая команда называет профессию. Кто остановится, тот и выбывает из конкурса).

Задание 7. Кроссворд.

Вопросы к кроссворду.

10. Разрабатывает компьютерные программы на основе анализа математических моделей.

11. Готовит различные виды теста, кремов, торты, кексы, заготавливает сырье по рецептам.

12. Сервирует стол, встречает посетителей, принимает заказы, собирает использованную посуду.

13. Осуществляет документальную и художественную фотосъемку людей и объектов.

14. Должностное лицо, юридически правильно квалифицирующее факты и обстоятельства, раскрывает преступления.

15. Восстанавливает и группирует факты, ищет их объяснение, устанавливает связь между событиями.

16. Формирует у детей умение учиться, закладывает основы (научные, мировоззрения) бедующего самоопределения учащихся.

17. Оказывает помощь по адаптации человека в окружающих условиях, разрешению личностных проблем.

18. Рассматривает уголовные (гражданские) дела, обеспечивает законность всех действий суда.

Итоги всей игры подводит приглашенное жюри.

Каждый педагог дополнительного образования должен уметь планировать свою работу. Рекомендации по планированию:

1. Понять цель данной работы: определить цель-максимум и цель-минимум в работе с данной группой.

2. Выделить перечень основных проблем и приоритетных направлений работы (с учетом специфики данной группы).

3. Составить расписание занятий по дням и часам.

4. Распределить все темы (проблемы) по дням (по принципу: от общеориентирующих проблем - к конкретным).

5. Подобрать перечень разнообразных практических методик, иллюстрирующих теоретические вопросы (желательно, чтобы по времени они занимали даже большую часть, чем «теория»).

6. Разнести практические занятия по дням, соотнеся их с теоретическими проблемами (важен принцип «чередования»: теория - практика).

7. Иметь несколько теоретических вопросов и практических методик «про запас».

8. Составить небольшие конспекты для всего курса.

Немаловажная роль в профориентационной работе отводится игре. Специфика любой, в том числе профориентационной, игры заключается в следующем:

– игра социальна по происхождению и содержанию;
– участники игры познают и выделяют функции и общественный смысл человеческих отношений;

– игра – способ организации жизни;

– игра – самостоятельная, творческая деятельность;

– игра проявляется в ситуации «как будто»;

– игра – это эмоционально насыщенная деятельность, требующая настроения и вдохновения; в ней обнаруживаются сложившиеся способы эмоционального реагирования, приобретаются новые качества поведения, обогащается и развивается эмоциональный опыт;

– игра – деятельность, в которой мотив заложен в самом процессе;

– развитая форма игры – не только отражение окружающей действительности, но и ее преобразование. Грамотно проведенная игра предполагает продуманные цели, структуру, анализ и обсуждение приобретенного опыта или полученной информации.

Игра многофункциональна: через нее передается социальный опыт; в ней подросток получает возможность проявить свою активность, взаимодействуя с окружающим миром. Наиболее распространенной классификацией игр является их классификация по видам.

Классификация игр по видам деятельности

Группа игр	Разновидность игр
Художественные игры, требующие от участников проявления творческих и художественных способностей	а) музыкальные; б) актерские; в) изобразительные; г) литературные (лингвистические)
Спортивные игры, направленные на физическое развитие	а) игры на местности; б) эстафеты; в) игры-упражнения, тренирующие координацию движений, ловкость, реакцию
Познавательные игры, активизирующие познавательную деятельность детей и включающие вопросы и задания, связанные с различными областями знаний	а) викторины, конкурсы; б) загадки, головоломки; в) ребусы, шарады и т. п.
Интеллектуальные игры, направленные на развитие психических процессов и умственных способностей	игры, развивающие: а) память; б) внимание; в) наблюдательность; г) логическое мышление; воображение
Психологические игры, дающие возможность углубиться в мир взаимоотношений с окружающими и с самим собой	игры, направленные на: а) осознание самого себя, самопознание; б) доверие, взаимопонимание; в) умение слушать; г) достижение согласия и разрешение конфликтов
Организаторские игры, связанные с решением вопросов, возникающих при создании коллектива и в дальнейшей работе с ним	игры, помогающие: а) выявить лидера; б) познакомиться с людьми; в) разбить участников на группы, сплотить группы
Трудовые игры, позволяющие участникам реализовать себя в реальной или смоделированной трудовой деятельности	игры: а) экономические; б) профессионально-имитационные

Создание профориентационного центра в организации общего среднего или дополнительного образования

Для организации системной профориентационной работы можно создать профориентационный центр на базе организации дополнительного образования или общеобразовательной школы. Особая роль в данных центрах может быть отведена педагогу дополнительного образования. Здесь могут быть реализованы практико-ориентированные учебные курсы профориентированной направленности в системе дополнительного образования детей.

Например, элективные курсы, организация деятельности учебных фирм, курсы по выбору и т.д.

В таком случае профориентационный центр будет являться информационно-коммуникативным пространством, содействующим развитию личности в профессиональной области. В зависимости от возможностей это может быть «Уголок профориентации» или специальный кабинет, медиациентр.

Кабинет по профориентации – это центр для организации и проведения профориентационной работы с детьми и их родителями, а также для самостоятельного ознакомления детей с материалами о разных профессиях, их требованиях к качествам личности, индивидуальных и групповых консультаций, проведения курсов по выбору «Основы выбора профессии».

Организация и содержание работы кабинета

1. Заведование кабинетом (уголком) возлагается директором на одного из педагогов.

2. Основными направлениями работы с детьми и их родителями являются:

информирование о профессиях, путях их получения, возможностях трудоустройства, пропаганда востребованных на рынке труда профессий;

изучение профессионально важных качеств детей с привлечением специалистов и использованием современных методов и средств профдиагностики;

коллективные и индивидуальные, с участием психологов и медицинских работников, консультации по вопросам выбора профессии, трудоустройства;

организация встреч с работниками предприятий, организаций с учащимися, студентами и преподавателями учебных заведений.

Основные задачи кабинета

Профессиональное просвещение детей, их родителей, организация широкой пропаганды нужных региону рабочих профессий.

Ознакомление детей с условиями получения профессий в различных типах учебных заведений. Методическая помощь педагогам дополнительного образования в изучении профнамерений детей для дальнейшего развития интересов, склонностей и способностей через кружки, курсы по выбору, элективные курсы.

Организация процесса познания детьми старшего возраста своих склонностей, индивидуальных особенностей (темперамента, характера, способностей), важных при выборе профессии.

Оказание методической помощи выпускникам в принятии решения о выборе профессионального и жизненного пути, содействие выбору профессии.

Регулярное проведение экскурсий учащихся на производственные предприятия и в учебные заведения различных типов, посещение «Дней открытых дверей» в учебных заведениях, конкурсы мастерства профессий, «Дни (недели) профессий», круглые столы «Моё будущее», организационно-деловые игры «Мои жизненные планы».

Оказание консультативной помощи родителям в руководстве выбором профессии их детьми. Проведение индивидуальных и групповых справочно-информационных консультаций для родителей.

Педагогическое и психологическое просвещение родителей, других лиц, содействующих детям в выборе профессии.

Оснащение и оборудование кабинета

№	Мероприятия	Сроки проведения
1.	Информационные, справочные консультации для детей.	1 и 4-я пятница месяца
2.	Профконсультация с участием психолога	3-й четверг месяца
3.	Консультации педагогов дополнительного образования	1 и 3-я среда месяца
4.	Родительский день. Консультации для родителей	2 и 4-я суббота месяца
5.	Библиотечный день выставки новинок « В помощь выбирающему профессию».	2-я пятница месяца
6.	Клуб интересных встреч	по календарю
7.	Медицинские индивидуальные	2-й понедельник

	профконсультации для детей и их родителей	месяца
8.	Час профориентации в интернете	вторник 12.00 – 13.00, 14.00 – 15.00
9.	День семейных консультаций	1 раз в месяц

В кабинете концентрируются материалы об организациях образования (перечень специальностей, по которым осуществляется подготовка, условия приёма и учёбы, распределение после окончания учёбы и т.п.).

Сведения об организациях (о технике, технологии, экономике и организации производства, выпускаемой продукции, условиях труда и быта), характеристики рабочих профессий этих организаций (назначение, условия труда, требования, предъявляемые профессией к работнику, возможности профессионального и должностного роста).

Справочная, научно-популярная и другая литература о профессиях, профессиональных учебных заведениях, предприятиях и организациях.

Методические рекомендации органов образования по вопросам профориентации, образцы планов профориентационной работы кружков.

Примерная тематика профориентационных бесед, лекций для учащихся и их родителей (значение правильного выбора профессии, требования, предъявляемые различными профессиями к личностным качествам работника, пути получения профессии и др.);

Методические разработки бесед о профессиях, встреч с представителями различных профессий – рабочими и специалистами.

Кабинет профориентации целесообразно оснастить следующим оборудованием:

- мебелью для учащихся и педагога;
- мебелью для хранения предметов учебного оборудования, материалов наблюдений за развитием личности учащихся, документации кабинета (шкафами, стеллажами, ящиками, полками);
- комплектом мультимедийных средств обучения и воспитания;
- учебно-наглядными пособиями, в которые входят натуральные объекты (продукция базового предприятия, средства труда представителей различных профессий); объёмные макеты и модели технических устройств, фотографии, схемы, карты, плакаты, таблицы, диаграмм ; аудиовизуальные пособия (кино- и видеофильмы); методические пособия по профориентации.

№ п/п	Наименование мероприятий	Дата проведения	Ответственные
	заведения города. 3. Проведение индивидуальных консультаций с родителями по вопросу выбора профессии учащимися. 4. Организация встреч детей с родителями, представителями различных профессий.		
4.	Работа с детьми: 5. Проведение экскурсий в организации района. 6. Беседа: «Разнообразие мира профессий и твоё увлечение». 7. Просмотр сайтов «О профессиях» 8. Просмотр профессиографических видеофильмов о разных профессиях. 5. Анкетирование детей 9-11 классов «Кем я хочу быть». 6. Тренинги, вечера, встречи профориентационной тематики.		Педагоги дополнительного образования

Темы рекомендуемых материалов для кабинета профориентации

1. Перспективы развития предприятий и организаций, их потребности в кадрах.
2. Виды и формы профессиональной подготовки, группы высших и средних специальных учебных заведений, сроки обучения в них, условия приёма.
3. Статистические сведения о распределении выпускников школ по предприятиям, специальностям, продолжении образования в организациях образования.
4. Связи школы с организациями.
5. Описание профессий, раскрывающих содержание труда рабочих.
6. Материалы наблюдений за развитием личности детей (результаты опроса о профнамерениях).
7. Материал, обобщающий опыт профориентационной работы школы и организаций дополнительного образования в содружестве с родителями, трудовыми коллективами, учебными заведениями. Данный

материал может быть представлен в папках, видео-альбомах, электронных презентациях, приуроченных к профессиональным праздникам.

8. Тематика курсов повышения методического уровня профориентационной работы с детьми.

9. Планы работы по профориентации лучших педагогов.

10. Тематика и методические разработки бесед.

11. Разработки тренинговых занятий, интерактивных мероприятий, вечеров по профориентации.

Уголок профориентации

Уголок может содержать следующие разделы и материалы:

Ярмарка вакансий;

«Куда пойти учиться» (информация о специальностях учебных заведений);

Информация о программах:

«Дорожная карта бизнеса - 2020»;

«С дипломом в село» и другие материалы.

Справочно. Программа «Дорожная карта бизнеса 2020» (далее - Программа) разработана для реализации Послания Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева народу Казахстана «Новое десятилетие – Новый экономический подъем – Новые возможности Казахстана» и Стратегического плана развития Казахстана до 2020 года.

Программа является одним из механизмов реализации Государственной программы по форсированному индустриально-инновационному развитию Республики Казахстан на 2010 - 2014 годы.

Целью Программы является обеспечение устойчивого и сбалансированного роста регионального предпринимательства в несырьевых секторах экономики, а также сохранение действующих и создание новых постоянных рабочих мест.

Направления программы:

1. Обеспечение занятости за счет развития инфраструктуры и жилищно-коммунального хозяйства;

2. Создание рабочих мест через развитие предпринимательства и развитие опорных сел;

3. Содействие в трудоустройстве через обучение и переселение в рамках потребностей работодателя.

Проект «С дипломом - в село!» создан по инициативе Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева. В соответствии с Законом Республики Казахстан «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам

социальной поддержки и стимулирования работников социальной сферы сельских населенных пунктов» специалистам социальной сферы, прибывшим для работы и проживания в сельские населенные пункты, **предусмотрено предоставление следующих мер социальной поддержки:**

выплата единовременного подъемного пособия в размере 70 МРП;

бюджетный кредит для приобретения и строительства жилья сроком на 15 лет, со ставкой вознаграждения в размере 0,01% в размере 1500 МРП;

повышение не менее чем на 25 % должностных окладов (тарифных ставок) специалистам учреждений социальной сферы, расположенных в сельских населенных пунктах.

Стенд должен регулярно обновляться (ежемесячно, ежеквартально); быть интересным и актуальным по содержанию.

Разработка и использование профессиограмм

Профессиограмма – это та основа, на которой педагог строит свое занятие по ознакомлению с той или иной профессией.

Одним из важнейших условий успешного решения задач, стоящих перед кабинетом по профориентации, является наличие профессиограмм профессий.

Профессиограмма – это характеристика, описание профессии, включающее в себя основные требования, предъявляемые профессией к личным качествам человека: интеллектуальным, психологическим, физическим и другим.

Все профессиограммы построены примерно по такой схеме:

- название профессии;
- значение и место профессии в народном хозяйстве;
- вид труда: ручной, механизированный, автоматизированный;
- предмет и продукт труда;
- знания, умения, необходимые для выполнения работы;
- условия работы, рабочее место;
- режим труда и отдыха;
- медицинские противопоказания;
- требования к волевым, деловым и другим качествам личности;
- влияние профессии на личность: на формирование общего культурного уровня, развитие умственных способностей, характера;
- пути получения профессии, характеристика организаций образования и условия поступления в них;

- перспективы профессионального роста.

Есть специальные сборники, в которых собраны профессиограммы различных профессий. Обычно они классифицированы по предложенной Е.А. Климовым типологии: человек – человек, человек – техника, человек – художественный образ, человек – природа и человек – знак. С усилением роли информатизации, с быстро меняющимся рынком труда, стремительным появлением новых профессий профессиограммы также постоянно меняются. Более того, появляются совершенно новые профессии, под которые еще не успели составить профессиограммы.

Примерные профессиограммы

Бухгалтер

Наименование профессии	бухгалтер
Доминирующий способ мышления	приложение — регуляция
Область базовых знаний № 1 и их уровень	финансовый менеджмент, бухгалтерский учет, уровень 3,
Область базовых знаний №2 и их уровень	математика и статистика, уровень 2, средний (практическое использование знаний)
Профессиональная область	экономика
Межличностное взаимодействие	частое по типу «рядом»
Доминирующий интерес	конвенциональный
Дополнительный интерес	предпринимательский
Условия работы	в помещении, сидячий

Доминирующие виды деятельности:

учет основных средств, товарно-материальных ценностей, затрат на производство, учет реализации продукции, результатов финансово-хозяйственной деятельности (определение размера прибыли), расчет с поставщиками и заказчиками за предоставленные услуги и т.д.;

осуществление приема и контроля первичной документации по соответствующим участкам бухгалтерского учета (проверка законности их составления, полноты записей, правильности указанных измерителей, верности подписей) и подготовка их к счетной обработке;

группировка полученных документов по определенным признакам;

проведение экономического анализа хозяйственной деятельности и предоставление информации о деятельности отдельных подразделений и предприятия в целом;

выявление резервов предприятия и источников потерь на базе

отчетов;

ликвидация потерь и непроизводственных расходов;

начисление и перечисление платежей в государственный бюджет, взносов на государственное социальное страхование, средств на финансирование капитальных вложений, заработной платы рабочих и служащих, налогов и других выплат и платежей, а также отчисление средств в фонды экономического стимулирования и др.;

осуществление функции предварительного контроля (выяснение целесообразности и необходимости совершения операций по выдаче и приему денег, товарно-материальных и других ценностей);

составление ежемесячных, ежеквартальных, годовых отчетов по результатам работы и оформление их в балансовую таблицу;

участие в инвентаризациях (сопоставление наличных материалов, денежных средств, расчетов и платежных обязательств с данными бухгалтерских документов);

обеспечение сохранности бухгалтерских документов, оформление их в соответствии с установленным порядком для передачи в архив; использование в работе современной компьютерной техники.

Качества, обеспечивающие успешность выполнения профессиональной деятельности

Способности:

высокий уровень математических (счетных) способностей;

способность к анализу, синтезу, обобщению получаемой информации;

хорошее развитие концентрации, устойчивости и переключения внимания (способность в течение длительного времени сосредоточиваться на одном предмете, заниматься определенным видом деятельности, а также способность быстро переходить с одного вида деятельности на другой);

хорошие мнемические способности (хорошее развитие кратковременной и долговременной памяти);

способность длительное время заниматься однообразным видом деятельности (склонность к работе с документами и цифрами);

высокая помехоустойчивость;

техническая подготовка (навыки работы на персональном компьютере).

Личностные качества, интересы, склонности:

усидчивость, терпеливость;

обязательность;

ответственность;

аккуратность;

эмоционально-психическая устойчивость (способность к самоконтролю);

настойчивость;
 «педантизм» в работе;
 честность;
 справедливость.

Качества, препятствующие эффективности профессиональной деятельности:

отсутствие математических способностей;
 отсутствие аналитических способностей;
 быстрая утомляемость;
 невнимательность, рассеянность;
 отсутствие склонности к работе с цифрами;
 недисциплинированность;
 отсутствие морально-этических норм.

Области применения профессиональных знаний:

сфера банковской деятельности;
 финансовые организации (налоговые инспекции, пенсионные фонды, страховые агентства);
 любые государственные учреждения, не относящиеся к сфере экономики и финансов (сфера промышленности, сельского хозяйства, медицины и здравоохранения, сфера торговли, сфера транспорта и т.д.);
 негосударственные предприятия малого и крупного бизнеса.

Некоторые профессии конвенционального и предпринимательского типов:

нотариус;
 торговый агент;
 секретарь;
 архивариус;
 кассир;
 страховой агент;
 экспедитор.

Маркетолог

Название профессии	маркетолог
Доминирующий способ мышления	адаптация — координация
Область базовых знаний № 1 и их уровень	экономика, социология, психология, уровень 3, высокий (теоретический)
Область базовых знаний № 2 и их уровень	математика, статистика, иностранный язык, уровень 2, средний (практическое использование знаний)

Профессиональная область	сфера услуг
Межличностное взаимодействие	частое по типу «рядом»
Доминирующий интерес	предпринимательский
Дополнительный интерес	социальный
Условия работы	в помещении/вне помещения, мобильный

Доминирующие виды деятельности:

подготовка проектов по продвижению и реализации продукции;
проведение опросов по продвигаемому товару (анкетирование и др.);

сбор информации о товарах похожих групп, похожих ситуациях на рынке;

сбор информации о торговых марках, фирмах, занимающихся выпуском схожих товаров, коммерческой информации;

проведение рекламных акций и презентаций продвигаемой продукции;

формирование определенного имиджа товара на рынке.

Качества, обеспечивающие успешность выполнения профессиональной деятельности:

Способности:

хорошо развитые аналитические способности: умение получать и обрабатывать нужную информацию, оценивать, сравнивать и усваивать ее;

высокий уровень понятийного мышления;

умение принимать решения в неопределенных ситуациях;

способность управлять собой;

развитые организаторские способности (включающие такие качества, как целеустремленность, решительность, творческий подход);

развитые коммуникативные способности (умение входить в контакт, налаживать взаимоотношения, развитость каналов вербального и невербального общения, профессиональная компетентность и т. д.).

Личностные качества, интересы и склонности:

креативность;

критичность;

требовательность;

ответственность (способность брать на себя ответственность за результаты своей деятельности);

гибкость (умение гибко реагировать на разные изменения в ситуациях);

способность к планированию организаторской деятельности;

стремление к порядку, технологичности и нормативности;

развитая интуиция;

эрудированность, энергичность;
уверенность в себе, принимаемых решениях;
целеустремленность, действенность;
стремление к постоянному личностному росту.

Качества, препятствующие эффективности профессиональной деятельности:

неспособность сопоставлять и анализировать факты;
нерешительность, неуверенность в себе;
отсутствие интереса к выполняемой работе;
низкий уровень развития или отсутствие организаторских и коммуникативных способностей;
неорганизованность, недисциплинированность, безынициативность;
косность, ригидность;
склонность перекладывать ответственность на других;
узость кругозора;
неумение управлять собой (вспыльчивость, импульсивность);
неумение противостоять внешним факторам.

Области применения профессиональных знаний:

промышленность;
торговля;
строительство и сельское хозяйство;
транспорт и связь;
гостиничный и ресторанный бизнес;
туристические компании.

Некоторые профессии, которые могут подойти человеку с данным типом личности (предпринимательский и социальный):

помощник администратора;
юрист;
переводчик;
управляющий рекламным агентством;
управляющий в торговле.

«Я в мире профессий». Тренинг для подростков

Выбор профессии — наиболее важное решение, которое необходимо принять в подростковом возрасте. К сожалению, многие подростки недостаточно знают о конкретных особенностях каждого вида деятельности и не всегда учитывают свои профессиональные интересы и склонности, выбирая профессию.

Данная программа позволит подросткам в доброжелательной и непринужденной обстановке рассмотреть проблемы профессионального самоопределения.

Во время тренинга молодые люди смогут:

- изучить свои личностные особенности, интересы и склонности;
- получить подробную информацию об учебных заведениях и различных профессиях;
- получить информацию о для выбора профессии;
- определиться в выборе будущей профессиональной деятельности.

Цели и задачи программы. Формирование ответственного отношения к выбору профессионального пути через расширение границ самопознания и получение информации о мире профессий.

Структура тренинга. Программа рассчитана на учащихся 9–11-х классов. Состоит из 14 занятий, которые могут проводиться 1–2 раза в неделю. Занятия включают в себя профориентационные игры и упражнения, теоретические блоки, сюжетно-ролевые игры, беседы, диагностические методики.

Продолжительность занятий. Примерно 35–60 минут в зависимости от сложности предлагаемых упражнений и других конкретных обстоятельств работы.

Условия проведения. Оптимальное количество детей в группе — 10–15 человек. Рекомендуется проводить тренинг, рассаживая участников в круг. Необходимым элементом каждого занятия является получение от участников «обратной связи».

ЗАНЯТИЕ 1

1. Вводная беседа

Ведущий рассказывает участникам о целях и задачах тренинга. Принимаются правила работы в группе.

2. Знакомство

Участникам по кругу предлагается представиться и рассказать немного о себе.

3. Игра «Самая-самая»

Участники делятся на 2 команды. Каждой команде предложены некоторые необычные характеристики профессий, участники должны назвать те профессии, которые в наибольшей степени соответствуют данной характеристике. Например, характеристика — самая денежная профессия. Какие профессии являются самыми-самыми денежными?

Участникам предлагаются следующие характеристики:

- самая зеленая профессия;
- самая сладкая профессия;
- самая денежная профессия;
- самая волосатая профессия;
- самая детская профессия;
- самая неприличная профессия;

- самая смешная профессия;
- самая общительная профессия;
- самая серьезная профессия.

Каждая команда дает свои варианты ответов.

4. Игра «Профессия на букву»

Командам предлагаются буквы. Задача участников — написать как можно больше профессий, начинающихся на эти буквы. Желательно не предлагать больше 5 букв, иначе игра перестанет казаться увлекательной.

5. Обратная связь

Участники делятся впечатлениями о занятии.

ЗАНЯТИЕ 2

1. Анкета

Участники заполняют следующую анкету.

Что бы вы хотели получить от тренинга:

- проверить свои способности;
- получить подробную информацию об учебных заведениях;
- определить свои склонности к определенному виду деятельности;
- подробнее узнать о мире профессий;
- получить информацию о том, как правильно выбрать профессию;
- другое.

2. Игра «Мои личные и профессиональные планы»

Каждый участник получает лист бумаги, на котором записывает анонимно свои личные планы на будущее. Затем ведущий собирает листы и перемешивает их, после этого раздает в случайном порядке. На другой стороне листа участники пишут о своих профессиональных планах. После чего полученные результаты зачитываются вслух.

3. Опросник «Как поживаешь?»

Используется с целью рассмотрения в шуточной форме приоритеты для данного подростка различных жизненных ценностей.

Участники получают бланк к данному опроснику. Участникам предлагаются две пары ценностей из перечня, которые есть в бланке. Им надо определить, какая ценность для них более важна, а какая — менее. К начальному баллу (10) более важной ценности участникам необходимо прибавить 1 балл, а из начального балла менее важной ценности вычесть 1. В дальнейшем все ценности будут либо увеличивать свои баллы, либо уменьшать, приобретая иногда даже отрицательное значение. Это и станет показателем того, что для участников важно в жизни.

Ведущий зачитывает по каждой ценности нормы. Участники соотносят нормы со своими показателями.

4. Обратная связь.

ЗАНЯТИЕ 3

1. Игра «Как здороваются представители разных профессий»

Участники делятся на пары. Каждой паре зачитывается следующая инструкция: надо изобразить при помощи жестов и мимики, как здороваются представители разных профессий. Остальным участникам предстоит угадать, что за профессию вы изобразили.

Для выполнения данного упражнения участникам раздают карточки с названиями профессий.

2. Анкета

Всем участникам тренинга предлагается заполнить анкету (см. Приложение 2).

3. Игра «Ценностные ориентации»

Ведущий. На прошлом занятии мы заполняли опросник «Как поживаешь?», сегодня вам в командах требуется определить ценностные ориентации различных людей, представляющих собой те или иные социальные стереотипы.

Перечень стереотипов и ценностных ориентаций см. в Приложении 3.

4. Обратная связь

ЗАНЯТИЕ 4

1. Беседа о самооценке и уровне притязаний

2. Диагностика уровня притязаний

Методика «Моторная проба» Шварцландера.

3. Диагностика самооценки.

Методика «Моя самооценка». См. Приложение 4.

4. Обработка и обсуждение результатов диагностики самооценки и уровня притязаний.

5. Обратная связь.

ЗАНЯТИЕ 5.

1. Беседа «Интересы и склонности в выборе профессии».

2. Методика «Карта интересов».

3. Обработка и обсуждение результатов.

4. Обратная связь.

ЗАНЯТИЕ 6.

1. Беседа.

Что мы знаем о мире профессий? Классификация профессий по Климову.

2. Игра «Классифицируйте профессии по типам».

Участники делятся на 2 команды. Каждой команде раздаются карточки с названиями профессий и карточки с названиями типов профессий. Задача участников — классифицировать профессии по типам.

3. Методика «Дифференциальный диагностический опросник» Климова.

4. Обработка и обсуждение результатов.

5. Обратная связь.

ЗАНЯТИЕ 7.

1. Теоретический блок. Концепция индивидуальности Голланда.

2. Тест Голланда по определению типа личности.

3. Обработка результатов.

4. Игра «Соотнесение профессии со школьными предметами».

Участники делятся на 2 группы. Командам надо перечислить и описать профессии, сходные по содержанию с предметами учебного курса, предлагаемыми ведущим. Необходимо определить сходства и различия между содержанием учебных предметов и профессий.

5. Обратная связь.

ЗАНЯТИЕ 8.

1. Теоретический блок.

Правила выбора профессии.

- Необходимо изучить как можно больше профессий, определить, какие профессии и специалисты необходимы в регионе, где вы проживаете.

- Важно изучить самого себя (интересы, склонности, способности, темперамент, черты характера, особенности познавательных процессов, здоровье, самооценку, уровень притязаний и др.).

- Следует выбрать наиболее привлекательную, подходящую профессию.

- Подробно изучить выбранную профессию: ознакомиться с профессиограммой, определить формулу профессии, уточнить содержание, условия труда и требования, предъявляемые профессией к человеку. Изучить возможности ее приобретения и перспективы профессионального роста.

- Попробовать свои силы в выбранной профессии (в кружках по интересам, в учебно-производственном комбинате).

- Сравнить полученные знания о профессии со своими возможностями, посоветоваться с родителями, учителями, врачами, психологом, получить квалифицированную профконсультацию.

- При определении соответствия своих профессиональных возможностей требованиям выбранной профессии получить в школе или УПК первоначальную профессиональную подготовку, реализовывать самоконтроль готовности к профессиональному самоопределению.

- При отсутствии указанного соответствия найти запасной вариант профессионального выбора.

- Выбрав для себя будущую профессию, необходимо проявлять настойчивость в реализации намерения и овладении профессией в совершенстве.

2. Упражнение «Профессия — учебное заведение».

Участники делятся на 2 команды. Ведущий называет профессии, а участники должны сказать, где ее можно приобрести — в каких учебных заведениях, на каких курсах и т.д.

3. Упражнение «Факторы, влияющие на выбор профессии».

Участники методом «мозгового штурма» находят факторы, влияющие на выбор профессии. После обсуждения ведущий может добавить факторы, которые не были указаны.

4. Упражнение «Профессия — медицинские противопоказания».

Ведущий называет профессии, а команды — медицинские противопоказания для данной профессии.

5. Обратная связь.

ЗАНЯТИЕ 9.

1. Теоретический блок.

Ошибки и затруднения при выборе профессии.

- Отношение к выбору профессии как к выбору пожизненного пристанища, ориентация сразу на профессию высокой квалификации.

- Существующие предрассудки, когда некоторые важные для общества профессии и занятия считаются недостойными, неприличными.

- Выбор профессии «за компанию», чтобы не отстать от друзей.

- Перенос отношения к представителю какой-нибудь профессии на саму профессию.

- Увлечение только внешней или какой-либо частной стороной профессии.

- Отождествление школьного учебного предмета с соответствующей профессией.

- Устаревшие представления о характере труда в некоторых сферах производства.

- Неумение разбираться в своих личных качествах, склонностях, способностях, подготовленности.

- Незнание или недооценка своих физических особенностей, недостатков, существенных при выборе профессии.

2. Упражнение «Угадай профессию».

Ведущий просит одного из участников удалиться. В это время все остальные загадывают профессию. Человек, который выходил, должен при помощи наводящих вопросов угадать профессию, загаданную в кругу. Данное упражнение можно повторять несколько раз.

3. Упражнение «Профессия — необходимое качество».

Ведущий называет профессию, участникам предлагается назвать необходимые качества, которыми должен обладать представитель данной профессии.

4. Обратная связь.

ЗАНЯТИЕ 10.

1. Знакомство со схемой.

Участники знакомятся со схемой анализа профессий, разработанной Н.С. Пряжниковым (см. Приложение 5).

2. Упражнение «Закодируй профессию».

Участники делятся на команды. Каждая команда должна закодировать какую-нибудь профессию по предлагаемой в Приложении 5 схеме. После этого командам надо отгадать, какую профессию закодировали их соперники.

3. Теоретический блок.

При выборе профессии следует учитывать:

- Желания, интересы и склонности личности, то есть то, что можно обозначить словом *хочу*.

- Возможности личности — знания, способности, психологические особенности, состояние здоровья — *могу*.

- Запросы рынка труда, потребность в кадрах — *надо*.

4. Анализ по схеме.

Участникам предлагаются 2–3 профессии, которые необходимо проанализировать в кругу по вышеописанной схеме (*хочу* — *могу* — *надо*).

5. Обратная связь.

ЗАНЯТИЕ 11.

1. Теоретический блок.

Что такое профессиограмма? Это описание профессии, включающее в себя основные требования, предъявляемые профессией к личностным качествам человека.

Все профессиограммы построены примерно по такой схеме:

- название профессии;
- вид труда (ручной, механизированный, автоматизированный, интеллектуальный);
- предмет и продукт труда;
- знания и умения, необходимые для выполнения работы;
- условия работы;
- медицинские противопоказания;
- требования к человеку;
- пути получения профессии.

2. Упражнение.

Каждому участнику предлагается выбрать наиболее привлекательную для себя профессию и составить для нее

профессиограмму.

3. Игра в профессии.

Один участник называет профессию, следующий по кругу должен назвать профессию на последнюю букву предыдущего слова.

4. Обратная связь.

ЗАНЯТИЕ 12.

Это занятие проходит в форме семинара. Тема: «Учебные заведения».

Желательно рассмотреть особенности обучения в колледже, вузе и других учебных заведениях. На семинаре можно коснуться следующих вопросов: дневное, вечернее, заочное обучение; государственные и коммерческие учреждения; перспективы карьерного роста после получения образования и т.д.

ЗАНЯТИЕ 13.

1. Теоретический блок.

«Устраиваемся на работу по правилам».

Ведущий. Представьте себе, что вы уже определились в выборе профессии и получили образование. Сейчас я расскажу вам о некоторых правилах, которые можно использовать при устройстве на работу.

Как известно, первое впечатление во многом определяет ход дальнейших взаимоотношений. Это особенно важно, когда мы устраиваемся на работу.

Работодатель прежде всего обращает внимание на анкету и автобиографию потенциального сотрудника. Какие же особенности этого процесса необходимо учитывать?

- Получая анкету для заполнения, попросите 2 экземпляра. Одна понадобится вам для черновика; окончательный вариант анкеты должен быть заполнен безукоризненно, без ошибок и опечаток.

- Не оставляйте незаполненной ни одну графу. Если ответы не имеют к вам отношения, пишите «нет», «не имеется», «не был» и т.д. Это даст понять, что вы не пропустили ни одного вопроса.

- Если некоторые вопросы касаются информации, которую вам не хотелось бы разглашать (например, о наличии судимостей), рекомендуется все же писать правду. Подобные данные легко проверить, и их сокрытие будет расценено не в вашу пользу.

- Постарайтесь зафиксировать в анкете ценную информацию, касающуюся вашей квалификации, причем не только по специальности, но и в других областях (умение пользоваться компьютером, факсом).

- Если нанимающая вас организация, изучив анкету, проявит к вам интерес, последует приглашение на собеседование. Готовясь к нему, необходимо избрать стратегию поведения. В центре ваших вопросов и ответов на собеседовании на первом месте должна быть фирма или

организация, в которую вы устраиваетесь, а не зарплата.

Во время собеседования:

- Постарайтесь произвести благоприятное первое впечатление.
- Сохраняйте выдержку, держитесь непринужденно.
- Говорите четко и ясно. Не стискивайте руки, не теребите

украшения, волосы.

• Отвечайте на вопросы, не уклоняясь. Избегайте односложных ответов, но не будьте слишком многословны.

2. Составление резюме.

Участники составляют резюме по следующей схеме:

- ✓ Ф.И.О.
- ✓ Возраст.
- ✓ Образование.
- ✓ Желаемая вакансия.
- ✓ Опыт работы.
- ✓ Ваши навыки и умения.
- ✓ Ваши сильные и слабые стороны.

3. Сюжетно-ролевая игра «Устраиваемся на работу».

Из группы выбираются 2 добровольца. Один будет устраиваться на работу, другой — проводить собеседование.

4. Обратная связь.

ЗАНЯТИЕ 14.

Участникам предлагается заполнить следующую анкету.

Что вам понравилось в тренинге?

Что вам не понравилось в тренинге?

Стали ли вы лучше понимать себя?

Определились ли вы в выборе профессии?

Нужна ли такая тренинговая программа, может ли она помочь в выборе профессии?

Ведущий и участники обмениваются мнениями о результатах тренинга.

Приложение 1

Перечень шуточных вопросов к методике «Как живешь?»

Что лично для вас более важно в жизни?

1. Автомобиль («мерседес») или здоровье (сила, выносливость)?
2. Друзья-иностранцы (богатые люди) или друзья-рабочие (простые люди)?
3. Красота (обаяние и модная одежда) или творческая работа (возможность создать что-то значительное)?
4. Вилла с бассейном или друзья-ученые (учителя, инженеры)?
5. Автомобиль («вольво») или красота (обаяние, дорогие наряды)?
6. Отдых в Италии (роскошный отель, полные карманы валюты) или пиво с воблой (общение с обычными людьми)?
7. Друзья-артисты (поэты, журналисты) или опасные приключения (жизнь, полная азарта)?
8. Красота (обаяние, привлекательность) или страстная любовь (готовы за вас жизнь отдать)?
9. Вера в Бога (покой души) или опасные приключения (масса событий, переживаний)?
10. Вилла с бассейном или друзья-артисты (богема)?

По своему выбору прибавьте к любой (одной) из 10 вышеперечисленных ценностей 1 балл, а из любой другой ценности вычтите 1 балл.

11. Друзья-иностранцы или вы сами влюблены (благородные, но безответные порывы души).

12. Друзья-рабочие (простые люди) или опасные приключения (азарт жизни)?

13. Отдых в Италии (роскошный отель, много валюты) или вас страстно любят (готовы за вас жизнь отдать)?

14. Здоровье (сила, выносливость) или творческая работа (возможность сделать что-то великое)?

15. Пиво с воблой (общение с нормальными людьми) или вы сами влюблены (благородные, но безответные порывы души)?

16. Автомобиль («ситроен») или творческая работа (возможность проявить свои таланты)?

17. Вилла с бассейном или здоровье?

18. Вас страстно любят или вы сами влюблены?

19. Отдых в Италии или вера в Бога (покой души)?

20. Друзья-артисты (богема) или друзья-рабочие (простые люди)?

По своему выбору прибавьте к любой (одной) из 10 вышеперечисленных ценностей 1 балл, а из любой другой ценности вычтите 1 балл.

21. Друзья-иностранцы (с валютой) или друзья-ученые (умные и

интеллигентные, но без валюты)?

22. Вилла с бассейном (очень дорогая и хорошая) или пиво с воблой (душевные разговоры)?

23. Друзья-артисты (известные на всю страну) или вера в Бога (очищение души)?

24. Вилла с бассейном (роскошная!) или творческая работа (возможность познать истину, красоту)?

25. Отдых в Италии (белые пароходы, экскурсии по руинам) или вы сами влюблены (ваша душа страдает и блаженствует)?

26. Друзья-рабочие (простые люди) или вера в Бога (отпущение грехов)?

27. Автомобиль («тойота») или друзья-ученые (интересные, эрудированные люди)?

28. Друзья-иностранцы (бизнесмены) или красота (ваша волшебная привлекательность)?

29. Здоровье или пиво с воблой (и никаких забот)?

30. Вас страстно любят (ради вас готовы на все) или вера в Бога (счастье соприкосновения с Всевышним)?

По своему выбору прибавьте к любой (одной) из 10 вышеперечисленных ценностей 2, а из любой другой ценности вычтите 2.

31. Вы сами влюблены (готовы на все ради любимого человека) или опасные приключения (незабываемые впечатления и переживания)?

32. Автомобиль («форд») или друзья-рабочие (очень простые, небогатые люди)?

33. Друзья-артисты (художники, поэты) или красота (обаяние, роскошные наряды, косметика)?

34. Друзья-иностранцы (Европа, Америка) или пиво с воблой (уважение крутых ребят и женщин)?

35. Друзья-ученые (воспитанные и образованные) или вера в Бога (очищение и благоговение)?

36. Здоровье или вас страстно любят?

37. Отдых в Италии или опасные приключения?

38. Друзья-ученые или друзья-рабочие?

39. Творческая работа (возможность воплотить себя в чем-то значительном) или вы сами влюблены (теряете над собой контроль, зато счастливы)?

40. Вилла с бассейном или вас страстно любят?

По своему выбору прибавьте к любой (одной) из 10 вышеперечисленных ценностей 2, а из любой другой ценности вычтите 2.

41. Друзья-артисты (утонченные люди, «богема») или вы сами влюблены (вы узнали, что такое счастье)?

42. Отдых в Италии (роскошный отель, много валюты) или друзья-ученые (знают много удивительного и интересного)?

43. Друзья-иностранцы (могут пригласить к себе в гости) или творческая работа (возможность раскрыть свои таланты)?

44. Пиво с воблой (общение с нормальными людьми) или опасные приключения (возможность испытать себя)?

45. Здоровье (долголетие) или красота (все восхищаются вами)?

По своему выбору прибавьте к любой (одной) из 5 вышеперечисленных ценностей 3, а из любой другой вычтите 3 балла.

Анкета

Ф.И.О.

1. Дата рождения.

2. Какую профессию и учебное заведение вы выбрали?

Профессия:

Учебное заведение:

3. Какую профессию советуют вам выбрать?

Родители

Учителя

Друзья

4. Какие школьные предметы вам нравятся больше всего?

5. Чем вы любите заниматься в свободное время?

6. Какая область деятельности вас больше интересует? (нужное подчеркнуть)

а) естественно-научная (математика, физика, химия, биология, медицина, геология);

б) сельское хозяйство;

в) общественно-научная (история, философия, экономика, право);

г) гуманитарная (литература, журналистика, лингвистика, педагогика, психология);

д) искусство (музыкальное, театральное, изобразительное, вокальное);

е) определенные интересы отсутствуют.

7. В каких кружках вы занимаетесь дополнительно?

8. В какой работе класса вы принимаете активное участие?

9. Какие профессии вас привлекают? Назовите их...

10. Ваши отметки по следующим предметам:

Алгебра	Геометрия
Физика	Литература
Химия	Русский язык
Биология	Иностранный язык
География	Трудовое обучение
История	Черчение

11. Сколько времени вы делаете уроки?

12. Имеются ли у вас хронические заболевания?

Приложение 3

Стереотипы и их примерное «отношение» к тем или иным ценностным ориентациям

слабый	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	сильный
уступчивый	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	упрямый
замкнутый	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	открытый
зависимый	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	независимый
черствый	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	отзывчивый
нерешительный	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	решительный
безответственный	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	добросовестный
неуверенный	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	уверенный
самостоятельный	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	несамостоятельный
невезучий	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	везучий
нелюбимый	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	любимый
глупый	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	умный
несправедливый	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	справедливый
невозмутимый	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	раздражительный
неблагополучный	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	благополучный

Приложение 4

Методика «самооценка»

№	ценности	домо- хозяйк а	верующи й	пьяниц а	иностране ц	преступни к	творческа я личность	деловой человек
1	Автомобиль	+	0	0	0	+	0	+
2	Вилла с бассейном	+	0	0	+	+	0	+
3	Отдых в Италии	+	0	0	+	+	0	0
4	Друзья- артисты	+	-	+	+	+	+	0
5	Друзья- иностранц ы	+	0	0	0	+	0	+
6	Друзья- ученые	0	0	-	+	0	+	+
7	Друзья- рабочие	-	+	0	-	0	0	0
8	Здоровье	+	+	-	+	-	0	0
9	Красота	+	-	-	+	0	+	0
10	Пиво с воблой	0	-	+	+	+	0	+
11	Творчество	-	-	-	+	0	+	+
12	Вас любят	+	0	+	+	+	+	0
13	Вы любите	-	-	-	0	0	+	-
14	Вера в Бога	+	+	-	+	-	0	-
15	Опасные приключения	-	-	+	-	+	+	+

Схема анализа профессий (перечень основных характеристик профессий)

Предмет труда:

- 1) животные, растения, (природа)
- 2) материалы
- 3) люди (дети, взрослые)
- 4) техника, транспорт
- 5) знаковые системы (тексты, информация в компьютерах)
- 6) художественный образ

Цель труда:

- 1) контроль, оценка, диагноз
- 2) преобразовательная
- 3) изобретательная
- 4) транспортирование
- 5) обслуживание
- 6) собственное развитие

Средства труда:

- 1) ручные и простые приспособления
- 2) механические
- 3) автоматические
- 4) функциональные (речь, мимика, зрение, слух)
- 5) теоретические (знания, способы мышления)
- 6) переносные или стационарные средства

Условия труда:

- 1) бытовой микроклимат
- 2) большие помещения с людьми
- 3) обычный производственный цех
- 4) необычные производственные условия (особый режим влажности, температуры, стерильность)
- 5) экстремальные условия (риск для жизни и здоровья)
- 6) работа на открытом воздухе
- 7) работа сидя, стоя, в движении
- 8) домашний кабинет

Характер общения в труде:

- 1) минимальное общение (индивидуальный труд)
- 2) клиенты, посетители
- 3) обычный коллектив (одни и те же лица)
- 4) работа с аудиториями
- 5) выраженная дисциплина, субординация в труде

Ответственность в труде:

- 1) материальная

- 2) моральная
- 4) за жизнь и здоровье людей
- 5) невыраженная ответственность

Особенности труда:

- 1) большая зарплата
- 2) льготы
- 3) «соблазны» (возможность брать взятки)
- 4) изысканные отношения, встречи со знаменитостями
- 5) частые командировки
- 6) законченный результат труда (можно полюбоваться)

Типичные трудности:

- 1) нервное напряжение
- 2) профзаболевания
- 3) распространены мат и сквернословие
- 4) возможность оказаться в тюрьме
- 5) невысокий престиж работы

Минимальный уровень образования для работы:

- 1) без специального образования (после школы)
- 2) среднее профессиональное образование (техникум)
- 3) высшее профессиональное образование (вуз)
- 4) ученая степень ((магистратура, докторантура)

Сборники профориентационных тестов и анкет.

Использование любых тестов и анкет требует специальной подготовки, но, в целях самопознания ребенка, все равно можно использовать сборники.

Педагог дополнительного образования помогает ребенку найти тест, необходимый для оценки тех или иных качеств или способностей, а учащийся, в свою очередь, сам его проходит и читает интерпретацию. Главное, чтобы предложенные выводы по тестам не воспринимались ребенком как приговор. Необходимо уверить его, что человек – гибкое и приспособляющееся создание, поэтому – если очень хочется – он все равно может заниматься любимой профессией вопреки всему.

Книжный фонд и медиаресурсы о профессиях, популярная психологическая литература, помогающая школьнику получить информацию о свойствах своей личности, просто больше узнать о себе. Сейчас существует множество интерактивных программ, направленных на выявление профессиональных интересов молодого человека (например, «Lifeline» и др.). Их также можно использовать педагогам дополнительного образования, но важно понимать, что, во-первых, не каждый ребенок по своему личностному развитию сможет извлечь пользу из этих разработок, а, во-вторых, для качественной интерпретации нужен все-таки специалист.

Периодические издания. В каждом регионе выходят свои специальные периодические издания, которые могут называться по-разному: «Работа», «Вакансия» и др. Желательно, чтобы номера были более или менее свежими: хотя бы в пределах одного-двух месяцев, поскольку ситуация на рынке вакансий может меняться достаточно стремительно.

Каталог ресурсов по теме (или картотека, рубрика в электронном каталоге) может быть выделен в рамках общего каталога или существовать отдельно.

Современный подход к организации профориентационной работы с детьми старшего возраста в организациях дополнительного образования детей связан с необходимостью развития средств по продуктивному обучению на творческой, поисково-исследовательской основе.

Это напрямую связано с необходимостью активной информатизации учебного процесса, повышения ИКТ-компетенций обучающихся, как информационной основы их профессионального самоопределения, использования преимуществ Интернет для творческого поиска научной информации и активного использования информационно-коммуникационных технологий.

Используя Интернет можно решить различные задачи по организации профориентационной работы. Всемирная сеть позволяет комплексно решать задачи профессионального самоопределения. Здесь можно пройти профориентационное тестирование, получить рекомендации по приоритетным профессиям и изучить сайты, где находятся описания данных профессий, с целью определения своих способностей и личных качеств. Также на сайтах публикуются различные статьи о буднях профессионалов. Особое значение имеют сайты, предоставляющие информацию об учебных заведениях, особенностях поступления и обучения.

В сети Интернет достаточно много информации о рейтингах учебных заведений, востребованности их выпускников, форумов, на которых разворачиваются дискуссии о качестве образования. Кроме того, Интернет в настоящее время становится мощным не только информационным, но и образовательным ресурсом. В последнее время всё большую популярность приобретает возможность дистанционного образования, сейчас эта система уже реализована.

В результате можно выделить следующие группы сайтов в Интернет, которые выполняют функцию профориентации и могут использоваться не только психологами и педагогами, работающими в этой области, но и дети с их родителями для самостоятельного сбора информации.

1. Сайты, посвящённые вопросам профориентации.

2. Образовательные порталы, предоставляющие различную информацию для школьников и их родителей по вопросам поступления в различные учебные заведения.

3. Собственные сайты школ, колледжей и ВУЗов, на которых представлена вся информация для студентов и абитуриентов относительно данного учреждения.

Работа с портфолио учащихся. Работа по созданию портфолио учащихся целенаправленно ведется во многих Назарбаев Интеллектуальных школах Республики Казахстан. Этот опыт могут перенять и организации дополнительного образования.

Электронное портфолио. Можно создать общую систему электронной идентификации и фиксации портфолио учащихся с возможностью дистанционного доступа через Интернет.

Данная система используется также и в целях последующей профессиональной ориентации. Аккумулированные в электронном виде: результаты тестирований и собеседований, выбора образовательной траектории и материалы каждого учащегося, будут обеспечивать высокую эффективность квалифицированной профессиональной консультации и помощи в самоопределении молодых людей.

Структура портфолио. Портфолио представляет собой рабочую папку, состоящую из четырех обязательных разделов: «Мой портрет», «Портфолио документов», «Портфолио работ», «Портфолио отзывов». Учащийся может, по своему усмотрению, включить другие разделы, например «Копилку». Раздел «Мой портрет» включает цели, самоанализ, результаты психологических диагностик, автобиографию. Раздел «Портфолио документов» содержит сертифицированные документы (копии), подтверждающие индивидуальные достижения в различных видах деятельности: дипломы и грамоты за участие в предметных олимпиадах, в конкурсах, проводимых учреждениями дополнительного образования, сертификаты о прохождении курсов по предметам, о результатах тестирования, таблицу «Мои достижения», зачетный лист/ книжку (профильная, предпрофильная школа).

Раздел «Портфолио работ» включает творческие работы (проекты, доклады, видеозаписи, модели), свидетельства участия выпускника в различных практиках, таблицу «Мое участие в мероприятиях и социальных практиках». «Портфолио отзывов» может быть представлен в виде: текстов заключений, рецензий, отзывов, рекомендательных писем педагогов школы, организаций

дополнительного образования, резюме, эссе школьника. Портфолио достижений является индивидуальным образовательным отчетом учащегося, который включает в себя следующие позиции:

- результаты итоговой аттестации (средний балл);
- достижения учащегося в олимпиадах, спортивных соревнованиях, конкурсах дополнительного образования;
- творческие работы;
- участие в мероприятиях и социальных практиках.

Заключение

В результате проведенной работы рассмотрена деятельность педагога дополнительного образования в области профессиональной ориентации детей; охарактеризованы основные направления работы; выделены этапы развития профессионального самопознания и особенности профориентационной работы; рассмотрено профессиональное просвещение детей педагогом дополнительного образования; проанализирована профессиональная консультация детей; выявлены основные организационные принципы профориентационной работы ; охарактеризованы организационные модели и основы составления программ профориентационной помощи.

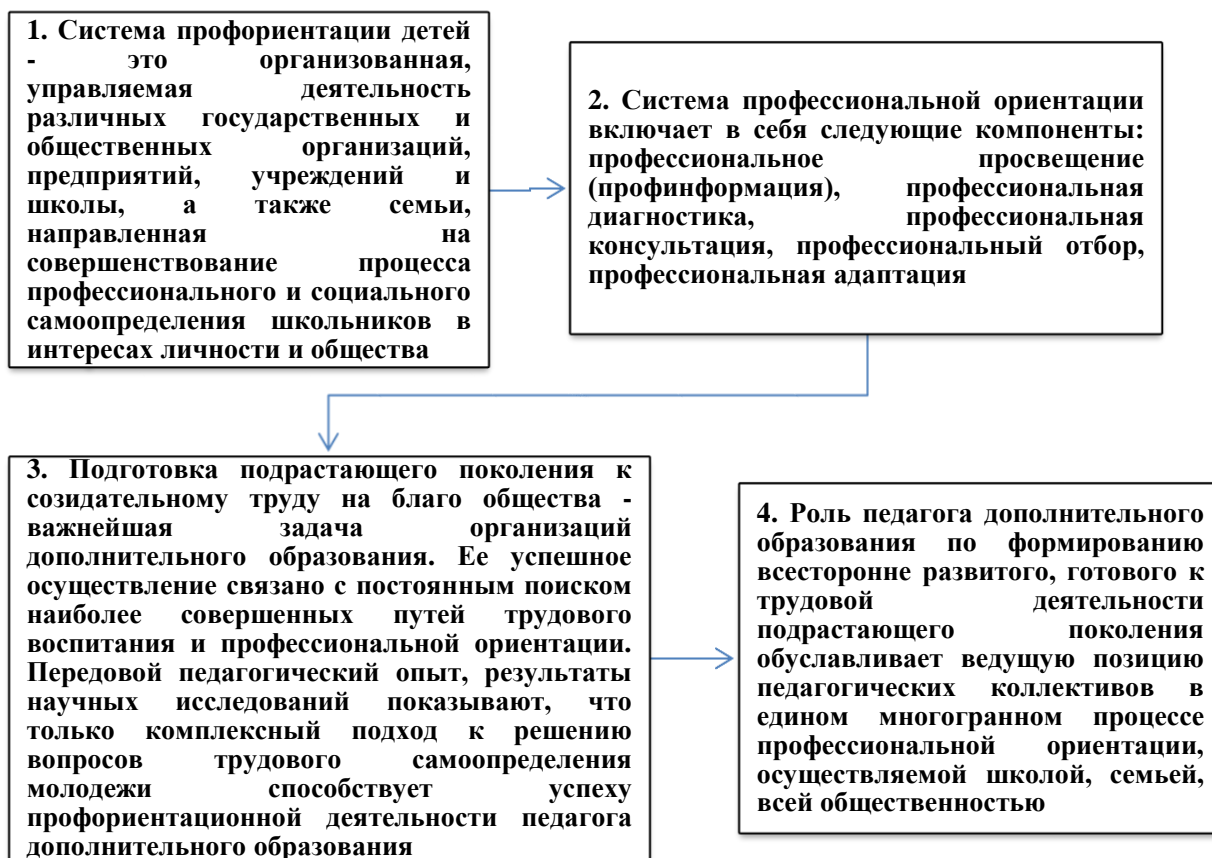
Роль педагога дополнительного образования в профессиональной ориентации детей обуславливает ведущую позицию педагогических коллективов в едином многогранном процессе профессиональной ориентации, осуществляемой школой, семьей, всей общественностью. Педагог дополнительного образования помогает детям осознать их склонности и способности, направляет развитие их профессиональных интересов.

Педагог дополнительного образования должен уметь в зависимости от педагогической ситуации, от своих собственных возможностей, интересов и способностей детей подобрать комплекс педагогических средств, методов воздействия на личность, чтобы достичь цели профориентации, реализовать широкий круг задач подготовки молодежи к выбору профессии.

Обеспечение и реализация выделенных педагогических условий организации профориентации на основе личностного подхода способствуют формированию внутренних индивидуально значимых мотивов выбора профессии, положительной самооценки, готовности к профессиональному самоопределению и выбору профессии, развитию профессиональных интересов.

И в то же время профессиональная ориентация содействует рациональному распределению трудовых ресурсов общества в соответствии с интересами, склонностями, возможностями личности и потребностями страны в кадрах определенных профессий.

Основные теоретические результаты:

Результаты педагогического опыта работы свидетельствуют об эффективности примененных личностно-ориентированных технологий в процессе профориентационной работы с детьми в системе дополнительного образования.

В связи с этим, требуют решения: изучение возможностей личностно-развивающих и творческих технологий с позиций повышения эффективности профориентационной деятельности педагога дополнительного образования.

Разработка методического материала профориентационного характера для использования в работе педагогами в системе дополнительного образования будет способствовать улучшению работы в данном направлении.

Из опыта работы организаций, реализующих программы дополнительного образования детей

Курсы по выбору «Я и моя профессия» (из опыта работы педагога-психолога МШЛ №3 им А.С. Пушкина г. Степногорск Савкиной Марины Анатольевны)

Актуальность. Отличительной особенностью молодого человека 16-17 лет, пришедшего в 11 класс, является то, что именно в этот заключительный период обучения в школе перед ним стоит сложная задача – самоопределения, принятия решения, от которого зависит его будущее.

Естественно, такая ситуация заставляет задумываться, осмысливать свои возможности, потребности, притязания. Времени на отсрочку нет.

Целью блока «Я и моя профессия» является помощь старшеклассникам в социальной и профессиональной готовности.

Задачи:

Ⓢ определение и коррекция уровня профессиональной и социальной готовности;

Ⓢ проведение развивающей работы с учащимися;

Ⓢ актуализация процесса профессионального самоопределения учащихся;

Ⓢ формирование у старшеклассника образа желаемого будущего, ощущения неразрывности времени в собственной жизни и непрерывности самой жизни, наполнение этого мира многообразием профессиональных деятельностей и «размещение» себя в этом профессиональном мире.

Используемые технологии: проективные методики, приёмы социодрамы, ролевые игры, сложный блок теоретической информации по психологии, групповая оценка, дискуссия.

Ожидаемый результат.

Данная программа позволит создать необходимые условия для формирования психологической готовности старшеклассников сделать правильный выбор профессии. «Я и моя профессия» шаг за шагом поможет старшеклассникам сформировать образ своего будущего и принять обдуманное решение о способах его воплощения.

Тематическое планирование и основное содержание спецкурса «Я и моя профессия» (10 класс), I полугодие

№ п/п	Тема занятия	Кол-во часов	Цели занятия	Дата проведен.
------------------	---------------------	-------------------------	---------------------	---------------------------

<i>I блок. «Что я знаю о своих возможностях»</i>				
1	«Зачем сегодня здесь мы собрались» - введение	1	<ul style="list-style-type: none"> ~ Познакомить детей с целями спецкурса. ~ Создание благоприятного психологического климата. ~ Формирование установки на активную творческую работу. ~ Установление групповых норм и правил. 	
2	Самооценка и уровень притязаний	1	<ul style="list-style-type: none"> ~ Дать понятие о самооценности человеческого «Я». ~ Продолжать развитие навыков самоанализа и самооценки. ~ Закрепить навыки групповой работы. 	
3	Темперамент и профессия	1	<ul style="list-style-type: none"> ~ Формирование теоретических представлений о характере и темпераменте; ~ Изучение собственного темперамента. ~ Развитие навыков работы с диагностическим материалом. 	
4	Чувства и эмоции. Тест эмоций. Истоки негативных эмоций	1	<ul style="list-style-type: none"> ~ Развитие понятийного аппарата. ~ ~ Развитие рефлексии; ~ ~ ~ Распознавание чувств и эмоций. 	
5	Что такое стресс	1	<ul style="list-style-type: none"> ~ Формирование установок поведения при стрессовых ситуациях. ~ Закрепление навыков позитивного восприятия себя и окружающих. 	

			<ul style="list-style-type: none"> ~ Закрепление навыков конструктивного взаимодействия. 	
6	Определение типа мышления	1	<ul style="list-style-type: none"> ~ Определение типа мышления; ~ Формирование информации о развитии мышления. 	
7	Внимание и память	1	<ul style="list-style-type: none"> ~ Формирование информационного пространства о развитии памяти и внимания. 	
8	Уровень внутренней свободы	1	<ul style="list-style-type: none"> ~ Развитие навыков работы с диагностическим материалом. 	
II блок. «Что я знаю о профессиях»				
9	Классификация профессий. Признаки профессий	1	<ul style="list-style-type: none"> ~ Формирование теоретических представлений и понятий связанных с миром профессий. ~ Активизация умственной активности. 	
10	Формула профессии	1	<ul style="list-style-type: none"> ~ Формирование информационного пространства. ~ Развитие навыков рефлексии. ~ Развитие мотивов самоактуализации. 	
11	Определение типа будущей профессии.	1	<ul style="list-style-type: none"> ~ Развитие навыков рефлексии. ~ Формирование установки на необходимость профессионального самоопределения. 	
12	Интересы и склонности в выборе профессии	1	<ul style="list-style-type: none"> ~ Изучение участниками собственных интересов и склонностей. ~ Совершенствование навыков работы со стандартным инструментарием. ~ Поддержание 	

			атмосферы творческого поиска.	
13	Профессиональный тип личности	1	<ul style="list-style-type: none"> ~ Определение своего профессионального типа личности. ~ Развитие рефлексии. ~ Совершенствование навыков по работе со стандартным инструментарием. ~ Формирование навыков целеполагания и планирования. 	
14	Профессионально важные качества	1	<ul style="list-style-type: none"> ~ Формирование представлений о важных профессиональных качествах личности. ~ Рефлексия своей личностных качеств. ~ Формирование гибкости поведения в групповой работе. 	
15	Лидер ли вы?	1	<ul style="list-style-type: none"> ~ Формирование активной жизненной позиции. ~ Побуждение учащихся к саморазвитию. 	
16	Ценности профессионала	1	<ul style="list-style-type: none"> ~ Рефлексия жизненных ценностей. ~ Повышение уровня самосознания. ~ Побуждение учащихся к саморазвитию. 	
17	Профессия и здоровье	1	<ul style="list-style-type: none"> ~ Формирование теоретических представлений о здоровье человека, и как это здоровье может быть учтено при выборе профессии. 	

Курсы по выбору «Шаги к профессии»

Актуальность. Сегодня каждый третий подросток покидает школу, не имея представления о том, какую профессию он хочет освоить. Поэтому смысл профориентационной работы в организации образования заключается в постепенном формировании у подростка внутренней готовности к осознанному и самостоятельному планированию жизни, корректировке и реализации профессиональных планов и интересов.

Учитывая тот факт, что именно в школе происходит эмоциональное, социальное и психическое становление личности, необходимо использовать все возможности формирования психологической готовности школьников к выбору профессии в ходе образовательного процесса.

Программа «Шаги к профессии» призвана помочь школьникам в нелегкий переходной период. Это одна из нетрадиционных форм активной работы, учитывающей специфику возраста.

Цели:

- оказать эффективную психолого-педагогическую поддержку учащимся 9-х классов;
- открыть перед юношами и девушками перспективу в дальнейшем личностном развитии;
- помочь молодым людям определить свои жизненные планы и в соответствии с ними выстроить алгоритм действий.

Задачи:

- Ⓢ формирование для подростков «информационного поля»;
- Ⓢ обеспечение подростков средствами самопознания, развития навыков и умений по целеполаганию и планированию;
- Ⓢ формирование мотивов саморазвития, личностного роста;
- Ⓢ обеспечение каждому ученику психологической безопасности;
- Ⓢ мотивация личностного роста ученика;
- Ⓢ создание условий для сознательного выбора профессии.
- Ⓢ актуализация чувства ответственности за совершаемый выбор.

Программа курса предусматривает занятия – «шаги», которые проводятся как в традиционной форме урока, когда учащиеся знакомятся с необходимыми теоретическими сведениями по основам психологии и профессиоведения, так и в форме ролевых игр, упражнений, активизирующих самопознание и рефлексия, в форме психодиагностических тестов, тренинга по практическим навыкам принятия решения и бесконфликтного общения. На курсе используются

такие основные методы, как наблюдение, беседы и консультации с учащимися и их родителями.

Занятия курса проводятся 1 раз в неделю.

Используемые технологии: проективные методики, тренинговые упражнения, ролевые и деловые игры, информирование, дискуссии.

Ожидаемый результат. По завершении изучения курса учащиеся должны:

- знать свои способности и возможности;
- знать основные правила выбора профессии;
- владеть основными понятиями в вопросах профориентации;
- иметь представление об основных индивидуально-психологических особенностях личности, о методах диагностирования;
- быть знакомыми с особенностями нервной системы, мышления, памяти, внимания.

Учащиеся должны уметь:

- ✚ адекватно оценивать свои возможности и соотносить их с выбором профессии;
- ✚ ориентироваться в мире профессии и соотносить требования профессии со своими интересами, склонностями и способностями;
- ✚ составлять личный профессиональный план и аргументировать свой выбор.

Тематическое планирование и основное содержание спецкурса «Шаги к профессии» (9 класс)

№ п/п	Тема занятия	Кол-во часов	Цели занятия	Дата проведения
1-2	Ориентировочное	2	<ul style="list-style-type: none"> ✚ Получение ведущим необходимой информации о профессиональных намерениях учащихся; ✚ Формирование у участников установки на саморазвитие в рамках занятий по профориентации. 	
3-4	Знакомься, это – мы!	2	<ul style="list-style-type: none"> ✚ Знакомство с правилами психологического тренинга; ✚ Обсуждение способов взаимодействия в тренинговой группе; 	

			<ul style="list-style-type: none"> ▣Выработка ритуала прощания. 	
5-6	Классификация профессий	2	<ul style="list-style-type: none"> ▣Формирование теоретических представлений и понятий, связанных с миром профессий; ▣Активизация умственной активности. 	
7-8	Выбор и моделирование	2	<ul style="list-style-type: none"> ▣Развитие навыков рефлексии; ▣Формирование установки на необходимость профессионального самоопределения. 	
9	Что я знаю о своих возможностях?	1	<ul style="list-style-type: none"> ▣Получение учащимися необходимой информации о своих возможностях и совмещение их с различными профессиями 	
10	Склонности и интересы в выборе профессии	1	<ul style="list-style-type: none"> ▣Изучение учениками своих склонностей и интересов; ▣Формирование установки на преимущество в работе, систематичности мышления 	
11-12	Темперамент и выбор профессии	2	<ul style="list-style-type: none"> ▣Формирование теоретических представлений о характере и темпераменте; ▣Изучение собственного темперамента; ▣Развитие навыков работы с диагностическим материалом. 	
13-14	Мышление. Как определить тип своего мышления? Как развивать	2	<ul style="list-style-type: none"> ▣Определение типа своего мышления; ▣Формирование информационного 	

	мышление?		пространства развитии мышления.	о
15-16	Память. Виды памяти. Как улучшить память?	2	Определение ведущего типа памяти; Формирование информационного пространства развитии памяти.	о
17-18	Внимание. Как оценить своей внимание? Как развивать внимание?	2	Определение общего объема внимания. Формирование информационного пространства развитии внимания.	о
19-20	Воображение. Как определить уровень своего воображения?	2	Определение уровня своего воображения.	
21	Что такое характер?	1	Изучение учениками собственного характера; Формирование информационного пространства особенностях характера;	об
22	Коллаж «Мой психологический портрет»	1	Поддержание атмосферы творческого поиска.	
23-24	Интересы и выбор профессии	2	Изучение учениками собственных интересов; Развитие навыков рефлексии; Формирование установки на преемственность в работе, систематичности мышления.	
25	Склонности и профессиональная направленность	1	Изучение участниками собственных склонностей; Совершенствование навыков работы со	

			стандартным инструментарием <ul style="list-style-type: none"> ▮ Поддержание атмосферы творческого поиска. 	
26	Профессиональный тип личности	1	<ul style="list-style-type: none"> ▮ Определение своего профессионального типа личности; ▮ Развитие рефлексии; ▮ Совершенствование навыков по работе со стандартным инструментарием; ▮ Формирование навыков целеполагания и планирования. 	
27	Ошибки в выборе профессии	1	<ul style="list-style-type: none"> ▮ Определение различных ошибок в выборе профессии; ▮ Развитие рефлексии; ▮ Формирование навыков целеполагания и планирования. 	
28-29	Опросник профессиональной готовности	2	<ul style="list-style-type: none"> ▮ Изучение учениками профессиональной готовности; ▮ Формирование информационного пространства. 	
30-31	Деловая игра «Кадровый вопрос»	2	<ul style="list-style-type: none"> ▮ Знакомство с новыми профессиями на рынке труда; ▮ Развитие навыков целеполагания и планирования; ▮ Формирование информационного пространства. 	
32	Как достичь успеха в профессии	1	<ul style="list-style-type: none"> ▮ Формирование информационного пространства; ▮ Развитие навыков рефлексии; ▮ Развитие мотивов самоактуализации. 	

33	Поддержка друзей.	1	<ul style="list-style-type: none"> ♣Стимулирование самовоспитания позитивных личностных качеств; ♣Развитие навыков конструктивного взаимодействия; ♣Развитие позитивного мышления. 	
34	Тренинг «Необитаемый остров»	1	<ul style="list-style-type: none"> ♣Сплочение участников тренинга; ♣Совершенствование навыков по работе со стандартным инструментарием; ♣Формирование навыков целеполагания и планирования. 	

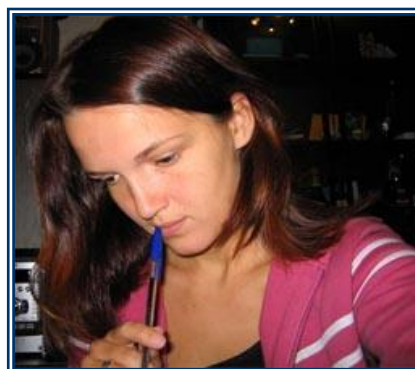

ВЫБОР ПРОФЕССИИ

«Кем ты хочешь быть, когда вырастешь?», - пожалуй, этот вопрос входит в пятерку самых популярных вопросов, которые взрослые любят задавать совсем маленьким детям. Но вот благополучно миновали десять лет школьной жизни, неумолимо надвигается выпускной бал, а сакраментальное «Кем быть?» все сильнее тревожит душу и разум и подросткового ребенка, и его родителей. Вот тогда-то и возникает вопрос, какую профессию выбрать для себя и так, чтобы ещё не ошибиться с выбором.

Что нужно учесть при выборе профессии?

Прежде всего, хорошенько обдумай, чего ты хочешь от профессии. В какой сфере деятельности тебе было бы интересно работать, какой образ жизни ты планируешь вести, насколько важна для

тебя высокая заработная плата и многое, многое другое. И, конечно же, обязательно учти свои способности. Не стоит мечтать о карьере программиста, имея тройку по алгебре.

Еще одна полезная вещь – тесты на профориентацию. Что это такое? Как правило, это разнообразные утверждения, с которыми ты должен согласиться или не согласиться. В таких тестах есть вопросы по множеству предметов – физике, химии, астрономии, литературе и другим; кроме того, они помогут тебе оценить твои интересы и черты характера, а иногда и уровень интеллекта.

Тесты на профориентацию есть практически в любых популярных сборниках психологических тестов, так что ты вполне можешь пройти их дома самостоятельно, но все же лучше сделать это во время консультации с психологом, а еще лучше если ты будешь посещать курс по выбору «Шаги к профессии» в 9 классах и «Я и моя профессия» в 10 классах.

Данные курсы по выбору помогут тебе сделать наиболее верные выводы, в конечном итоге, определиться с выбором профессии.

Кроме того, неплохо бы проанализировать, какие профессии сейчас пользуются особым спросом у работодателей, а на какие спрос вырастет лет через пять, когда ты закончишь учебу. В первом случае лучший помощник – газеты и сайты по трудоустройству, а во втором – прогнозы социологов, которые можно найти в интернете, и собственный здравый смысл.

Основные мотивы при выборе профессии

Школьная
психологическая служба
МШЛ №3

Прежде всего, давай разделим причины, побуждающие выбрать ту или иную профессию, на внешние и внутренние. Внешние причины связаны с влиянием окружающей среды: мнением родителей, друзей, сверстников, желанием добиться внешнего успеха или страхом осуждения. За внутренние причины отвечаешь ты сам – их определяют твои способности, склонности, привычки и характер, и только они.

Что же чаще всего заставляет сегодняшних молодых людей выбрать ту или иную профессию?

Лидер списка мотивов - престиж профессии. Мотив, в принципе, неплохой, однако в нем самом кроется ловушка. В наши

времена в фаворе разного рода экономические и юридические специальности. Однако уже сейчас на рынке труда начинает ощущаться переизбыток тех же бухгалтеров, особенно не имеющих высшего образования. И что будет со спросом на юристов и экономистов в будущем – можно только предполагать. Вывод прост: при выборе профессии ее престиж не должен застилать глаза; о нем нужно помнить, но опираться на него одного – вряд ли разумно.

Почетное второе место при выборе профессии занимает высокий заработок: кем бы ни работать, лишь бы хорошо получать. И идут едва окончившие школу девчонки танцовщицами в стрип-бары, а мальчишки едут на север разнорабочими. Но едва ли такой мотив как высокий заработок заслуживает того, чтобы при выборе профессии опираться только на него. Почему?

В норме рост заработной платы напрямую зависит от роста квалификации. Профессии же, где планка заработной платы поднята изначально высоко, как правило, роста квалификации не предусматривают. Лет через пять доходы официантки и начинающего банковского служащего сравняются, пройдет еще несколько лет – и доход банковского служащего оставит заработок официантки далеко позади.

Интерес к содержанию самой профессии, то есть внутренняя причина ее выбора, находится лишь на третьем месте, а жаль. Тот, для кого работа будет в радость, становится просто любимым делом, и работать будет более продуктивно и постоянно самосовершенствоваться. И как неразрывно связанное с его успешной работой, последует продвижение по службе и уважительное отношение со стороны коллег.

Так, до фанатизма увлеченный программированием паренек становится, в конце концов, изобретателем собственного языка программирования и владельцем предприятия по разработке программного обеспечения. Ему остается жалеть лишь о том, что обязанности руководителя практически не оставляют времени на то, чтобы целиком отдаться любимому делу.

Условия труда тоже играют свою роль в выборе той или иной профессии. Впрочем, перебив место работы, иногда можно существенно изменить и условия труда, - некоторые профессии это позволяют. Например, геолог в полевой партии (палатки, тайга, постоянные командировки) и геолог на должности инженера-геолога на нефтедобывающем предприятии (город, офис, никаких командировок) – выпускники одного и

того же геологического факультета.

Еще одна причина – доступность обучения. Одно дело – получать высшее образование в родном городе, где живешь, другое – ездить за тридевять земель. А если живешь в маленьком городке, где всех учебных заведений – один колледж? Нетрудно понять, что, ставя во главу угла доступность обучения, ты существенно ограничиваешь список профессий.

Образовательная программа дополнительного образования детей «ВЫБОР ПРОФЕССИИ»

Пояснительная записка. Данная программа разработана для учащихся 13-16 лет, их родителей и педагогов и направлена на развитие и воспитание у учащихся культуры отношения к задачам профессионального выбора. Базовый материал данной программы ориентирован на кружковую работу. Словосочетания «выбираем профессию» и «профессиональное самоопределение» в данной программе рассматриваются как синонимичные.

Общая характеристика программы. Данная программа направлена на формирование готовности у учащихся и представителей их ближайшего окружения через осознание условий совершения «профессионального старта» на этапе окончания средней школы. Выполнение программы предполагает еженедельную групповую работу психолога-профконсультанта с подростками, их родителями и учителями в неформальной обстановке с пространственным расположением партнеров по общению «глаза в глаза».

Цели и задачи программы. Основная цель программы: активизация познавательной активности, включая внутренние (психические) регуляторы трудового сознания и самосознания подрастающего человека, обеспечивающие развитие субъекта труда.

Каждый имеет право свободно распоряжаться своей способностью к труду. В данной программе «свобода труда» понимается как ориентирование в целостном мире профессий, насчитывающем около 30 тыс. специальностей, а «свободное распоряжение своей способностью к труду» как знание своих

склонностей, способностей и умение сравнивать их с требованиями избираемой специальности, направлениями и вариантами профессиональной подготовки.

Профессиоведческие знания сродни знаниям географическим. И если преподаванию географии в школе отводится достаточно длительное учебное время, то профессиоведению внимания практически не уделяется даже на уроках технологии. В силу этих причин самостоятельно и осознанно определиться в профессиональном выборе человеку достаточно трудно и эти обстоятельства вызывают к жизни формы специальной практической психологической профконсультационной помощи.

Задачи программы.

1. Ознакомление учащихся с литературными источниками о мире профессий из области экономического, юридического и психологического профессиоведения, отражающими различные взгляды практических и научных дисциплин о труде на целостный мир профессий.

2. Ознакомление с моделью картины мира профессий и специальностей, принятой Международной организацией труда, и насчитывающей 5125 описаний.

3. Параллельное освоение содержания 53-х психологических характеристик повседневной и трудовой активности, позволяющих ее фиксировать в буквенно-цифровом виде.

4. Построение учащимися на базе освоенных характеристик индивидуальной модели мира профессий, включающей 240 профессий и специальностей. Другими словами, программа позволяет составлять формулу любой профессии или специальности по текстовым описаниям профессиональной деятельности из любых источников, включая материалы наблюдений за работой профессионала.

5. По записям самонаблюдений за своей активностью учащиеся учатся строить индивидуальную формулу профессиональных предпочтений, а затем сравнивать ее с формулами профессий и специальностей, входящими в модель.

Таким образом, осуществляется модельная «примерка» подходящей работы к субъекту профессионального выбора на стартовом этапе.

Форма и режим занятий.

Срок реализации программы: 1 год. Возраст обучающихся: 13-16 лет. Количество детей в группе: 15 человек. Количество часов: 108 часов (1 раз в неделю по 3 часа). Набор в группу – свободный.

Методы работы. Исполнение программы предполагается с использованием следующих методов:

- метод беседы,

- метод схематизации,
- графический метод,
- метод моделирования,
- метод наблюдения,
- метод самонаблюдения,
- метод анализа продуктов деятельности,
- метод мозгового штурма,
- метод логического сравнения,
- метод подведения явления под понятие,
- метод субъективного оценивания профессии и специальности.

По принципиальным соображениям в программе не используется метод тестов, поскольку предъявление стандартизированной процедуры снижает спонтанность реакций, тормозит творческую активность и блокирует развитие чувства ответственности у учащихся за профессиональный выбор, делегируя его психологу.

Учебно-тематический план

№	Темы занятий	Кол-во часов
1.	Общая характеристика процесса профессионального самоопределения и возможности самопомощи при выборе-смене специальности.	6
2.	Ситуация выбора профессии и факторы ее образующие.	6
3.	Значение позиции родителей и других старших членов семьи профессиональной ориентации.	6
4.	Позиция учителя, другой социально значимой личности при формировании представлений о профессиональном будущем.	6
5.	Позиция товарищей, мнения сверстников о профессиональных намерениях субъекта профессионального выбора.	6
6.	Склонности человека как индикатор профессионального призвания	6
7.	Способности человека как показатели уровня реальных жизненных достижений.	6
8.	Уровень притязаний на общественное признание и его связи с профессиональным образованием.	6
9.	Уровень информированности о мире профессий в целом и об избранной специальности в частности.	36
10.	Личные профессиональные планы и пути их достижения.	24
	Всего	108

Образовательная модифицированная программа дополнительного образования детей «Профессиональное самоопределение»

Пояснительная записка Возросшие требования современного производства к уровню профессиональной подготовленности кадров в еще большей, чем раньше, степени актуализируют проблемы профессиональной ориентации молодежи. Одним из основных направлений работы педагога с детьми старшего возраста является проведение профориентационной работы, развитие готовности к профессиональному самоопределению. Готовность к выбору профессии – это, во-первых, внутренняя осознанность самого факта выбора и определения профессиональных интересов, во-вторых, осведомленность ребенка о своих способностях и о том, какие физические и психологические требования предъявляет профессия к человеку.

В связи с этим, важную роль играют не только диагностические методы, но и методы психологической коррекции, при проведении которых становятся очевидными склонности ученика, с одной стороны, и его возможности – с другой. Особенностью программы «Дорога профессионального выбора» является методология проведения. В программе используются традиционные методы – тесты, лекционный материал, ситуации, а также интерактивные методы: групповая дискуссия, ролевая игра, мозговой штурм и др.

Программа разработана для освоения учащимися 11 классов. Направленность – социально-педагогическая.

Цель программы: социально-профессиональная адаптация и просвещение молодежи.

Задачи программы:

- формирование знаний, умений и навыков, необходимых при выборе дальнейшего образовательного маршрута с учетом индивидуальных особенностей, склонностей и возможностей;
- актуализация процесса профессионального самоопределения учащихся за счет специальной организации их деятельности, включающей получение знаний о себе, о мире профессионального труда;
- развитие у учащихся способности профессиональной адаптации в современных экономических условиях.

Программа занятий рассчитана на прохождение в течение одного года, Количество часов – 36.

Форма и режим занятий. Занятия проводятся в форме развивающих игр и упражнений, тренингов самоопределения, лекций, обсуждений и индивидуальных занятий один раз в неделю по одному часу.

Прогнозируемый результат. Учащийся должен знать:

- значения профессионального самоопределения;
- требования к составлению личности профессионального плана;
- правила выбора профессии;
- понятия о профессиях и профессиональной деятельности, понятия профессиональной карьеры, современные формы и методы организации труда;
- рынок труда.

Учащийся должен уметь:

- соотносить индивидуальные особенности с требованиями конкретной профессии;
- составлять личный профессиональный план и мобильно изменять его;
- анализировать профессиограммы;
- информацию о профессиях по общим признакам профессиональной деятельности;
- пользоваться сведениями о путях получения профессионального образования.

Основные мотивы при выборе профессий:

- разбор основных теорий мотивации;
- групповая дискуссия «Каковы основные мотивы выбора профессии»;
- «Определение мотивации» (по методике Е.Головахи);
- упражнение «Карьера - Дело, Я - Другой»;
- обсуждение результатов работы, рефлексия.

Профессиональный план:

- понятие «профессиональный план». Основы составления плана;
- упражнение «Аукцион»;
- обсуждение результатов, рефлексия.

Склонности и профессиональная направленность:

- понятие склонность, навык, умение;
- анкета «Направленность личности»;
- упражнение «Какой Я?»;
- групповая дискуссия.

Профессиональный тип личности:

- обсуждение основных качеств профессионала;
- работа в группах «Соотношение типа личности и профессии»;
- упражнение «Акулы и дельфины»;
- тестирование («методика Кейрси»).

Профессиограммы:

- знакомство с понятиями «профессиограмма» и «психограмма»;
- работа в группах – составление профессиограмм при помощи мозгового штурма;

- групповое обсуждение профессиограмм.

Медицинские противопоказания к профессии:

- основные противопоказания к профессиям;
- знакомство с понятием «профпригодность»;
- дискуссия «Возможные преодоления медицинских противопоказаний».

Алгоритм принятия решений:

- технология принятия решений: основные цели, мотивы, задачи;
- упражнение «За и против»;

Самооценка и самовоспитание:

- знакомство с основными понятиями темы;
- групповая дискуссия;
- тестирование.

Природные предпосылки:

- характер и темперамент;
- понятие сильной и слабой нервной системы;
- взаимосвязь типа нервной системы и показаний к определенным профессиям.

Типичные ошибки школьников при выборе профессии.

Первое занятие:

- знакомство с основными ошибками при выборе профессии;
- тренинговое упражнение «Мнения старших членов семьи, учителей и друзей о выборе профессии»;
- групповое обсуждение.

Второе занятие:

- соотношение условий ситуации выбора профессии;
- упражнение «Мышеловки»;
- дискуссия.

Третье занятие:

- тренинговое занятие «Влияние престижности профессии на успешность профессионального самоопределения»;
- групповое обсуждение.

Человек и профессия:

- упражнение «Ты и твоя профессия»;
- упражнение «Быть и/или казаться»;
- резюме и собеседование;
- групповая дискуссия.

Соотношение самооценки и профессиональных требований:

- упражнение «Эстафета»;
- упражнение «Личное пространство»;
- визитная карточка, которая всегда с собой;
- упражнение «Работа над ошибками».

Профессиограмма и психограмма

- знакомство с профессиограммами интересных профессий;
- обсуждение.

Составление индивидуальной психограммы:

- соотнесение результатов всех проведенных тестов и методик;
- проведение дополнительных методик, направленных на изучение частных параметров;
- составление индивидуальной психограммы;
- обсуждение полученных результатов и сравнение их с ожидаемыми.

Защита проекта «Профессия».

- защита индивидуальных проектов.

Подведение итогов.

- Групповая рефлексия;
- обсуждение.

Учебно-тематический план

№ п/п	Темы	Форма работы	Количество часов
Теория		Практика	
1	Введение. Знакомство	Тренинговое занятие	1
Условия выбора профессии			
2-3	Свойства личности и профессиональная деятельность	Интерактивная лекция, тестирование	2
4-5	Рынок и классификация профессий	Семинар-тренинг, тестирование	2
6-7	Основные мотивы при выборе профессии	Тренинговое занятие	2
8-9	Профессиональный план. (С использованием методики «Мотивы выбора профессии»)	Лекция, тестирование, обсуждение	2
Требования профессии к человеку			
10-11	Склонности и профессиональная направленность	Семинар-тренинг, тестирование	2
12-13	Профессиональный тип личности	Интерактивная лекция, тестирование	2
14-15	Профессиограммы. Урок-тренинг (составление профессиограмм при помощи мозгового штурма)	Работа в группах кооперативного обучения	2
16	Медицинские противопоказания к профессии. Профпригодность	Лекция	1

17-18	Алгоритм принятия решений.	Лекция, обсуждение, тренинговое занятие	2
19-20	Самооценка и самовоспитание	Групповая дискуссия, индивидуальное тестирование	2
21	Природные предпосылки	Семинар-тренинг	2
Типичные ошибки школьников при выборе профессии			
22	Мнения старших членов семьи, учителей и друзей о выборе профессии	Тренинг, групповое обсуждение	2
23	Соотношение условий ситуации выбора	Тренинг	2

Методическое обеспечение. Для успешной работы по этой программе необходимо заранее познакомиться с методами и приемами, которые будут использованы.

Круг. Круг способствует включению каждого учащегося в дискуссию, развитию групповой сплоченности и доверия. Большинство представленных занятий начинается и заканчивается в кругу, что позволяет всем участникам внести свой вклад в разработку темы урока или в его оценку. А это, в свою очередь, позволяет педагог утановить степень достижения промежуточных результатов, выявить сбой и своевременно его корректировать.

Тренинговые занятия. В программу кружка вплетены тренинговые занятия, в которых использованы элементы самодиагностики, ролевые игры, упражнения, направленные на формирование психологической готовности к обоснованному выбору профессии и развитие навыков планирования профессиональной карьеры. Так же тренинговые занятия помогают учащимся научиться применять полученные ими знания и навыки сразу на практике.

Тестирование. Тестовый материал, используемый в программе, позволяет не только выявить уровень группы до и после курса, но и подкрепляет имеющиеся знания, дает дополнительную информацию, обогащающую знания. Тестовый материал фиксируется в индивидуальных тетрадях и к завершению курса представляет собой своеобразный «банк данных», индивидуальный для каждого учащегося. Этот материал не только наглядный ориентир для выпускника, но и основа для дальнейшей индивидуальной работы педагога с подростком.

Групповая дискуссия. Это метод организации общения учащихся под руководством психолога. Групповая дискуссия предполагает высказывание собственного мнения, опирающегося на личные знания и опыт. Групповая дискуссия позволяет учащимся увидеть проблему с

разных сторон, повысить эффективность работы, уточнить личную точку зрения каждого.

Кооперативное обучение (КО). Кооперативное обучение – метод обучения в небольших группах от 2 до 6 человек, когда учащиеся вместе решают общую задачу. Организовывая кооперативное обучение, следует придерживаться следующей процедуры: объединив участников, попросите их сесть лицом к лицу. Распределите между участниками группы роли (докладчика, руководителя дискуссии, секретаря, оформителя и т.д.). Дайте одно задание на всех, предложив делиться друг с другом информацией, материалами, идеями, разъяснять непонятное, разрабатывать проблему и подвести итог обсуждения; – оцените работу группы.

Мозговой штурм. Мозговой штурм дает возможность не только быстро генерировать большое количество идей, но и позволяет психологу: – включить всех учащихся в работу; – демократично и ненавязчиво обсудить проблемные вопросы; – выявить уровень знаний и интересы учащихся. Собранные идеи могут служить педагогу основой для более глубокой работы над проблемой, в частности, для организации групповой дискуссии. При необходимости ведущий может выделить ключевые идеи мозгового штурма.

Рефлексия. Многие задания курса предполагают использование техники рефлексии. Данная техника может использоваться гибко: в одних заданиях она позволяет учащимся обдумывать свою личную позицию, не делаясь своими размышлениями с окружающими, в других – служит инструментом групповой оценки задания. Рефлексия позволяет обдумать полученную информацию, задуматься над тем, где и как они могут использовать полученные знания в жизни. Ведущему рефлексия дает обратную связь. С целью получения обратной связи обычно задаются три типа рефлексивных вопросов: о содержании задания; о взаимодействии в группе во время его выполнения; о том, что каждый участник узнал или почувствовал.

Профессиональное самоопределение в школе

(из опыта работы директора Красноярской основной школы Северо-Казахстанской области О.В.Михайловой)

(в рамках внедрения программы «Ранняя профессиональная ориентация подростков» ОФ «Центр альтернативного образования» (ЦАО) «Достижение молодых»)

Истинное благородство приходит к тому,
кто правильно находит свой путь.
Казахская народная пословица

Ранняя профориентация, которой мы в течение года занимались в нашей школе, стала востребована в связи с профильным обучением и подготовкой к переходу на 12-летнее образование.

В рамках проекта «Ранняя профессиональная ориентация подростков» ЦАО «Достижения молодых» предоставлена нашей школе (в числе многих школ республики) программа курса «Профессиональное самоопределение».

Учебно-методический комплекс для 9 класса включает две рабочие тетради (1 и 2 часть), методическое пособие для преподавателя, электронное учебное пособие, тесты, справочник для поступающих в начальные и средние профессиональные заведения.

Целью курса является формирование у школьников основ личностного и профессионального самоопределения, включающей осознанный выбор профессии.

Основными задачами, поставленными перед учащимися, в ходе совместной работы, стали формирование стремления к самопознанию, заинтересованности в саморазвитии, ответственности за свои решения.

Методики, разработанные ЦАО «Достижения молодых», дают возможность исследовать индивидуальные психологические особенности учеников и установить соответствие этих качеств избираемой профессии.

Практика показывает, что процесс самоопределения у подростков идет очень тяжело, т.к. в 8 и 9 классе у ребят отсутствуют соответствующие умения и навыки, плохо выражены деловые качества, необходимые для выбранной профессии. Не секрет, что зачастую выпускники, выбирая учебное заведение, совершенно не думают о своей будущей профессии.

Социологами подсчитано, что только около 30-40 % учащихся не ошибаются при составлении профессионального плана. Поэтому суть предпрофильной подготовки на сегодняшний день заключается в создании образовательного пространства, способствующего самоопределению учащихся путем организации курсов по выбору, информационной работы, профильной ориентации и психолого-педагогической помощи учащимся. Все эти направления целенаправленно включает в себя программа, разработанная ЦАО «Достижения молодых»

Трудности профессионального самоопределения подростков во многом связаны с их возрастными особенностями, ведь к 14-15 годам взгляды и мироощущение меняются, появляется желание выделиться из общей массы. Поэтому необходимые методики курса помогают научить подростков не только выявить свои недостатки, но и уметь опираться на свои достоинства, на сильные стороны своего характера.

Низкий уровень самосознания подростков, неадекватная

самооценка, эмоциональная неустойчивость, препятствующие самоопределению, требует от педагогов и классных руководителей больших дополнительных усилий, а в материалах курса соответственно много внимания уделяется коррекции возрастных проявлений и формированию таких качеств личности как толерантность, коммуникативность, стремление к самостоятельному мышлению, самообразованию.

Полученные на занятиях результаты, хотя и не являлись непоколебимой психодиагностической информацией, ориентировочно показали, что для каждого данного ученика более важно в жизни, а что не является для него особой ценностью.

Одним из главных моментов является объяснение учащимся того, что выбор профессии надо начинать с поставленной цели. Необходимо акцентировать внимание на том, что правильный выбор профессии позволяет человеку полностью реализовать свой потенциал, избежать разочарования, оградить себя и свою семью от нищеты и неуверенности в завтрашнем дне.

Наряду с богатым теоретическим материалом используются активные и интерактивные формы и методы работы, например: деловые и ролевые игры «Назови профессию», «Эти ужасные профессии», «Аналитический марафон» и др.

Проводился исследовательский метод, с помощью которого мы учили детей действовать самостоятельно, отстаивать свои идеи, уметь отказаться от ошибочной точки зрения путем проведения тренингов «Многоликое «Я», «Самооценка», метод проектов, мозговой штурм, «мозаика», анкетирование, тестирование.

В ходе занятий выяснилось, что почти у всех 11-ти учеников, кроме одного, первоначальный выбор профессии не стал их окончательным решением, т.е. 99% из них поменяли свои предпочтения. Небольшой опыт нашей совместной работы показал, что с помощью курса «Профессиональное самоопределение» мы можем помочь раскрыть не только внутренний профессиональный потенциал каждого ученика, но и раскрыть богатый мир разнообразных профессий, сформулировать требования к знаниям и умениям специалиста, охарактеризовать профессионально высокие качества и медицинские противопоказания, чтобы сформулировать у школьников чёткое представление о сути профессии.

В будущем это поможет ребятам избежать легкомысленного выбора, без учёта требований и ограничений профессии и личностных соответствий данному типу профессиональной деятельности. Необходимо помнить, что в ранней профориентации важен не столько выбор конкретной профессии, сколько выявление и развитие способностей ребят. Один английский учёный сказал: «первый шаг к

успеху в любой профессии - заинтересоваться ею всерьёз». А вот как заинтересовать ребят, направить их по правильному пути к будущему успеху в профессиональном плане помогла программа, разработанная ЦАО «Достижения молодых».

**Профессиональное самоопределение в школе
(из опыта работы Детско-юношеского центра экологии и туризма)
г.Павлодар)**

Один из важнейших приоритетов государственной политики в области дополнительного образования – профессиональное самоопределение учащихся.

В образовательном пространстве ДЮЦЭТ, деятельность которого направлена на социализацию и адаптацию учащихся, созданы все условия для профессионального самоопределения.

Это, в первую очередь, реализация образовательных программ в группах третьего года обучения, экспериментальных и исследовательских группах, основная цель которых – получение допрофессиональных навыков по направлениям деятельности детских объединений.

Познакомить с миром профессий сфер экологии, краеведения, туризма, археологии, истории, экскурсоведения и музееведения, фенологии и экономики дают возможные проводимые на базе общеобразовательных школ элективные курсы «Экологический мониторинг окружающей среды», «Экология. Устойчивое развитие», «Юный экскурсовод», «экономика родного края», «Путь к успеху», «В мире фенологии».

С целью формирования экологической культуры и активной гражданской позиции более пяти лет Центром ведется экологический лекторий «Зеленая планета» для учащихся общеобразовательных школ и студентов среднеспециальных и высших учебных заведений города.

Занятия исследовательской, проектной и опытнической деятельностью на базе заочной областной школы «Экология и мы» станут стартовым профессиональным уровнем для учащихся учреждений образования области.

Социальное партнерство создает условия для функционирования единого образовательного пространства, ориентированного на понимание учащимися значения получаемых в школе знаний и приобретение личностного и профессионального опыта. В данном направлении Центр ведет свою работу через сотрудничество с ВУЗами города на основе двусторонних договоров, экскурсии для обучающихся на предприятия АО «Алюминий Казахстана», ТОО «Павлодарский нефтехимический завод», археопалеонтологические, этнографические,

историко-краеведческие экспедиции и практикумы совместно с Павлодарским государственным университетом имени С. Торайгырова и Павлодарским государственным педагогическим институтом.

Показателем результативности деятельности Центра по профессиональному самоопределению учащихся является поступление воспитанников детских объединений в колледжи и ВУЗы нашего региона и ближнего зарубежья по специализации, а также пополнение коллектива

Центра вчерашними выпускниками, среди которых и целые семейные династии Кремер, Дьяченко, Каримовы, Ридзаускас.

На фото: старт – Дьяченко Мария и Дьяченко Антон.

С секундомером – Дьяченко Оксана Владимировна.

Слева направо: первая – Дьяченко Мария, третий – Дьяченко Антон.

Растут проблемы профориентации, но расширяются и возможности.

Задача педагогов,

работающих по профориентации повысить мотивацию учащихся к самостоятельному профессиональному самоопределению. Здесь могут помочь информационно-коммуникационные технологии. Бурно развивающаяся компьютерная техника и Интернет являются реальным ресурсом для обновления форм и принципов профориентационной работы. Использование информационных технологий во внеурочной деятельности обеспечивает свободный доступ к интересующей информации, активизирует интерес учащихся, как к психологическим занятиям, так и к компьютерным технологиям:

- ориентирует на активную самостоятельную деятельность;
- помогает старшеклассникам формировать готовность к самостоятельному анализу своих основных склонностей и способностей;
- даёт возможность ориентировочно выявить свои личностные и профессиональные интересы и склонности.

Организация дистанционного обучения в системе дополнительного образования детей

В настоящее время благодаря активно развивающемуся информационному пространству приобрела актуальность такая форма обучения как дистанционное и очно-заочное обучение, представляющее собой взаимодействие педагога и учащихся между собой на расстоянии, отражающее все присущие учебному процессу компоненты и реализуемое в основном средствами Интернет-технологий.

Дистанционное обучение в ДЮЦЭТ осуществляется через:

- деятельность областной заочной экологической школы «Экология и мы»;
- деятельность летнего экологического практикума «Юный исследователь»;
- ведение элективных курсов.

Более 10 лет на базе Центра в рамках дистанционного обучения ведет свою активную работу областная заочная экологическая школа «Экология и мы», основная цель деятельности которой - формирование инновационного мышления, экологической культуры на основе научно-исследовательской и практической деятельности по направлениям «экология», «туризм», «краеведение».

Для достижения цели поставлены следующие задачи:

- формирование основных общих и ключевых компетенций через проектно-исследовательскую деятельность;
- создание условий для социального и профессионального самоопределения учащихся;
- создание единого образовательного пространства.

Шестьдесят учащихся Аксусского, Актогайского, Лебяжинского, Качирского, Баянаульского, Успенского, Павлодарского районов под руководством педагогов Центра ведут опытническую и исследовательскую работу, приобретая навыки юных исследователей через индивидуальные консультации, получение практических заданий для выполнения «на месте» и работу «виртуального кабинета» (metodistDUCET@yandex.kz).

Учащиеся заочной школы ведут свою работу по актуальным тематикам «Интродукция редких растений Павлодарской области», «Сортоизучение садовой земляники», «Биостимуляторы роста растений», «Старый город», «Школьный музей – копилка краеведческих ценностей», «Антропогенное воздействие на природу» и многим другим.

Деятельность летнего экологического практикума «Юный исследователь» направлена на решение задач по формированию знаний и навыков об окружающей среде через практическую исследовательскую деятельность на отделах эколого-ботанического комплекса и предполагает работу с учащимися экологических отрядов 5-9 классов организаций образования, получивших определенные знания в рамках школьных предметов естественнонаучного цикла.

Программа экологического практикума включает в себя разнообразные исследовательские задания, способствует развитию наблюдательности, развивает мышление и помогает учащимся самостоятельно приобретать практические умения.

На проведение экологического практикума отводится по одному академическому часу ежедневно от летней трудовой практики. Учащиеся выбирают одно из предлагаемых заданий, знакомятся с содержанием работы, распределяют работу по дням экологического практикума и приступают к выполнению задания. Результаты своей работы представляются в виде дневника наблюдений и защиты мини-проектов.

Познакомить с миром профессий сфер экологии, краеведения, туризма, археологии, истории, экскурсоведения и музееведения, фенологии и экономики дают возможные очно-заочные элективные курсы для учащихся общеобразовательных школ города «Экологический мониторинг окружающей среды», «Экология. Устойчивое развитие», «Юный экскурсовод», «экономика родного края», «Путь к успеху», «В мире фенологии» с охватом более семидесяти учащихся.

Представить результаты своей деятельности учащиеся могут на традиционной ежегодной региональной научно-практической конференции школьников «Моя Родина - Казахстан», целью проведения которой является стимулирование научно-исследовательской и учебно-

познавательной деятельности учащихся.

Получить оценку проектов, отражающих практический вклад в решение региональных экологических проблем по озеленению и благоустройству прилегающих территорий, по работе школьных лесничеств, экологических отрядов, а также исследований в области охраны природы, экологии, фенологии и ЗОЖ учащиеся могут в секции «Экология и мы».

Поделиться результатами наблюдений, опытов, экспериментов, исследований по направлению «Экология. Устойчивое развитие» можно в секции «Исследовательская работа».

Секция «Познай свой край» отражает туристско-краеведческую деятельность в рамках Республиканской программы «Моя Родина - Казахстан» - это краеведческие, археопалеонтологические, этноэкспедиции, разработка туристских экскурсионных маршрутов и экологических троп.

Опыт деятельности школьных музеев, изучения памятников природы, истории и культуры, разработки экскурсионных маршрутов и экскурсионного материала можно представить в работе секции «Музей – колыбель истории».

Для самых юных исследователей детских объединений ДЮЦЭТ младшего и среднего звена ведет свою работу секция «Первый шаг в науку».

Конференция «Моя Родина - Казахстан» - стартовая площадка для участия в республиканских и международных конкурсах, форумах, конференциях.

Список литературы

1. Белова Т.В., Волошина И.А., Солнцева В.А. и др. Справочник начинающего профконсультанта. - М., 2008.
2. Бендюков М.А. Азбука профориентации. Как молодому человеку преуспеть на рынке труда? Изд. 2-е, доп. и дораб. / М.А. Бендюков, И.Л. Соломин, М.И. Ткачев. СПб.: ЗАО «Литера плюс», 2007.
3. Взаимодействие общеобразовательной школы и специальных учебных заведений в профессиональной ориентации молодежи: Межвузовский сборник научных трудов. - Ярославль: ЯГПИ им. К.Д. Ушинского, 2004.
4. Захаров Н.Н. Профессиональная ориентация школьников: учебное пособие для студентов. - М.: Просвещение, 2008.
5. Климов Е.А. Как выбирать профессию. Изд. 2-е, доп. и дораб. / Е.А. Климов. М.: «Просвещение», 2000.
6. Мамбеева Ж.С., к.ф.н., Балгимбаева З.М., д.п.н. «Профориентация – шаг в будущее», 2015 г.
7. Мартынова С.С. Профессиональная ориентация школьников (методические рекомендации); Омск: Омский пед. ин-т, 2006.
8. ОФ (ЦАО) «Достижение молодых». Программа «Ранняя профессиональная ориентация подростков».
9. ОФ Конгресс молодежи Казахстана Павлодарской области. Программа «Профориентационная работа с молодежью».
10. Поляков В.А., Чистякова С.Н. Профессиональное самоопределение молодежи // Педагогика. - 2003. - №5. - С. 34-52.
11. Профессиональная ориентация молодежи// А.Д. Сазонов, Н.И. Калугин, А.П. Меньшиков и др. - М.: Высшая школа, 2003.
12. Профессиональная ориентация молодежи и организация приема в высшие учебные заведения/ Гусев Н.Г., Н.П. Калашников, А.В. Качанов и др. - М.: Высшая школа, 2002.
13. Профессиональная ориентация старших школьников в процессе трудового обучения/Под ред. канд. пед. наук В.А. Полякова; М.: Просвещение, 2002.
14. Профессиональная ориентация учащихся: Учебное пособие для студентов пед. ин-тов»; под ред. А.Д. Сазонова. - М.: Просвещение, 2005.
15. Профессиональная ориентация школьников: Межвузовский сборник научных трудов». - Ярославль: ЯГПИ им. К.Д. Ушинского, 2007.
16. Профориентационная работа в школе. Профессиональное самоопределение школьников / методические рекомендации

Челябинского областного центра профориентации незанятого населения и профреабилитации инвалидов. Челябинск, 2006.

17. Профориентация: проблемы и решения / Вологодский областной учебно-методический центр профориентации и профессионального обучения незанятого населения. Вологда, 2005.

18. Пряжников Н.С. Методы активизации профессионального и личностного самоопределения», Издательство НПО «Модэк», 2002.

19. Пряжников Н.С. Карточные профконсультационные методики: Уч. пос. / Н.С. Пряжников. М.: Ассоциация «Профцентр», 2003.

20. Сластенин В.А. и др. Педагогика: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / В.А. Сластенин, И.Ф. Исаев, Е.Н. Шиянов; Под ред. В.А. Сластенина. - М.: Издательский центр «Академия», 2002. - 576 с.

21. Сорокина И. Р., кпн, доцент, кафедра СПиП, Гуманитарный институт, ВГУ им. А.Г. и Н.Г. Столетовых «Специфика игровой формы профориентационной работы с подростками в клубах по месту жительства».

22. Технологии профессионального консультирования молодежи в службе занятости / Под. ред. Н.Б. Богдановой. М.: Российский учебный центр ФСЗ России, 2005.

23. Учебно-методический кабинет профессиональной ориентации: Книга для учителя» / Л.В. Ботякова, А.Е. Голомшток, С.С. Гриншпун и др. М.: Просвещение, 2006.

24. Чернявская А.П. Психологическое консультирование по профессиональной ориентации. - М.: ВЛАДОС-ПРЕСС, 2001.

25. Школа и выбор профессии» / под ред. В.А. Полякова, С.Н. Чистяковой, Г.Г. Агановой. - М.: Педагогика, 2007.